

AREL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KENT KİMLİĞİ İLİŞKİSİ
BAĞLAMINDA
KENT MOBİLYALARI**

SULTANAHMET MEYDANI ÖRNEĞİ

Elif GÜNER

Mimarlık Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı:
Yrd. Doç. Handan Özsirkinti KASAP

ÖNSÖZ

Sultanahmet ve çevresinde bulunan kent mobilyalarını kent kültürü ve kentsel tasarım ilişkisi bağlamında ele aldığım bu çalışmada emeği geçen, başta önerileriyle bana yol gösteren olan değerli hocam Yrd. Doç. Handan Özşirkintı Kasap'a, aileme, Sultanahmet Meydanı saha araştırması esnasında fotoğraf çekimi ve yer tespiti konusunda yardımını esirgemeyen değerli dostum Bekir Bilgili'ye, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kentsel Tasarım Müdürlüğü'ne, Fatih Belediyesi Belediyesi İmar Müdürlüğü'ne, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı yetkililerine teşekkür ederim.

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum " KENT KİMLİĞİ
İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA KENT MOBİLYALARI SULTANAHEMET
MEYDANI ÖRNEĞİ" " adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere
aykırı dűşecek bir yardıma baŐvurmaksızın yazıldığını Őahsıma at olmayan ifadelerin
kaynak bűlűműnde gűsterildiđini onurumla beyan ederim

06 / 02 / 2015

Elif GűNER

ONAY

Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Arel Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Elif GÜNER

ÖZET

Kent mobilyaları, kentsel mekan bağlamında insan ve toplum arasındaki ilişkilerde son derece belirleyici bir etkiye sahiptir. Günümüzde, kentsel tasarım uygulamalarında kent mobilyaları, mekanın ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmekte ve kentsel tasarım çalışmalarında kent mobilyalarının tasarımına özel bir önem verilmektedir.

Kent mobilyaları, kentte yaşayanların, insanlarla, kurumlarla ve kentle ilişkilerini belirleyen, düzenleyen, sınırlayan; kentlilerin kentsel ihtiyaçlarını karşılayan donatı elemanlarıdır. Kent mobilyalarının tasarımında ve yerleştirilmesinde işlevsellik elbette önemlidir fakat kent mobilyaları tasarım aşamasında kentsel mekanın bütünlüğü içerisinde ele alınmalı, kent mobilyalarının kent kimliğinin ayrılmaz bir parçası olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Kent mobilyaları, kentsel mekanın tarihi, çevresel ve kültürel dokusuyla birlikte değerlendirilmeli, kentsel alana estetik katan ve kentsel dokuyu zenginleştiren bir unsur olarak düşünülmelidir. Özellikle bir kentin kimliğinin taşıyıcısı olan tarihi mekanlarda kent mobilyalarının tasarımı daha özenli bir yaklaşım gerektirmektedir.

Bu çalışmada kent, kentsel mekan, kentsel dış mekan kavramları açıklanarak kent mobilyaları ve kentsel mekan ilişkisi ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın saha araştırması için örnek alan olarak seçilen Sultanahmet Meydanı ve civarındaki kent mobilyaları yerinde incelenmiş ve fotoğraflarla belgelenmiştir. Böylece Sultanahmet Meydanı; tasarım, uygulama ve tarihi kentsel mekana uyumları bakımından değerlendirilmiş; kent kimliği ve kent kültürü açısından tarihi mekan ve kent mobilyaları ilişkisi ortaya konulmuştur. Sonuç kısmında Sultanahmet Meydanı ve civarındaki kent mobilyalarıyla ilgili tasarım ve uygulama planında öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent mobilyaları, kent, kentsel mekân, kentsel dış mekan, meydan, kent kültürü, Sultanahmet Meydanı.

ABSTRACT

Street furnitures have a highly distinctive determinant effect on human-society relations. Nowadays, in urban design applications, street furnitures are accepted to be the integral parts of the space; and a particular importance has been given to street furniture designing in urban design works.

street furnitures are the reinforcement components that determine and constrain the relations of urban residents with other people, institutions and the city and meet the urban needs of urban residents, as well. Certainly, functionality is important in designing and placing the street furnitures. However street furnitures should be tackled at the design stage by considering the space integrity and it should not be missed that the street furnitures are the inseperable parts of the urban identity.

Street furnitures should be evaluated together with the historical, environmental and cultural texture of the urban space; and considered as the enriching and aesthetizing element of the urban fabric and urban space. Designing street furnitures need a much more diligent approach, particularly in the historical places conveying the urban identity.

In this study, urban, urban space, urban outer space and relevant concepts are dealt with and street furniture and its urban space relation is discussed in details.

Street furnitures in Sultanahmet Square and in its surroundings -which are chosen as the sample case for the field research of the this study- are investigated on site and evaluated in terms of their cohesion with the historical urban space, design and application; and also, historical place and street furnitures relations in terms of urban identity and culture are revealed. In the conclusion part, suggestions are made for the design and application plan regarding the furnitures of Sultanahmet Square and its surroundings.

Key Words: Street furniture, urban, urban space, urban outer space, square, urban culture, Sultanahmet Square

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
YEMİN	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
1. BÖLÜM; GİRİŞ	1
1.2.Yöntem.....	2
2. BÖLÜM; KAVRAMLAR VE TANIMLAR	4
2.1.Kentin Tanımı.....	4
2.2.Kentsel Mekan.....	9
2.3.Kentsel Dış Mekan.....	13
2.4.Kentsel Dış Mekan Olarak Meydanlar.....	16
2.4.1. Meydanların Tarihi Gelişimi.....	18
2.4.1.1. Antik Yunan’da Meydan.....	19
2.4.1.2. Roma Döneminde Meydan.....	21
2.4.1.3. Ortaçağ’da Meydan.....	22
2.4.1.4. Modern Dönemde Meydan.....	23
2.4.1.5. Osmanlı’da Meydan.....	23
3. BÖLÜM; KENT MOBİLYALARI	27
3.1. Kent Mobilyalarının Sınıflandırılması.....	29
3.1.1. İşlevlerine Göre Kent Mobilyalarının Sınıflandırılması.....	29
3.1.2. Türlerine Göre Kent Mobilyalarının Sınıflandırılması.....	30
3.1.3. Altyapıya Bağlı olup olmamasına göre Kent Mobilyalarının Sınıflandırılması.....	31
3.1.4. Kullanım Türlerine Göre Kent Mobilyalarının Sınıflandırılması.....	31
3.2. Kent Mobilyalarının Tarihi Gelişimi.....	35
3.3. Kent Mobilyalarının Tasarım İlkeleri.....	40
3.3.1. İşlevsellik.....	43
	V

3.3.2.Estetik.....	44
3.3.3.Biçim.....	45
3.3.4.Malzeme.....	46
3.3.5.Renk.....	47
3.3.6.Doku.....	48
3.3.7.Algılanabilirlik.....	49
4. BÖLÜM; KENT KİMLİĞİ VE KENT MOBİLYALARI	50
4.1.Kent Kimliği Kavramı.....	50
4.1.1. Kent Kimliğini Oluşturan Bileşenler.....	51
4.1.2..Kent Kimliğinin Oluşumunda Mekânın Anlamsal Boyutu.....	53
4.2. Kent Mobilyaları ve Kent Kimliği İlişkisi.....	54
5. BÖLÜM; SULTANAHMET MEYDANI KENT MOBİLYALARININ KENT KÜLTÜRÜ VE KENTSEL TASARIM AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	58
5.1.Tarihi Süreçte Sultanahmet Meydanı.....	59
5.2. Sultanahmet Meydanı'nda Kullanılan Kent Mobilyalarının Mevcut Durum Tespiti ve Bulgular.....	68
5.2.1. Aydınlatma Elemanları.....	69
5.2.2. Oturma Elemanları.....	74
5.2.3. Reklam Panoları.....	79
5.2.4. Büfe, Stand ve Kiosklar.....	85
5.2.5. Oyun Elemanları.....	89
5.2.6. Bisiklet Parkları.....	91
5.2.7. Telefon Üniteleri.....	93
5.2.8. Su Ögeleri.....	96
5.2.9. Atık ve Geri Dönüşüm Birimleri.....	100
5.2.10. Cadde ve Sokak Tabelaları.....	105
5.2.11. Yönlendirme Tabelaları.....	107
5.2.12. Turistik Bilgi Panoları.....	110
5.2.13. Trafik İşaretleri.....	111
5.2.14. Bölücü ve Sınırlayıcı Elemanlar.....	113

5.2.15. Altyapı Tesisleri Bakım Kapakları.....	116
5.2.16. Ağaç Izgaraları.....	118
5.2.17. Yangın Muslukları.....	121
5.2.18. Bitki Kapları ve ieklikler.....	123
5.2.19. Zemin Kaplamaları.....	126
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	129
EKLER.....	133
ŞEKİL DİZİNİ.....	134
KAYNAKÇA.....	139
ÖZGEÇMİŞ.....	144

1. BÖLÜM; GİRİŞ

İnsan diğer canlılardan farklı olarak, yaşadığı mekânı, çevreyi biçimlendirme, dönüştürme ve tahrip etme gücüne sahip bir varlıktır. Bir mekâna ait olma hissi varoluşsal bir kaygıdır aynı zamanda. İnsan bir mekâna ait hissetmek ister kendini, öte yandan mekânı da kendisinin kılmak arzusundadır. Tarih boyunca insan, bazen kendisini kuşatan doğal çevrenin tehlikelerinden korunmak, bazen beslenmek, bazen ticaret yapmak kısaca yaşamak ve yaşayakalmak için doğal çevresine müdahalelerde bulunmuş, ihtiyaçlarının güdülemesiyle doğal çevreyi kendisi için özel bir mekân haline getirmiştir.

Bu fiziksel çevre, onu kavrayan, eklemeler yapan insandan ve etkinliklerinden kısaca onun toplumsal ve kültürel çevresi olarak adlandırdığımız yaşantısından ayrılamaz. İnsanlar için yaşamsal mekânlar oluşturmak, insanların en azından kültürel parçasıdır ve onunla mevcuttur. Bir başka deyişle mekân; sınırlandırılmış ve bir amaca yönelik, fiziksel olarak birçok bağlantısı olan boşlukta ve kendisine kültürel ve bölgesel içerik taşıyan bir bütünsel anlam yüklendiğinde yer haline gelir. Mekânlar, fiziksel özelliklerine dayandırılarak değişik kategorilere ayrılabilirlerse de her yer çevresel özellikleri ve etkisiyle tektir. Yer karakteri, hem malzeme, biçim, doku ve renk gibi somut özellikleri, hem de zamanla insan tarafından oluşturulmuş tarifi zor kültürel bileşimleri içine alır". (Güremen, 2011, S:255)

Eğer bir doğa parçasını içinde varlığınızı devam ettireceğiniz bir alan haline getirmek istiyorsanız, ona kendinizden bir şeyler katarsınız. Böylece kent size ait bir yer olabilir, bir kimlik kazanabilir. Bu ilişki elbette karşılıklıdır. Sizin inşa ettiğiniz kent sonra döner, sizi biçimlendirir, sizin kimliğinizin en önemli belirleyicilerinden biri haline gelir.

Kentsel alan tarih boyunca kentte yaşayanlar bakımından, barınma ve korunma dışında, dinsel, düşünsel, estetik boyutlarıyla çok geniş anlamlar ihtiva etmektedir. Kentsel alanla ilişkimiz kenti oluşturan farklı elemanlar tarafından belirlenir. "Kullanıcılar açısından bu elemanların önemi, yaşayanların kentle kurdukları görsel ve fiziksel ilişkinin öncelikle kentsel donatı elemanları aracılığıyla

olması nedeniyledir. Kent açısından ise bu elemanlar buldukları çevreyi tanımlayan, belirleyen ve özelleştiren nitelikleri nedeniyle önemlidir. Belirli bir düzen içinde ele alınan, buldukları çevre ile bütünleşerek kentin bir ögesi haline gelen donatı elemanları birbirleri ile kurdukları dil birlikteliği aracılığı ile bir kentin kimliğinin oluşmasına katkı koyan en önemli araçlardandır. Bu nedenle kentsel donatı elemanlarının birer tasarım ürünü olarak ele alınmalarını sağlayacak, birbirleri ve yer aldıkları kentsel mekânlar ile doğru ilişkiler kurmalarını olanaklı kılacak bazı yaklaşımlara gerek duyulmaktadır”. (Bayraktar, Tekel, Ercoşkun, S:105)

Bu çalışmada, kentsel tasarım ve kentsel donatı elemanları (kent mobilyaları) ilişkisi bağlamında; kent mobilyalarının tarihi serüveni, kent mobilyaları ve kamusal alan ilişkisi, kent mobilyalarının tasarım ilkeleri ve kullanım amaçları, kent ve kentli ilişkileri bağlamında kent mobilyalarının işlevi, kent mobilyaları ve kent kimliği ilişkileri ele alınmış, özellikle kent kimliği ve işlevleri bakımından Sultanahmet Meydanı ve civarında kentsel tasarım elemanı olarak kullanılan kent mobilyaları örnek olarak incelenmiştir.

Çalışmamızın saha araştırması için Sultanahmet Meydanı'nın tercih edilmesinin önemli nedenleri vardır. Sultanahmet Meydanı tarih boyunca İstanbul'un kent kimliğinin ortaya çıktığı, büyük çalkantılar ve dönüşüm süreçlerine rağmen İstanbul kent kimliğinin tarihi süreklilik içerisinde izlenebildiği bir alandır. Sultanahmet meydanı, uzun tarihi boyunca; siyasetin, kültürün, sanatın, toplumsal olayların merkezinde yer almıştır. İki büyük imparatorluğun yönetim merkezi burasıdır. Osmanlı'nın son dönemleri ve Cumhuriyetin ilanından sonra siyasi merkez olma özelliğini yitirse de, kentin en önemli çekim merkezlerinden biri olma özelliğini hep sürdürmüştür. Öyle ki, Sultanahmet Meydanı, İstanbul sözkonusu olduğunda akla gelen en önemli mekanlardan biridir. Tarihi eserleri, silüeti, meydan ve çevresinde yer alan mimari yapılar ve kentsel donatı elemanlarıyla kent kimliği ve kentsel mekan ilişkisi bağlamında son derece zengin veriler sunmaktadır.

Öte yandan Sultanahmet Meydanı Turistik gezi ve eğlence mekanı olması dolayısıyla kent mobilyaları açısından büyük bir çeşitlilik ve zenginliğe sahiptir. Sultanahmet Meydanı; kullanılan kent mobilyalarının kentsel planlama ve tasarım açısından uygunluğunun değerlendirilmesi, kentlilerin meydana bulunan kent

mobilyaları aracılığıyla kentsel mekanla kurdukları ilişkinin gözlemlenmesi açısından iyi bir çalışma imkanı sunmaktadır.

Çalışmamızda, Sultanahmet Meydanı'nda bulunan kent mobilyaları başlıklar halinde mevcut durumlarıyla ele alınmış, Kent mobilyalarının tasarım ilkeleri bağlamında konu tartışılmıştır. Kent konforunun artırılması ve kentlilerin yaşam kalitesinin yükselmesi için önemli olan kent mobilyalarının yerleştirildikleri kentsel mekânlara katkıları ve mekân ölçeğinde tasarım objeleri olarak işlevsellikleri ele alınmış, peyzaj ve kentsel tasarım bağlamında Sultanahmet Meydanı'nda bulunan kent mobilyaları konusunda çözümler önerilmiştir.

1.2. YÖNTEM

Literatür Taraması: Araştırmada öncelikle, kent, kentsel mekan, kent kültürü, kent mobilyaları ile ilgili kaynak taraması yapılmış veriler toplanmıştır.

Saha Araştırması: Sultanahmet meydanı kent mobilyaları, yerinde incelenmiş, fotoğraflanarak kayıt altına alınmıştır. Ayrıca İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kentsel Tasarım Müdürlüğü ve Fatih Belediyesi İmar Müdürlüğü yetkilileriyle görüşülmüş, bilgiler ve belgeler temin edilmiştir.

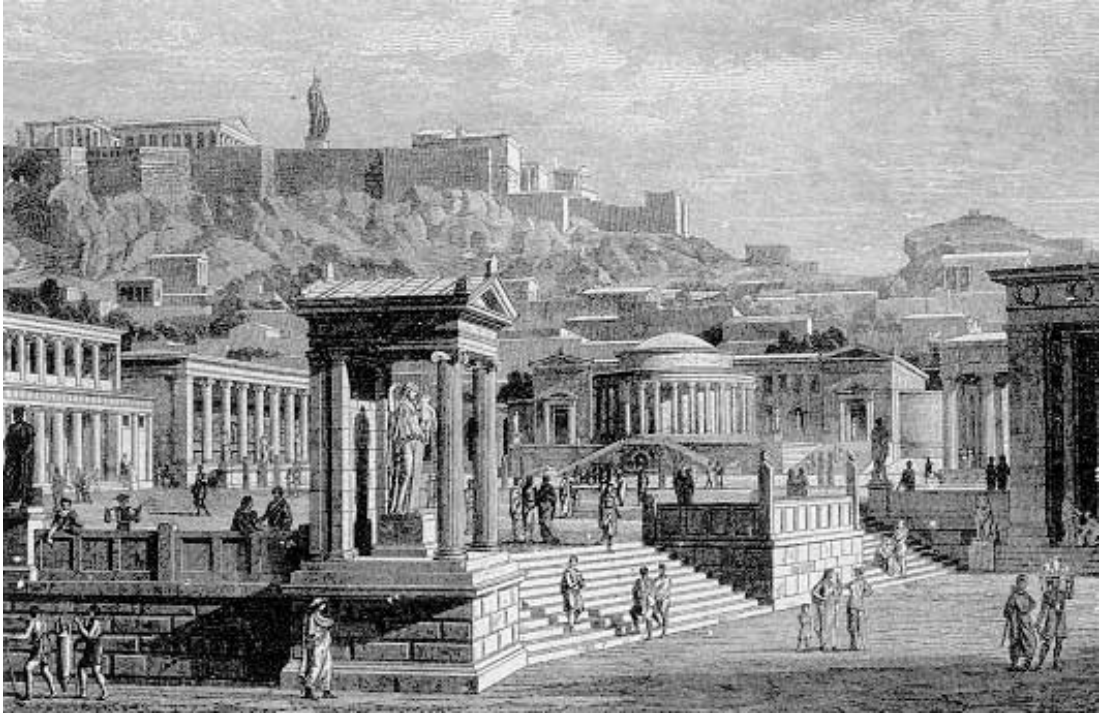
Elde edilen veriler ışığında, Kent ve Kent mobilyaları ilişkisi ayrıntılı olarak değerlendirilmiş; Sultanahmet ve çevresinde kullanılan kent mobilyaları; kent kültürü, kentsel tarihi mekana uygunluk ve kentsel tasarım ilkeleri çerçevesinde ele alınmıştır.

2. BÖLÜM; KAVRAMLAR VE TANIMLAR

2.1. Kentin Tanımı

Bir çok düşünür, Kentin ne olduğuna ilişkin; başı sonu belli tanımlamalar getirmişlerdir. Ancak 21. yüzyıl'da kent, klasik anlamdaki tanımlamalara uymayan özellikler göstermekte, bu da net bir tanımlamayı zorlaştırmaktadır. Lewis Mumford, "Tarih Boyunca Kent" adlı muhteşem eserinin daha girişinde bu zorluğa dikkat çeker: "Kent nedir? Nasıl ortaya çıktı? Hangi süreçleri daha da ileriye taşır, hangi işlevleri yerine getirir, hangi amaçları karşılar? Görünümlerinin hepsine uyan tek bir tanım yoktur ve tek bir betimleme onun embriyonik toplumsal çekirdek halinden olgunluk evresindeki karmaşık biçimlerine, oradan da son dönemlerindeki fiziksel çözülmeye kadar geçirdiği bütün dönüşümleri kavrayamaz. Kentin kökenleri karanlıktadır, geçmişinin büyük kısmı yeniden ortaya çıkarılamayacak şekilde gömülü veya silik durumdadır ve gelecekte nasıl bir hal alacağını kestirmek son derece zordur." (Mumford, 2007; S:13)

Şekil.2.1.: Atina Agorası (URL: <http://www.novaroma.org/nr/Stoicism>)

Tanımlamadaki zorluklara rağmen kesin olan bir şey varsa, kentin İnsan aklının en büyük buluşlarından biri olduğudur. Kent toplumbilimcisi Robert Park'ın deyişiyle kent: "insanın içinde yaşadığı dünyayı daha çok gönlüne göre yeniden

yapmada en başarılı girişimidir. Ama eğer kent insanın yarattığı dünyaysa bundan böyle orada yaşamaya mahkûm olduğu dünyadır da. Böylece dolaylı yoldan ve görevinin doğasına dair hiçbir açık algısı olmadan kenti yaparak insan kendini yeniden yapmıştır.” (Park, 1967; S:3)

“İngilizce karşılığı ‘City’; Fransızca karşılığı ise ‘la-Cite’ olan kent; içerdiği siyasal anlamla da Latince aslındaki “civitas” kelimesinin kuşattığı anlamı ifade etmektedir”. (Keleş, 2004, S:107) Uygarlık (civilisation) teriminin de aynı kökten gelmesi, kent ve uygarlık arasında kurulan doğrusal ilişkiyi göstermesi bakımından dikkate değerdir. Batı dünyasında “civitas” kültürel inceliğe de vurgu yapar ve özünde kentli olmayı içerir. (Bookchin, 1999; S.33)

Bununla birlikte, İngilizce’de kullanılan “urban” ve bunun Fransızcadaki karşılığı olan “urbain” sözcüklerinin, toplumbilimsel kent tanımlarına daha uygun düştüğü, kent özyapısına sahip olan yerleşmeleri belirtmek üzere, niteleme sıfatı olarak kullanıldığı da belirtilmektedir. (Aydoğdu, 2013; S:17)

“Kent; sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş-geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşim birimleridir”. (Keleş,1998; S:75)

Bazı sosyal bilimciler kentin en ayırt edici özelliğinin onun kozmopolit yapısı olduğunu öne sürmektedirler. Bu bakış açısına göre kent, “farklı toplumsal aidiyetleri olan, birbirine benzemeyen bireylerin oluşturduğu; göreceli olarak geniş, yoğun nüfuslu ve mekânda süreklilik niteliği olan yerleşme” olarak tanımlanır. (Keleş, 2004; S:107) Helle ise kenti, “kentlilerin karşılıklı etkileşiminden oluşan ve canlılığını sürdüren bir iletişim yumağı” olarak tarif etmektedir. (Durmuş, 2008; S:4)

Weber’e göre, büyüklük bir yerin kent sayılması için yeterli değildir. Tek başına ticaret ve alış veriş merkezi olmak da bir yeri kent olarak adlandırmamız için yeterli sebebp (Weber, 2010; S:88) “Kent, mekân ve zaman içindeki insan yerleşmesinin belli özellikler taşıyan bir özel durumu olarak anlatılabilir”. (Tekeli,

2011; S:16) Kent, insanlara “işlerinde, dostluklarında, aşklarında” seçim olanağı sağlayan ve kalabalık içinde yalnızlığın yaşanabildiği yerlerdir”. (Bumin, 2010; S:3)

Sosyologların kent konusunda çalışmalarına en büyük etkiyi, bu bilimin öncülerinden Max Weber'in konu hakkındaki tanımlamaları, koyduğu ölçütler ve çözümlenmeleri yapmıştır. Weber'in konu hakkındaki görüşleri şu şekilde özetlenebilir: Ekonomik açıdan tanımlamak gerektiğinde şehir, geçimlerini tarımdan çok ticaret ile sağlayan insanların yerleşim yeridir. Weber, ekonomik açıdan şehirleri üçe ayırır; üretici, tüketici ve ticari şehirler. Mevcut şehirlerin hemen hemen tamamı, bu üç tipin karması halindedir. Siyasal açıdan ise şehir, "özel siyasal ve idari bağlantılara sahip kısmen özerk bir topluluk, bir ‘cemaat’ olarak düşünülmelidir". Burada vurgu yapılan kavram siyasal özerkliktir. (Üstündağ, 2005; S:151)

Kent “sadece fiziksel değil, toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel bir üretim alanı” dır. (Altay, 2007; S: 25) Ayrıca kentler, insan hayatının bazen bir bölümüne bazen de tamamına ortaklık eden mekânsal kugulardır. Bu kurgusal düzlem birey için hayatın idame ettirildiği bir alan anlamını taşıırken; toplumsal bakımdan insan ilişkilerinin veya çatışmalarının gerçekleştiği bir alandır. (Karaküçük ve Gürbüz, 2007; S: 55).

Durkheim’a göre kent, bir iş bölümü ve dayanışma ağıdır; Marx ise kenti beklendiği gibi, antikapitalist bir yaklaşımla üretim araçlarının ve diğer gereksinimlerin bulunduğu alanlar olarak tanımlamaktadır. (Güçlü, 2002; S: 5).

Bookchin insanın çevresel ilişkilerini de dikkate alarak kentin bir “eko-topluluk” olduğunu belirtir. Bookchin’e göre “kentleşme” olgusu sadece tarihi süreçte sosyal ve kültürel değişimleri içeren bir olgu değildir, aynı zamanda geniş kapsamlı bir ekolojik müdahale ve etkileşime de işaret eder. (Bookchin, 1999; S:9) Kent, bu etkileşimin zorunlu sonucu olan ve birlikte yaşamayı mümkün kılan etik bir insan birliğidir; bu açıdan kent, etik ve toplumsal nitelikteki bir eko-topluluktur. Aksi takdirde kent, isimsiz sakinlerine mal ve hizmet sağlamak için tasarlanmış binalar ve donatılardan ibaret bir yer olurdu. (Bookchin, 1999; S:10)

Ekolojik bir yaklaşımla ele alındığında kent, belli bir alanda yaşayan ve birbirleri ile sürekli etkileşim içinde olan canlılar ve bunların cansız çevrelerinin bir bütün oluşturduğu kültürel ekosistemlerdir (Atıl ve diğer, 2005; S:219)

Üretilen ve tüketilen bir mekân olarak adlandırıldığı bazı görüşlerde ise kent, insanın hayatını düzenlemek üzere meydana getirdiği en önemli ve en büyük bir fiziki ürün, hatta insan hayatını yöneten ve çerçeveleyen bir yapı olarak tanımlanmaktadır. (Cansever, 1996; S: 125)

Kentin doğası gereği, ekonomik, sosyal, kültürel, coğrafi, siyasi, teknik vb. unsurların etkilediği bir alan olması, farklı bilim dallarının kent tanımlarında da farklı yaklaşımlara yol açmaktadır. Buraya kadar yapılan tanımlamalara ek olarak kentin ne olduğunun belirlenmesinde bazı kentsel özellikleri göz önüne alan yaklaşımlara değinmek yararlı olacaktır.

Buna göre kent;

- Başkent, il, ilçe merkezi gibi belli yönetsel sınır ölçütüne göre,
- Bazı araştırmacılar tarafından benimsenen insan gruplarının mekândaki yoğunluk ölçütüne göre,
- Ekonomistlerin sanayi kenti, liman kenti, ticaret kenti, rekreasyon ve turizm kenti, maden ya da petrol kenti, üniversite kenti, turistik kent vb. işgücü ve üretim kriterleri gibi ekonomik ölçütlere göre,
- Yerleşim yerlerinin belli nüfuslara hizmet edecek donatım tesislerini kapsamalarına, bunların kent organizasyonu yönünden belli bölgelere yerleştirilmesi ve bu alanların dengeli ilişkilerinin planlama ölçütüne göre tanımlanabilmektedir (Özer, 1998).

Yukarıdaki tanımların ortak özelliği kentlerin, politik, tarihi veya siyasi süreçlerle olan ilişkisi ve kentlerin kendilerini vareden etkenlerle birlikte sürekli devinim halinde oldukları sürekli dönüştükleri gerçeğine yapılan vurgudur.

“Bu yüzden kentler, var oldukları süre içinde sürekli değişim gösteren bir yapıdadırlar. Bu etkileşimi ortaya çıkaran faktörler her kent için geçerliliğini korusa da her kentte farklı bir etkiye ve oluşum sürecine bağlı olarak geliştiğinden kentlerde birbirinden farklı özellikler gösterir. Bu durumda, onlara kent olma özellikleri kazandıran özelliklerin yanında farklı kültürel ve sosyal yapılara sahip olmaları da kentlerin farklılaşmasına neden olur. Bu farklı karakterler kent kimliği kavramı ile açıklanmaktadır”. (İlgar, 2008; S: 6)

Şekil.2.2.: Newyork, Modern kent ütopyasının sembol kentlerinden biridir. (URL: <http://famouswonders.com/new-york-skyscrapers-and-its-marvelous-skyline/>)

2.2. Kentsel Mekan

Bütün yerleşimler, dolayısıyla da kentler, binalar ve binalar arasındaki sokaklar, meydanlar, yeşil alanlar, parklar ve diğer açık alanları kapsayan kentsel-kamusal-mekânlardan oluşmaktadırlar. Kentin fiziksel biçimi, kentsel mekânlar ile, bunların cephe ve kesitleri arasındaki ilişkinin sonucunda ortaya çıkar. Kent strüktürü içinde en belirgin kentsel mekân, sokaklar ve meydanlardır – ki bunlar kentsel ortak mekânlar olarak “kamusal mekânları” oluştururlar. Her iki mekânsal biçimin de en temel geometrik özellikleri bir noktada aynıdır. Her ikisi de, kendilerini sınırlayan duvarların boyutları ve kendilerini özgün kılan fonksiyon ve dolaşım ağları ile belirginleşirler. Kentsel mekânlar, dış odalar ve koridorlar olarak tasarlanan hacimlerdir ve binalar bu mekânların duvarlarını oluşturan üç boyutlu elemanlardır. Kentsel tasarım disiplini içinde ele alındığında binalar, kentsel dış mekânlara birer “sahne” oluşturmak üzere tasarlanırlar ve burada “mimarlık” destekleyici bir rol oynar.

Bu noktada iki ayrı “kentsel mekân” tanımlama biçiminden söz etmek gerekecektir. “Bunlardan birincisi, kent içindeki “mekânların/alanların” fiziksel olarak tanımlanmasıdır. Bu tanıma göre, kentlerin yerleşme dokusunu oluşturan yapılaşmış ve yapılaşmamış alanlar, kentsel mekânı oluşturur. Bu bağlamda, adı geçen her ayrı kent mekânı için (sokak, meydan, park, vd.) mekânın boyutlarına, konumlandırılmasına ve mekânı oluşturan elemanların biçimsel özelliklerine göre, ayrı bir fiziksel tanım yapılmalıdır.” (Hoşkara, 2010, S:9)

“İkinci tanımlama biçimi ise, kentsel mekânların, “işlevlerine” bağlı birer “sosyal olgu” olarak ele alınmasıdır. İşlevsel olarak kentsel mekânlar, ‘toplumsal aktiviteleri ve kent içi sosyal fonksiyonları barındırmak için strüktürel olarak tasarlanmış ya da spontane gelişmiş mekân organizasyonlarıdır’. (Hoşkara, 2010, S:10)

“Bu bağlamda kentsel mekân, insanın yaşamıyla ilgili dört temel işlevin barınma, çalışma, eğlenme/dinlenme ve ulaşım/dolaşım eylemlerinin yer aldığı mekânlar bütünüdür”. (Hoşkara, 2010; S:11)

Mekân, insanın insanla, insanın nesneyle ve nesnenin nesneyle olan aralıklarının, uzaklıklarının ve ilişkilerinin üç boyutlu bir anlatımıdır. Ve mimaride de form, kütle ile boşluğun kesişim noktasında ortaya çıkar. Mimari bir formu oluştururken yalnızca o kütlenin ve onun içine hapsettiği boşluğun değil, formun içinde yer aldığı ana mekânsal boşluğun da farkında olmak gerekmektedir. Bu bağlamda, bir yapının dış mekânla ilişkisi onun ikinci dereceden bir özelliği değil onun gelişmesinin ve varlığının tamamlayıcısıdır. Kentler ve binalar tasarlanırken boş alanları ve açık alanlarıyla bir bütün oluşturmak zorundadırlar. (Erdönmez, 2014; S:17)

Kentsel mekân söz konusu olduğunda, bu mekânın insan ve çevresiyle ilişkisi, mimari öğeler tarafından belirlenir. Dolayısıyla mimari bölümlenmeler ve mimari mekân, kentsel mekân ve kentsel mekânda yaşayan kentlilerin yaşamına bir çerçeve çizer. Burada kentsel mekânın belirleyicisi olarak mimari mekân öne çıkar.

Ancak mimari mekânın oluşturduğu alanlar aynı zamanda boşluğun da sınırlarını çizer. Bu durumda kentsel mekân, mimari unsurlar ve boşluklardan oluşur.

Kent, mimari nesnelere bir araya gelmesinden oluşan bir bütün gibi düşünülürse bu bütünü oluşturan mimari nesnelere doluluk, bu nesnelere arasında kalan alanlar ise boşluk olarak değerlendirilebilir. Bu alanlar tasarlanmış olduklarında karşımıza meydanlar, avlular, sokaklar v.b. olarak çıkar. Tesadüfi olduklarında ise mekân olarak tanımlanmaları güçleşir. Kentsel doluluklar ve boşluklar arasındaki ilişki tanımlanmış ve anlaşılır olduğunda, diğer mekânsal ilişkilerin de başarı ile kurgulanabileceği düşünülmektedir. Bu ilişki iyi organize edilmezse karşımıza kayıp ve kullanımsız mekânlar çıkmaktadır (Akı, Erdönmez, 2005; S:71).

Bala'ya göre "kentsel mekâna ilişkin tasarımlarda genellikle doluluklar ele alındığından, binalar arasındaki boşluklar, kendiliğinden oluşan kayıp hacimlere dönüşmektedir. Bu hacimler çoğunlukla, özensizce yan yana getirilen cephe dizileriyle sınırlandırılmakta ve günümüz kentlerinde problem alanı haline dönüşen kentsel ara yüzleri oluşturmaktadır" (Bala, 2006; S:45).

Mimari boşluk ve kentsel boşluk arasındaki ilişki, iç ve dış mekân örneğinde olduğu gibi benzerlik gösterir. İç mekânı oluşturan öğeler, duvarlar, tavanlar ve döşemeler iken, dış mekân da benzer öğelerden oluşur. Bu kez onu oluşturan öğeler, dış duvarlar, gökyüzü-ağaçlar-strüktürel elemanlar ve dış mekân döşemeleri gibi elemanlardır. Bu durum Colomna'nın görüşü ile desteklenebilir; "dış'ın önceden var olan bir iç'i örten bir maskeden ibaret olduğu yanıltıcıdır, çünkü iç ile dış eş zamanlı olarak inşa edilir." (Kuloğlu; 2013 S: 206)

Shulz'a göre mimari mekân içinde yaşayan kullanıcıların fizyolojik, psikolojik ve toplumsal gereksinimlerini karşılayan bir uzay parçası, bir boşluk olarak tanımlamaktadır. Shulz, Mimari mekânı varoluşsal mekânın somutlaşmış hali olarak tanımlayabiliriz demektedir. (Yavuz, 2005; S:18)

Kuban; mimari mekânın, onun biçimsel olduğu kadar insan yaşamına ilişkin özelliklerini de içermesi gerektiğini ve mekânın hareketle, ışıkla var olabileceğini bu niteliklerle beraber ele alınması gerekliliğini vurgulamaktadır. Dış mekânda yapıların birbirleriyle ve diğer öğelerle olan ilişkilerinin, yakınlıklarının oluşturduğu bu mekâna "kentsel mekân" da denilmektedir. (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009; S:132)

Kentsel mekânın şekillenmesinde pek çok faktör rol oynar. Tarihi, kültürel ve coğrafi koşullarda ortaya çıkan bu şekillenme, bir yandan o toplumun kolektif hafızasını oluştururken öte yandan toplumsal ilişki biçimlerinde yaşanan değişimlerle birlikte kentte değişim ve dönüşümüne neden olur. Zaman ve mekânın, toplumsal süreçlerin yansıması olduğu konusunda paylaşılan görüşler geçen yüzyılın başından bu yana kentsel mekândaki değişim ve dönüşümün kaynağı olarak gösterilirken, kapitalizmin yeni açılım noktaları da bu dönüşümle birlikte ortaya çıkan yeni yaşam biçimleri, üretim-işletme ve tüketim türleri ile zaman ve mekân içinde sonsuz bir çeşitlilik sunan kentlerdeki yerini almaktadır. (İlgar, 2008; S:1)

Modernleşme sürecinde kentlere bakıldığı zaman, kentsel mekânın kapitalizmin ilkeleri çerçevesinde yeniden şekillendirildiği görülmektedir. Sermayenin akışkanlığını kolaylaştırmak ve birikimini arttırmak yönündeki eğilim beraberinde yeni mekânsal düzenlemeler getirmekte, eski çevreler sürekli olarak bir değişim döngüsü içine girmektedir.

Mekânın kapitalist ekonominin gereklilikleri doğrultusunda bir değişim geçirerek niceliksel değerlerinin ön plana çıkması, bulunduğu yer ve coğrafyayla arasındaki bağların gevşemesi modern zamanlara özgü bir mekân olgusu olarak kendisini göstermektedir. Mekânsal süreksizliklerin yapısı sermaye tarafından belirlenmekte; sermaye, mekânın bu özelliğini kullanarak, kendi karlılığını arttıracak yeni düzenlemeler ve tanımlamalar yapmaktadır. Modern kent bu düzenlemelerin nesnesidir.

Althusser'den etkilenen kentbilimci Castells, mekânı en genelde cismin işgal ettiği bir bütün olarak görmekte ve mekânın biçimini ve oluşumunu açıklayabilmek için maddenin tarihine gerek duyulacağını söylemektedir. (Keskinok, 1988; S:68) Kentsel mekânı oluşturan mimari yapıları merkeze alan bu yaklaşım eleştirilebilirse de, bu tanımlama kentsel mekân içerisinde planlama çözümlerinde önemli kabul edilmelidir.

Mimari yapıların iç mekân boyutu ise kimi düşünürlerce kentsel mekânın dışında özel alan olarak değerlendirilmiştir. Ancak yine de kentsel mekânı sınırlayan bir unsur olarak ele alınmıştır. Örneğin Zevi, iç-dış mekân ilişkisi hakkında şu tespitte bulunur: “Her bina iki mekânın oluşmasında yardımcı olur. Binanın kendisi tarafından saptanan iç mekân ve bu bina ile komşu binalar arasındaki dış mekân veya kentsel mekân” (Zevi, 1990, S: 11).

Kentsel mekânın oluşumuna etki eden ekonomik, coğrafi, kültürel, tarihi faktörler ve kentsel mekânı oluşturan unsurlar ne şekilde ele alınırsa alınsın; Kentsel mekânın mimari öğeler yanında, onlardan artakalan doğal veya düzenlenmiş boşlukları da içerdii rahatlıkla söylenebilir. Bu anlamda, kentsel alan boşluklar ve mimari yapılardan oluşan bir bütün olarak tanımlanabilir.

2.3. Kentsel Dış Mekân

Kentlerde, bina kütlelerinin işgaline uğramamış, bunların dışında kalan boşluklara kentsel açık alan diyoruz. Bu alanlar kentlere özgü rastlantısallığın, öngörülemezliğin ve insan aktivitelerinin sonsuzca gerçekleştiği yer olmaları nedeniyle sosyalleşme mekânlarıdır. Kentlilerin kullandığı, birbirleriyle ve kentle iletişim kurdukları Kentlilerin kullanımına sunulmuş mekân bağlamında Kentsel açık alanlar, kentle ilişkili olayların yer aldığı alanların tümüdür. (Bakan, K., Konuk, G., 1987)

Kentlerde binalar arasında kalan tüm mekânlar, dış mekân, ya da kentsel toplumsal mekân olarak değerlendirilmektedir. (Erdönmez, 2014; S:14-19)

Yukarıda Kentsel mekânın, kent dokusunu oluşturan tasarlanmış mimari yapılar, binalar ve bunların arasında kalan boşlukları da içeren bir bütün olduğunu belirtmiştik. Kentsel mekânı oluşturan unsurlar dikkate alındığında, mekânın ana belirleyicilerinden biri olarak kentsel mekânda yer alan boşluklar da en az kenti oluşturan ve mekân hissini belirginleştiren yapılar kadar önemlidir. “Mekân, insanın insanla, insanın nesneyle ve nesnenin nesneyle olan aralıklarının, uzaklıklarının ve ilişkilerinin, kısacası, bizi saran boşluğun üç boyutlu bir anlatımıdır”, Mekânın bileşen ve öğeleri mekânsal örgütlenmede; sınırlayıcı, belirleyici, yönlendirici, odaklayıcı, süreklilik sağlayıcı, anlam taşıyıcı, birleştirici, ayırıcı roller üstlenirler (Gür,1996; S:280). “Mekân insanı çevreden belli bir ölçüde ayıran ve içinde eylemlerini sürdürmesine elverişli olan boşluktur.”, (Hasol, 1999).

Kısaca kentlerde binalar arasında kalan tüm mekânsal parçalar kentsel dış mekân tanımına girmektedir. Kentsel dış mekânlar kentsel mekân içerisinde, işlevsellikleri, fiziksel, toplumsal ve simgesel özellikleriyle farklılık gösterirler. Bazı mekânlarda insan ihtiyaçlarının karşılanması ön plana çıkarken, diğerlerinde sembolik ifade önem kazanabilir. Mekân ile ilgili tanımlardaki sınırlılık, farklılaşma ve anlamlılık kavramlarına ek olarak, kentsel mekânların gerektirdiği işlevsellik, ulaşılabilirlik, eşitlik, estetik ve güvenlik kavramları da kamusal mekân, kentsel dış mekân, niteliklerine dâhil olmaktadır. Kamusal yaşamı, toplumsal hayat ile ilgili etkinlikleri içeren “sosyal”; günlük yaşamın temel ihtiyaçlarına cevap veren “işlevsel” ve törenlerin ortak anlam ve değerlerini içeren “sembolik” olmak üzere üç

ana faktörün şekillendirdiği düşünülmektedir. Ekonomi ve politik sistem de kamusal yaşamın şekillenmesinde önemli birer etkendirler. Tüm bu sosyal kavramların yanısıra iklim ve topografya da kamusal yaşamın doğasında önemli birer etken olmakla beraber, tümüyle tanımlayıcı değildir. (Uzun,2006; S:15)

Dinamik özellik gösteren kültürel yaşamın aynası olan kamusal dış mekânlar zaman içerisinde değişen tarihi, ekonomik ve sosyo-politik bağlamlarda tasarımcı, politikacı, kullanıcılar ve yorumcular tarafından üretilen ve yaşanan ortamlardır. (Low, 1997; S:31).

Dış mekânların kamusal mekân olması için şu üç özelliği bünyelerinde barındırmaları gerekmektedir.

- **İnsan gereksinimlerine cevap verme** (konfor, kamusal mekânda donatılar, dinlenme ve günlük yaşamın sıkıntılarından kurtulma, çevre ile pasif etkileşim, çevre ile aktif etkileşim, macera ve sürpriz),
- **Demokratik olma** (ulaşılabilirlik, eylem özgürlüğü, talep edilebilme, değişim, mülkiyet ve tasarruf hakkı),
- **Anlamli olma** (bireysel bağlar, grup bağları, daha büyük bir toplum ile kurulan bağlar, biyolojik ve psikolojik bağlar, daha farklı dünyalar ile kurulan bağlar).

Mekânın bu üç özellikten birini tam olarak yerine getirememesi amacına ulaşmasında önemli problemler yaratmaktadır. (Malkoç, 2008; S:9)

Buraya kadar yapılan açıklamalardan sonra Kentsel dış mekânı oluşturan kamusal açık alanlar konusunda şöyle bir sınıflandırma yapılabilir:

- **Parklar:** Kent parkı, mahalle parkı, cep parkı, yeşil yol, park yol
- **Meydanlar ve Plazalar:** Kent Meydanı, semt meydanları, plaza
- **Yollar:** Yaya yolu, yaya bölgesi, araç trafiğinin sınırlandırıldığı yollar

- **Oyun mekânları:** Çocuk oyun mekânı, okul bahçesi
- **Diğer açık mekânlar:** Küçük bahçeler, mezarlık, pazaryeri (Özkan Ve Ark, 2003).

Kentsel dış mekanlar arasında meydanların kentsel mekan içerisinde çok önemli, merkezi bir işlevi vardır. Bu çalışmada, Sultanahmet Meydanı, kent mobilyaları ve kent kültürü ilişkisi bağlamında inceleme konusu edildiğinden, kentsel dış mekân olarak “meydan” üzerinde ayrıca durmak gerekmektedir.

2.4. Kentsel Dış Mekân Olarak Meydanlar

Meydanlar, kentlerin gelişim ve belli bir forma ulaşma sürecinde en önemli kentsel biçimlerden biridir. Kentlerde ilk olarak meydanlarda yaya mekânı oluşturulmuştur. Merkezi donatıların ve kullanımların yer aldığı kent merkezleri, mahalle merkezlerinden gelen yaya yollarının birleşmesiyle meydanları oluşturur. Yaya bölgesi olarak meydanlar, bütün kent halkının kullanımına açık mekânlardır.

Günümüz koşullarında, kentsel dokular içinde, geçmişten günümüze gelerek, yeni ya da eski fonksiyonlarıyla yenilenerek kullanılan meydanlar olduğu gibi, çağdaş toplum gereksinimlerine uygun olarak, yeni vizyon ve senaryolarla tasarlanan meydanlar da vardır. Bu meydanlar da, farklı biçimsel, simgesel ve işlevsel özelliklerle kentsel dokular içinde yerlerini alırlar. Meydanlar üzerinde derinlemesine çalışma yapmış olan Paul Zucker meydanları beş farklı tipoloji içinde irdelemiştir:

- Mekânın müstakil olduğu, kapalı meydan (closed square),
- Mekânın baskın bir binaya yönlendiği, domine edilmiş / yönlendirilmiş meydan (dominated square),
- Mekânın bir merkez etrafında biçimlendiği çekirdek ya da merkezi meydan (nuclear square),
- Mekânın sınırsız ve dağınık olarak biçimlendiği amorf (düzensiz) meydan (amorphous square),
- Daha büyük kompozisyonlar oluşturan gruplanmış meydanlar (grouped squares). (Hoşkara, 2014; S:12)

Kentsel mekânlar ve özellikle meydanlar üzerinde İtalya ve ortaçağ Avrupa kentleri üzerinde ayrıntılı çalışmalar yapmış olan Camillo Sitte ise, meydanın baskın

elemanının karşısında oluşan mekânın konumlanış ve biçimlenişine göre yönlendirilmiş meydanları:

- Derin meydanlar (deep squares)
- Enli meydanlar (wide squares) olarak iki tipe ayırmıştır.

Derin meydanda genellikle kilise, katedral benzeri baskın bir elemanın önündeki mekân, genellikle anıtsal özellikler taşıyan binanın mimari değerini ve oranlarını yansıtmak üzere derinlik taşımaktayken, enli meydanlarda mekân göreceli olarak uzun ve alçak bir binanın önünde, yine baskın olan mimari elemanı yansıtacak şekilde biçimlenmiştir.

Daha yakın dönemlere gelindiğinde, Rob Krier tamamen biçimsel ve geometrik olarak kent meydanlarını, üçgen, kare ve dairesel mekânlar ve bu geometrik formların farklı versiyonları olarak sınıflamıştır.

“Meydanlar, kendilerini sınırlayan dış elemanlara ve mekânın iç strüktürüne bağlı olarak biçimlenirler. Bu bakış açısıyla ele alındığında da Jere Start French meydanları merkezi (centric) ve kapalı (closed) meydanlar olarak ikiye ayırmıştır. Hangi isim altında ele alınırsa alınsın, hangi tipoloji içinde yer alırsa alınsın, meydanların üç boyutlu biçimleri vardır; kendilerini sınırlayan binalarla ve/veya başka elemanlarla belirlenen biçimler... Meydanların eni, boyu, yüksekliği vardır; ölçüleri, oranları, ritmi... Tıpkı bir iç mekân gibi, meydanların da, duvarları (bina dış cepheleri), zemini ve hatta tavanı vardır. Bir meydana üçüncü boyut hissini veren ve meydanın tavanını tanımlayan, kendisini sınırlayan binaların yükseklik ve çatı çizgilerinin gökyüzü ile birleştiği hayali çizgiselliktir. Meydanların, tıpkı iç mekânlarda olduğu gibi, mobilyaları da vardır. Nesnel mimari öğeler, anıtlar, heykeller, taşlar, oturma ve aydınlatma elemanları, su elemanları, ağaçlar... Bunların her birinin varlığı, meydanlara ayrı anlamlar katar”. (Hoşkara, 2010, S:11)

Şekil.2.3: Vatikan, St. Peter Meydanı (URL: <http://v3.arkitera.com/v1/gununsorusu/2002/12/17.htm>)

2.4.1. Meydanların Tarihi Gelişimi

Kentsel mekân içerisinde bütün mimari öğeler diğer yapılar, ve boşluklarla birlikte bir dış mekân oluştururlar. “Örneğin, Rönesans’ta meydan tek kaçıışlı algının bir parçası olarak ele alınmıştır, yapılar bu tek kaçıışlılığı esas alarak simetrik olarak konumlandırılmışlardır. Maniyerist ve Barok dönemlerde tam simetri doruk yapar. Roma kentinde meydanlar forum olarak da adlandırılırlar. Burada amaç, insan topluluklarının buluşması ve tartışmasıdır. Bazen meydanlar tek bir dini yapı çevresinde gelişirler. Zaman zaman içlerinde bir su ögesi tek bir ağaç ya da ağaç grupları bulunabilir. Bu alanlar aynı zamanda pazar yeri, panayır alanı, devlet elçilerinin halka duyuru yaptığı yerler, yer yer Ortaçağ Avrupa’sında Engizisyon Mahkemesi kararlarının infaz alanlarıdır. Barok ile birlikte meydan, odak meydanlar ve ulaşım akslarının kesişiminden oluşan alanlardır”. (Aslan, 2014; S:20)

2.4.1.1. Antik Yunan'da Meydan (Agora)

Tarihsel süreç içinde, Antik Yunan sitelerinin Agora'sı, ilk kent meydanı olarak tanımlanır. Fiziksel anlamda sınırları kesin olarak tanımlanmış olmamasına karşın, Tiyatro, Stadyum, Gymnasium ve yönetim mekânları gibi kamusal alanlar ile çevrili olan Agora, kentin coğrafi merkezinde yer almıştır ve iş, alışveriş ve siyasal yaşamın merkezi olarak işlev görmüştür. (Hoşkara, 2014)

“İlk agoranın biçimsiz ve düzensiz bir yapısı vardı. Agora bazen açık bir alandı; örneğin Thera gibi bir kentin böyle açık alan şeklindeki agorası, yüzlerce örnek arasından bir örnek seçmek gerekirse, İngiltere'deki Wycombe kasabasındaki gibi ana caddenin bir yerde genişleyerek geniş yol halini almasından ibaretti. Temel olarak agora açık bir alandır, kamusal amaçlara, kamunun kullandığı etrafı ille de çevrili olmayan bir yerdir. Genellikle yakınındaki binalar gelişigüzel yerleştirilmiştir. Bir yanda bir tapınak, diğer yanda kahramanlardan birine ait bir heykel veya çeşme bulunur; ya da sıra halinde dizilmiş ve gelip geçenlerin seyrine açık alan zanaatçıların ilişkileri yer alır; ortada ise, Pazar kurulduğunda köylünün satmak üzere kente getirdiği sarımsağını, yeşilliklerini ve zeytinini teşhir ettiği, kap kaçak satın aldığı veya kunduracıya ayakkabısını tamir ettirdiği tezgahlar bulunur”. (Mumford, 2007; S: 191)

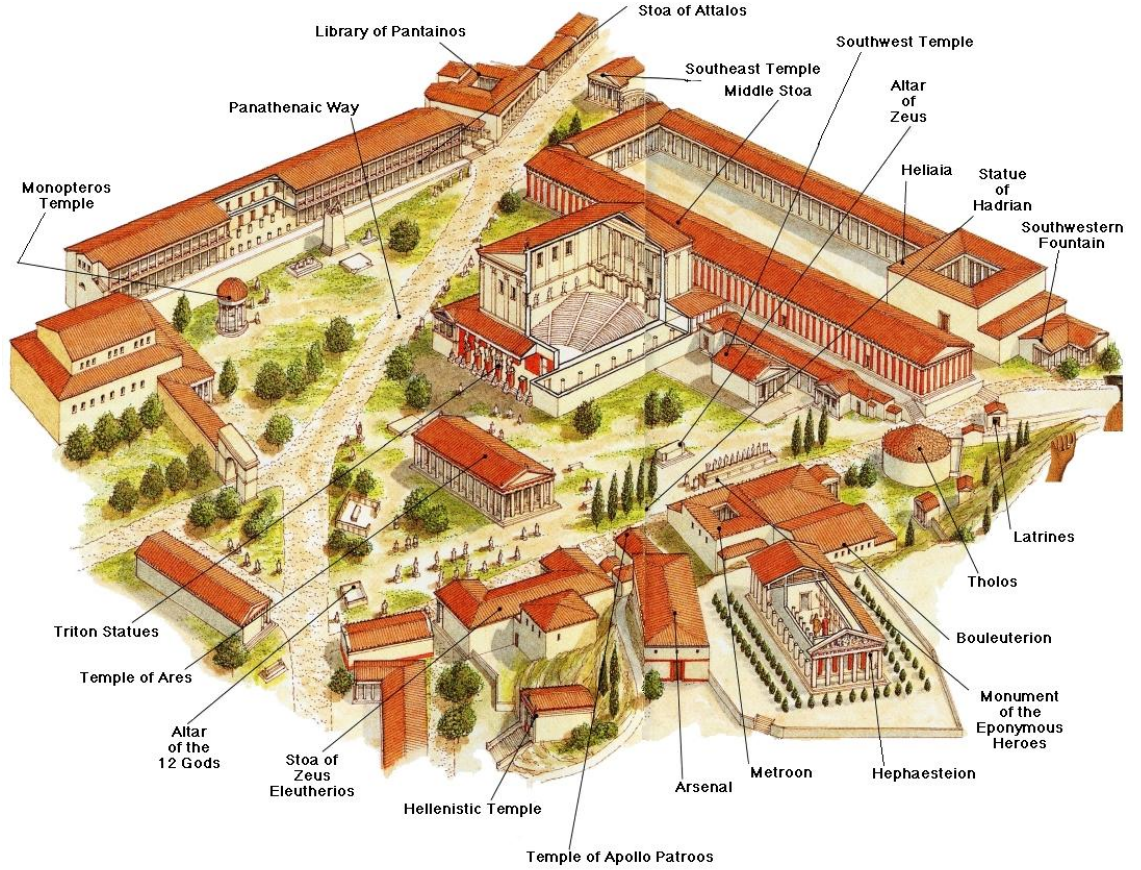
Başlangıçta mimari açıdan pek bir önemi olmayan agoraların M.Ö. 7. ve 6. yüzyıllarda önem kazanmaya başladığı görülmektedir. Ege Denizi baz olarak alındığında, bu hinterland içinde kalan Anadolu ve Yunanistan kentlerinde hızlı nüfus artışı, ticaretin canlanması, Akdeniz ve Karadeniz limanları arasında ilişkilerin gelişmesi, hammadde arayışı ve kolonilerin kurulması, ihtiyaçların artmasına ve değişmesine neden olmuş, akropolde oturan kral veya beylerin aristokrasi eliyle devrilmesi demokrasiye geçişi hızlandırmış, bütün bu gelişmelerin neticesinde kent merkezleri agoraya taşınmıştır. (Mansel, 1971; S:97)

“Bu durumuyla siyasi bir kimlik kazanmış olan agoralar kentin atan kalbiydi. Kentin bütün siyasi içerikli yapıları burada toplanmıştı. Mahkemeler burada yapılıyordu. Siyasi kimliği yanında dini kimliğinin ifadesi olan kutsal alanlar ve tapınaklar agorada veya civarındaydılar. Her türlü mal stoalardaki dükkanlarda ve

seyyar tezgahlarda satılıyordu. Burada alışveriş yapmak uzun pazarlıkları gerektiren, sinir bozucu bir eylemdi. Pazar yerinin bilinen kalabalıklığı, içinde her türden insan bulunuyordu. Her türlü yersiz, yurtsuz ve kimsesiz insanlar agoralarda dolaşüyor, çalışıyor ve akşamları stoaların çatısı altında sütunların veya duvarların diplerinde yatıp kalkıyorlardı. Bu nedenle Aristoteles ve Aristophanes gibi filozof ve yazarlar agorayı ve agoradaki yaşam tarzını kötü ve alçaltıcı bulurlar. Buna karşın Sokrates ve Zenon gibi filozoflar için agoralar ilham kaynağıydılar”. (Ersoy, 1995; S:50)

Mimari açıdan agoranın gelişimi, özellikle M.Ö. 5. yüzyılla birlikte agorada odaklaşan dini, siyasi, ticari ve kültürel kimlikleri taşıyacak anıtsal nitelikte ve çok sayıda yapının inşa edilmesi ile doruğa ulaşmıştır.

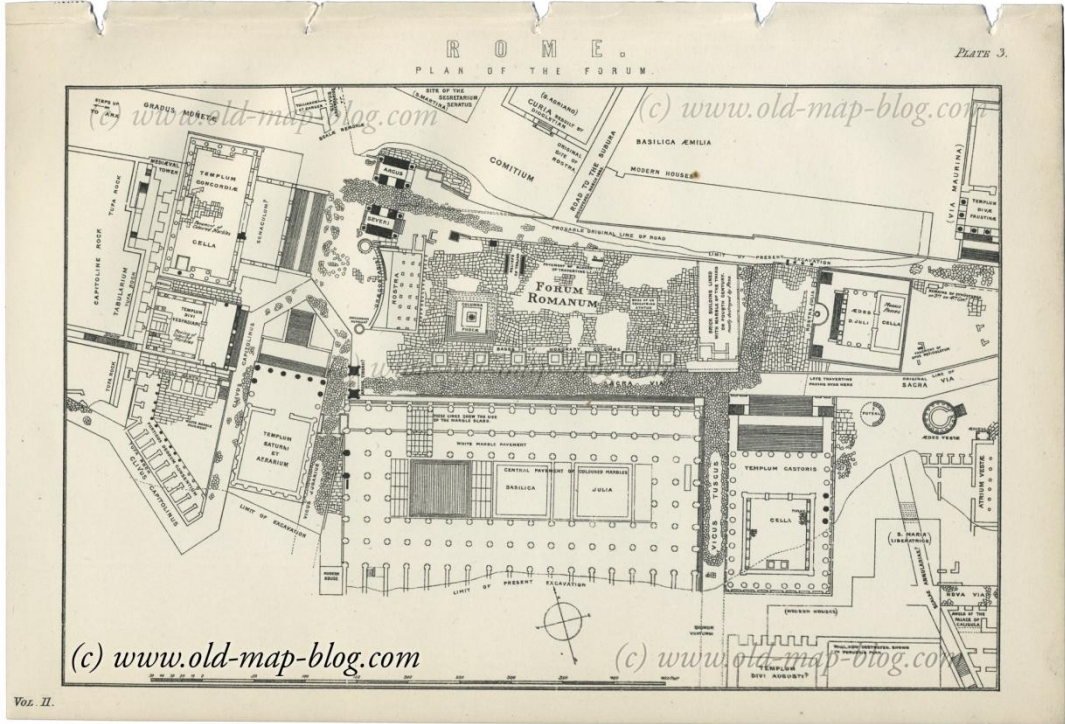

Şekil.2.4: Agora (URL: <http://greeceancientmodern.com/agora.html>)

2.4.1.2. Roma Döneminde Meydan (Forum)

Roma dönemine gelindiğinde agora alanlarının dört yandan stoalarla çevrelendiği, agoraların kentle olan geleneksel organik bağlarının koptuğunu görmekteyiz. Miletos'un Hellenistik Güney Agora'sı Roma döneminde, döneminin gelişen anlayışına bağlı olarak dört bir yandan stoalarla çevrelenmiştir. Aynı anlayış Roma dönemine ait olan Miletos'taki bir diğer agora olan Kuzey Agora'da, Ephesos Aşağı ve Yukarı Agoralarda ve Smyrna Agora'sı'nda görülmektedir. Bu şekilde stoalarla kapanan agoralarda ticari fonksiyon, diğer fonksiyonlardan daha fazla ön plana çıkmıştır.

“Roma döneminde kentin toplumsal, ekonomik ve siyasal merkezi olarak, “Forum” ortaya çıkmıştır. Roma kültürünün düzenini ve disiplinini yansıtırçasına Forum, tamamen yapılarla çevrili tanımlı bir mekân olarak, geometrik ve simetrik bir düzende, kolonlar, merdivenler, heykeller gibi çeşitli mimari öğelerle donatılmıştır”. (Hoşkara, 2014; S:11)

Şekil.2.5: Roma Forum'u Planı (URL: http://www.old-map-blog.com/wp-content/uploads/2010/11/Rome_plan_of_the_Forum_NatE.jpg)

2.4.1.3. Ortaçağ'da Meydan

“Kent meydanı olarak en belirgin biçimlenmeler ise, Orta Çağ Avrupa kentlerinde, Pazar meydanı, Kilise meydanı gibi işlevsel özellikleriyle de anılan, ancak üç boyutlu kentsel elemanlar olarak tamamen tanımlı ve sınırlı mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır”. (Hoşkara, 2014)

Ortaçağ kentlerinin merkezinde konumlandırılan Katedral, dominant karakterde bir yapı kitlesidir. Bir Ortaçağ kenti olan Furnes'de (Avrupa) katedral, hükümet ve adalet sarayı gibi toplumsal yapılar merkezdeki bir meydan etrafında konumlandırılmıştır.

Şekil.2.6: Baviera'nın güneyinde, tipik bir ortaçağ şehri olan Freising kent meydanı (URL: <http://outandaboutineurope.blogspot.com.tr/2013/09/freising-germany.html>)

Kentlerin sosyal merkezler çevresinde konumlanması eski Türk yerleşimlerinde de görülmektedir. İlk İslam kentlerinde olduğu gibi önce dinsel kuruluşlar daha sonra kent oluşumu ilkesine yüzyıllar boyu uyularak cami bütün müstemilatı ile bir ticaret merkezi çevresinde biçimlendirilmişti. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, büyük camiler çevrelerindeki çeşitli müstemilatı, medreseleri, avlusu ve ağaçlandırılmış mezarlığı ile bir mahallenin oluşumunu sağlamıştır. Camiyi çevreleyen avlunun halkın toplanma yeri olarak önemli bir fonksiyonu vardı. Aynı zamanda buluşma, görüşme ve tefekküre dalma yerleri olarak en önemli açık mekânları oluşturmaktaydı.

2.4.1.4. Modern Dönemde Meydan

Avrupa’da Rönesans döneminde meydanı çevreleyen yapılar arasında otorite ile ilgili yapılar da yer almış, böylece bu mekânlarda ticaret, dini merasimler ve yönetimle ilgili işlemlerle ilişkili olarak bireyler bir araya gelmişlerdir.

Meydanlar; 19. yüzyıla kadar uzun bir süre etraflarındaki mimari yapılarla kapalı formlardı. Özellikle modernizmle birlikte ortaya çıkan izole edilmiş bina formu ve tarihi meydanları oluşturan konutların banliyölere yayılmasıyla cephelerin sürekliliğini temel alan meydan formu değişmeye başlamıştır

20. yüzyıl içinde kentlerdeki fonksiyonel değişimler, meydanların da değişik biçim ve fonksiyonlara cevap veren mekânlar olarak düzenlenmesine neden olmuştur. Böylece meydanlar; alışveriş, oyun, toplantı, trafik, dini, ticaret vb. fonksiyonların gerçekleştirildiği açık ortak kullanım mekânları olarak tasarlanmıştır. (Önder ve Aklanoğlu, 2002; S:96-106)

Şekil.2.7: Sydney’de bir meydan düzenlemesi (URL: <http://www.twarch.com.au/blog/about-me/chifley-from-north-with-ben/>)

2.4.1.5. Osmanlı’da Meydan

Çalışmanın saha araştırması boyutunda ele alınan Sultanahmet Meydanı, İstanbul’un kuruluşundan itibaren İstanbul’un merkezi konumundadır. İstanbul, bir Roma başkenti olarak inşa edilmiş, sonrasında Osmanlı İmparatorluğu’nun başkenti olmuştur. Sultanahmet Meydanı, uzun tarihinde üzerinde yaşayan medeniyetlerin

kent ve meydan algılarına göre biçimsel ve fonksiyonel bazı değişiklikler geçirmiştir. Bu nedenle Sultanahmet Meydanı özelinde incelememize geçmeden önce, genel olarak meydanların tarihi gelişimini ele aldıktan sonra, İslam dünyası ve Osmanlı'da meydan konusuna değinmek konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Şekil.2.8: Eski İstanbul'da bir meydan çeşmesi

İslam Dünyasında Meydan, Batılı anlamda bir form olarak ortaya çıkmamıştır. Doğan Kuban'a göre İslam'da meydan düşüncesinin birkaç istisna dışında yok oluşu, İslam toplumunun kendine özgü yapısından kaynaklanmaktadır.

“İslam kentinde sosyal yaşam cami ve çarşıda sahnelenir. Kadınların dışlandığı politik yaşamda, erkeklerin her tür mesajı aldıkları, birbirlerini görüş buluştukları kendi içinde zaten kapalı bir bütün olan mahalle, geniş bir toplantı olanağı sağlamadığı için, büyük camiler başka bir deyişle cuma camileri (yani kalabalık cemaatlerin toplanıp cuma namazı kıldıkları camiler) kentlerin ticaret ve üretim alanlarının yani çarşıların yakınında ya da içinde yer alır ya da cami çarşılı kendine çeker. Büyük kalabalıklar camide ve cami avlularında buluşur. Cami, İslam kentinin forumudur. İstanbul bu uygulamanın İslam tarihindeki eşsiz meydan örneğine sahip kentidir.

Kent tarihinin topografyaya ve eski anılara, geleneklere bağlı süreklilikleri içinde büyük camiler eski forumlar yakınında inşa edilmişlerdir. Ayasofya camiye

dönüşerek dini işlevini sürdürmüştür. Sultanahmet Külliyesi, Hipodrom'un yanında ve İstanbul'un tek merasim meydanı olan Atmeydanı'nda kurulmuştur. Constantinus Forumu üzerinde Atik Ali Paşa Külliyesi ve Nuruosmaniye Camisi, Tauri Forumu üzerinde Beyazıt Külliyesi, Filadelfion yakınında Şehzade Külliyesi, Amastrianon yakınında Laleli Külliyesi, Bous Forumu üzerinde Valide Camisi, Arkadios Forumu yakınında Cerrah Mehmed Paşa Camisi vardır. Üç büyük cami ve külliyesi ise bu sınırlardan uzaklaşarak kent planlaması açısından değişik eğilimleri ifade etmişlerdir. Fatih Külliyesi simgesel bir jesttir. Süleymaniye Külliyesi kendi dünyasını yaratmıştır. Yenicami Külliyesi ise Haliç üzerindeki liman ve iskelelerin giderek büyümelerinin ve deniz kıyısının artık tehlikeli ve sakıncalı bir bölge olmamasının ifadesidir.

Osmanlı dönemi külliyelerine ve büyük camilerin iç ve dış avlularına, gerek değişik işlevlere hizmet vermeleri, gerek büyük kalabalıkları bir araya getiren mekânlar yaratmaları, gerekse görkemli mimarileriyle, Roma forumlarının bir çeşit içe dönük İslami sinonimi olarak bakılabilir. Buna karşılık kent dokusunun yapı molekülü olan mahallelerde, yer yer spontone mekân genişlemeleri dışında, iradi bir düzenleme ile bir mahalle meydanı oluşmamıştır. Kentin geçen yüzyıl sonundan kalan planları bu yokluğu açıkça belirlemektedir.

Şekil.2.9: Süleymaniye Camii iç avlusu

Şekil.2.10: Ayasofya Meydan'ının 19. Yüzyılın sonlarında görünüşü (URL: <http://www.arastiralim.net/tag/hatira/page/5>)

“Osmanlı dönemi külliyelerine ve büyük camilerin iç ve dış avlularına, gerek değişik işlevlere hizmet vermeleri, gerek büyük kalabalıkları bir araya getiren mekânlar yaratmaları, gerekse görkemli mimarileriyle, Roma forumlarının bir çeşit içe dönük İslami sinonimi olarak bakılabilir”. (Kuban1998; S:157)

İstanbul'da, bir dini yapıyla bütünleşmeyen, daha çok bir kentsel planlama ürünü olan bugün anladığımız anlamda meydan yokluğu, 19. yy'ın sonuna kadar sürmüştür. Gerçi 18. yy, o zamana kadar görülmeyen ve bir kentsel mekân tanımlayan meydan çeşmeleriyle, bu mekânların oluşturulmasında bir atılım yapmış sayılabilir. Etrafı açık, bütün cephelerinden ya da birkaç cephesinden algılanan bir meydan çeşmesi, etrafından dolaşılan bir yapı olarak çevresinde bir mekân yaratmış, bir kent meydanı düşüncesine yaklaşmıştır. Ancak çevresinde meydan oluşumunu destekleyen bir yapılaşma düzenlenmemişse, bu tamamlanmamış bir kentsel tasarım süreci olarak görülebilir ya da bir kent mekânını işlevsel ve estetik boyutları olan bir yapıyla belirleme düşüncesi diye tanımlanabilir.” (Kuban, 1998; S:157)

3. BÖLÜM; KENT MOBİLYALARI

Kent mobilyası kavramı, kentsel planlamada kentsel mekânın tasarımında, mekânın bütünselliği açısından donatı elemanlarının kentsel alanın vazgeçilmez parçası olduğundan hareketle, 1980 yılından buyana ülkemizde tasarımcılar, peyzaj mimarları, mimarlar ve çevre bilimciler tarafından kullanılmaya başlanmıştır.

Açık alan düzenlemelerinde kullanılan elemanlar, çeşitli çalışmalarda farklı isimler altında tanımlanmıştır. Kent mobilyası yerine kent donatı elemanları, kent aksesuarları, çevre düzenleme öğeleri gibi deyimler de kullanılmakla birlikte bunların anlamları farklıdır. Kent donatı elemanları deyimi, altyapıyla ilişkili iken, çevre düzenleme öğeleri daha çok peyzaj ağırlıklıdır, kent aksesuarları ise sadece dekoratif öğeleri kapsayan bir anlam taşımaktadır.

Kentsel alanda
kentle ilişkimizi
büyük oranda
kentsel
düzenlemelerin
vazgeçilmez unsuru
olan kentsel donatı
elemanları
vasıtasıyla kurarız.

Şekil.3.1. Kentsel mekanda kent mobilyaları (URL: <http://www.bandwmag.com/galleries/bw/contests/1/categories/13/photographs/3652>)

Kent hayatının, çok yönlü, hareketli ve karmaşık yapısı içerisinde, kentlilerin kent içerisinde, çevresiyle, diğer insanlarla, uyumlu, anlamlı ve sağlıklı ilişki kurabilmesi, kentlerin daha tasarım aşamasında bu uyumu gözetilen bir anlayışın geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Kentsel alanda kentle ilişkimizi büyük oranda kentsel düzenlemelerin vazgeçilmez unsuru olan kentsel donatı elemanları vasıtasıyla kurarız.

Donatı elemanları, insanın kent dokusu içerisindeki bireysel ve toplumsal yaşamını kolaylaştıran, bireyler arası iletişimi sağlayan, mekâna işlevsel ve estetik açıdan belirli bir anlam kazandıran, değişik nitelik ve niceliklerde olan, mekânı tanımlayan ve tamamlayan niteliklerdir, objelerdir. Bu nedenle sadece işlevsel amaçlarla değil, kent peyzajını canlandırıcı etkileri açısından büyük önem taşımaktadırlar. Daha çok yaya yollarını yöneten ve yönlendiren bu konstrüksiyonel elemanlar, çok amaçlı planlamanın vazgeçilmez yapıtaşlarıdır. Unutulmamalıdır ki bu elemanlar, kentte yaşayan her bireye hitap etmek durumundadır. Bu durum ise, her yaşta kişinin alışkanlıklarının ve yaşam biçiminin ön planda tutulması gerektiğini ön plana çıkarır. Ancak kentte birlikte yaşam kurallarının iyi belirlenmesi gerekmektedir. Çünkü kullanılan her eleman düşünülen her tasarım, toplu yaşamı devam ettirilebilmelidir (Güney vd.1996; S: 147).

Şekil.3.2. Oturma elemanı (URL: <http://www.ecochoice.co.uk/street-furniture-p-12.html>)

Kent mobilyaları, kentsel donatı elemanları üst başlığı altında değerlendirilse de, kentsel donatı, çok geniş bir alanı kapsar. Bu anlamda, okullar, resmi kurumlar, ibadethaneler, parklar da dahil kentsel mekânı işgal eden pek çok unsur kentsel donatı elemanı sınıfına girer. Çalışmamızda konuyu dağıtmamak adına diğer donatı elemanlarını dışarıda bırakarak sadece kent mobilyaları üzerinde duracağız.

“Kentsel kamusal mekânlar her kentlinin serbestçe girip kullandığı, kent insanların birbirleriyle karşılaştıkları kamuya ait mekânlar olup bu mekânlarda insanlara özel bazı objeler kullanılmaktadır. Bu objelere “kent mobilyaları” adı verilir”. (Çubuk, 1991; S: 15).

Kent mobilyaları, kentsel mekânı tanımlar. Kentsel mekânı, işlevsel anlamlarına göre sınırlar, sınıflandırır. Kentlilerin kentle ilişkisini düzenler, kentsel alan içerisinde, koruma, estetik, eğlence, dinlenme, ticari vb. alanların ayrıştırılması ve kentsel alanın amacına uygun kullanımına yardım eder. “Kent mobilyaları; çevremizde cadde, sokak, yol, otopark, teras, yaya yolları ve meydanlar ile rekreasyonel amaçlı genel ya da özel kullanım alanlarında yer verilen oturma, barınma, korunma, kuşatma, danışma, aydınlanma, ulaşım, iletişim, oyun ve spor gibi işlevleri destekleyip güçlendiren, toplum yaşamını kolaylaştıran, kullanıcıların beğeni ve desteğini kazanan, kentsel ve kırsal alanda iç ve dış mekânlarda, işlevsel, güvenli ve sağlıklı ortamların oluşumu üzerinde etkili, özgün tasarım ürünleridir.” (Aksu, 2012; S:374).

3.1. Kent Mobilyalarının Sınıflandırılması

Kent mobilyaları; döşemeler, meydan öğeleri, su öğeleri, çöp kutuları, oturma bankları, kaldırımlar, bisiklet pisti, koşu yolu, parsel ve bahçe sınırlayıcıları, parking ve parkmetreler, bordürler, diğer ayırıcı öğeler, otobüs durakları, dinlenme/eğlenme alanları, merasim alanları, çiçek saksıları, genel w.c.'ler, ağaç dibi ızgaraları, vb. öğeler olarak sıralanabilir.

Kent mobilyaları işlevlerine, türlerine, Altyapıya bağlı olup olmamalarına göre, çok farklı şekillerde sınıflandırılabilirler

3.1.1. İşlevlerine Göre Kent Mobilyalarının Sınıflandırılması:

Sistematik bir yaklaşımla ele alındığında kent mobilyaları kullanımlarındaki işlevlerine göre;

- Koruma amaçlı
- Bilgi verme amaçlı
- İşaret verme amaçlı
- Süsleme amaçlı
- Barındırma amaçlı

- Eğlenme, oyun ve dinlenme amaçlı
- Alışveriş amaçlı olarak sınıflandırılabilir. (Durmuş, 1985, S:11).

Şekil.3.3. Farklı türde kent mobilyaları (URL: <http://www.newsoutdoor.com/index.php?id=6958>)

3.1.2. Türlerine Göre Kent Mobilyalarının Sınıflandırılması:

Kent mobilyaları türlerine göre ise şu şekilde sınıflandırılabilir (Yıldızcı, 2001; S:29).

- Zemin kaplamaları (beton, taş, ahşap, asfalt, tuğla vb.)
- Oturma birimleri (banklar, sandalyeler, grup oturma elemanları)
- Aydınlatma elemanları (yol aydınlatıcıları, alan aydınlatıcıları)
- İşaret ve bilgi levhaları (yönlendiriciler, yer belirleyiciler, bilgi iletişim panoları)
- Sınırlandırıcılar (sınırlayıcılar, caydırıcılar, yaya bariyerleri, trafik bariyerleri)
- Su ögesi (süs havuzları, çeşmeler)
- Üst örtü öğeleri (duraklar, gölgelikler, pergolalar)
- Satış birimleri (kiosklar, sergi pavyonları, büfeler)
- Sanatsal objeler (heykeller)
- Oyun alanı elemanları
- Diğer öğeler (çöp kutuları, çiçeklikler, bisiklet park yerleri, meydan saatleri, bitkisel öğeler, bayrak direkleri vb.)

3.1.3. Altyapıya Bağlı olup olmamasına göre Kent Mobilyalarının Sınıflandırılması:

Kent Mobilyaları aşağıdaki çizelgeden de görüldüğü gibi iki başlık altında toplanmaktadır. Alt yapıya bağlı kent mobilyaları ve altyapıya bağlı olmayan kent mobilyaları.

Alt Yapıya Bağlı Donatı elemanları	Alt Yapıya Bağlı Olmayan Donatı elemanları
Yol Aydınlatıcıları	Döşeme Elemanları
Alan Aydınlatıcıları	Geçici Trafik Lambaları, Trafik İşaretleri
Telefon Kabinleri	Yaya Bariyerleri
Parkmetreler	Reklamlar, Posterler
Trafik Lambaları ve Aydınlatmalı Trafik Kolonları	Sokak Levhaları, Numaralar, Ticari Tabelalar
Çeşmeler	Gölgelikler Tenteler
Satış Birimleri	Bayrak, Flama Direkleri
Alt Yapı Tesisleri Bakım Kapakları	Çiçeklikler
Meydan Saatleri	Caydırıcı Sınırlayıcılar
Otobüs Durakları	Yönlendiriciler, Yer Belirleyiciler
Izgaralar	Çöp Kutuları
Aydınlatmalı Kolonlar	Oturma Elemanları
Bilet Otomatları	Oyun Alanı Elemanları

Şekil.3.4. Modern stilde dizayn edilmiş kent mobilyaları

3.1.4. Kullanım Türlerine Göre Kent Mobilyalarının Sınıflandırılması

Kent mobilyaları, kullanım türleri ve bu kullanım türlerinin genel uygulamadaki fiziksel karşılıkları bakımından dört ana grupta sınıflandırmıştır. (Bilen, 2004; S:29)

3.1.4.1. Geçici kullanım:

Dış mekanın belli bir noktasını kentlinin bir an için,geçerken kullanıyor olmasıdır. Bu tür kullanım akla ulaşım etkinliklerini getirir. Ulaşım olgusunun bir çıktısı olarak yaya/motorlu araç ayırımının sağlanması gündeme gelir ve bu nedenle yol/kaldırım farklılaşmasının fiziksel karşılıkları önem kazanır: Bordür biçimleme öğeleri, zemin kaplama öğeleri, vb.

3.1.4.2. Sürekli Kullanım:

Kentlinin dış mekanın belli bir noktasını belli bir süre, zaman harcayarak kullanıyor olmasıdır. Bu tür kullanım, çokluk, çeper işlevlerine (alış-veriş) ve çeper ceplerine (oturmak, durmak, beklemek, vakit geçirmek vb.) yönelik etkinliklerden kaynaklanır. Bunlar paralelinde de fiziksel karşılıklar olarak örtü öğeleri (durakların, çeşitli bekleme noktalarının, hatta gerektiğinde belli yaya ulaşım güzergahlarının üstlerinin örtülmesi), oturma öğeleri (duraklarda, parklarda), alış-veriş noktaları (büfeler, pazar alanı öğeleri vb.) sayılabilir.

3.1.4.3. İşlevsel Kullanım:

Yukarıda belirlendiği gibi belli işlevlere dönük etkinlikleri değil, kentlinin dış mekanı kullanırken doğrudan oluşacak gereksinimlerine dönük işlevlere ilişkin kullanımlar bu sınıfa girmektedir. Buna göre kentlinin iletişimsel gereksinimlerinden ve fizyolojik gereksinimlerden söz edilebilir ve bu çerçevede fiziksel karşıtlar olarak görsel iletişim işlevlerine dönük olarak lokasyon bilgileri bildirim öğeleri (sokak isimleri, durak isimleri, yön levhaları vb.), sosyal bilgiler bildirim öğeleri (afişler, reklam öğeleri, saatler vb.), konvansiyon bilgileri bildirim öğeleri (yasaklama işaretleri, trafik işaretleri, trafik lambaları vb.), genel iletişim işlevlerine dönük olarak telefon öğeleri, sesle duyuru sistemleri, posta kutuları, internet kioskları vb. sayılabilir. Fizyolojik gereksinimler için ise su gereksiniminden (çeşmeler, içecek su fiskiyeleri vb.) pis suya ilişkin gereksinimlerden (pisuarlar vb.) ve hatta respiratörler gibi temiz hava hizmetlerinden söz edilebilir.

3.1.4.4. Yan Kullanımlar:

Yukarıdaki üç tür kullanımın gerçekleşmesi sırasında oluşan etkinliklere hizmet verecek kullanımlardır. Bunların düzenleme hizmetleri, bakım hizmetleri, güvenlik hizmetleri gibi alt başlıkları olabileceği gibi çevresel estetiğe dönük tinsel karşılıkları da olabilir. Fiziksel hizmet öğeleri olarak aydınlatma öğeleri (çeşitli niteliklerde ve işlevlere yönelik lambalar), korkuluk ve ayırım öğeleri (tehlikeli kot farklılıkları boyunca, merdivenlerde, mülkiyet ve diğer sınırlamaları belirlemede, çeşitli yasaklama çepelerini denetlemek için), çöp toplama öğeleri (dış mekanı kullananların ürettikleri için, çevredeki yapılardan kaynaklananlar için), drenaj öğeleri, altyapı servislerinin ulaşımına ilişkin öğeler sayılabilir. Tinsel işlevsellik çerçevesinde de çiçeklikler, havuz ve benzer su öğeleri, iki ve üç boyutlu sanatsal yapılar gibi kentsel çevrenin kuru işlevsellikten öte anlamlara ulaşmasını sağlayacak öğelerden söz edilebilir. (Bilen, 2004; S:30)

Kent mobilyalarının kent içinde yer aldıkları mekânlar, mobilyaların işlevleri konusunda belirleyicidir. Bu mekânlar; yol kenarları ve yaya yolları, meydanlar ve dinlenme alanları, bina kompleksleri ve çevreleri, parklar ve bahçeler, kıyılar: plajlar ve rıhtımlardır (Bayazıt, 2001; S:17).

Kullanılacakları yerde inşa edilenler ve fabrikalarda üretilip taşınarak kullanılacakları yere monte edilenler biçiminde iki yöntemle elde edilen kent mobilyaları, endüstriyel bir ürün olarak; kullanım amacına uygunluğu, kullanıcının fiziksel özelliklerine uygunluğu, kullanım sürecinde kullanıcıya zarar vermemesi, sürekli kullanılabilir olması için bakımının yapılması, kullanım ve çevre koşullarına karşı dayanıklılığı, üretim, kullanım sonrası geri dönüşüm özelliğine sahip olması ve tüm bu işlevlerini görselleştiren nitelikleri açısından ele alınmaktadır. (Celbiş, 2001; S:176)

Şekil.3.5: Değişik fonksiyonellikte ve türde kent mobilyaları bir arada (URL: [http://futurecity- group. com/ content/view/22/40/lang.english/](http://futurecity-group.com/content/view/22/40/lang.english/))

3.2. Kent Mobilyalarının Tarihi Gelişimi

Tarihte bilinen ilk kent mobilyaları, Antik Roma Dönemi'ne ait mil taşları, at olukları ve bağlama kazıklarıdır. İlk dönemlerde daha çok ulaşım ile ilişkilendirilen kent mobilyaları, teknolojinin de gelişmesi, kentlerde nüfusun giderek artması ve artan nüfusun çeşitli noktalarda kontrol edilmesine duyulan gereksinimle birlikte çeşitlenmeye başlar. Yayaların ve yapıların güvenliği adına yaya-araç yolları çeşitli sınırlayıcılarla birbirinden ayrılır, özellikle büyük kitlelerin vakit geçirdiği açık alanların konforlu hale getirilmesi için gölgelikler, oturma birimleri, su elemanları gibi pek çok farklı birimin tasarlanması gündeme gelir.

Şekil.3.6: Roma döneminde kullanılan bir “Mil Taşı” (URL:http://en.wikipedia.org/wiki/Milestone#mediaviewer/File:Geira_Milha_XXIX_caminho.jpg)

“İşlevselliklerinin yanında kentsel mekânı oluşturan elemanlar, zamanla, estetik bir boyut da kazanmıştı. Örneğin anıtsalılık, Helenistik kentin hâkim estetik niteliğiydi. Sistemli cadde ağlarıyla, yeni tiyatrolarla, çeşmelerle, tepeden borularla getirilen daha iyi su kaynaklarıyla Helenistik kent, halkın genel maddi durumunu yükseltmişti. Çevredeki kırlık arazinin kullanımını imkansız hale getirmeye başlayan kent yayılmasının sonuçlarını telafi etmek için binaların olduğu bölgeye ağaç

dikiliyordu; sokak süslemesi olarak da saksı çiçekleri kullanılıyordu. Bu tarz bir çok Avrupa kentinde hala kullanılmaktadır. “Sokak süslemesi” adını verdiğimiz şey, tamamiyle Helenistik kentin bir buluşu olsun veya olmasın, çığrından çıkmış bir biçimde kullanılmaktaydı.

Dahası hem yaşayanlara hem ölülere adanmış tapınaklar, ibadethaneler, çeşmeler, sunaklar çoğaldıkça çoğalmıştı. He yerde bu anıtlar, hayır işlerini, zaferleri veya büyüklüğün geçiciliğini hatırlatan anı ve duygu yüklüydü”. (Mumford, 2007, S:248)

“Planlamaya Roma’nın katkısı, temel olarak sağlam bir mühendislik ve tumturaklı bir gösterişçilikti: çalınmış veya dikkatle kopyalanmış sayısız heykel ve dikilitaş, taklitler, yeni yapılmış pahalı süslemeler ve yağmaladığı ıvır zıvırdan gurur duyan bir yeni zengin zevki. Galya’da olsun, Sicilya’da olsun Yunan eyaletlerinde Yunan zevki ve tarzı yok değildi”. (Mumford, 2007 S:272)

Yunan coğrafyacı Strabon, Yunanlılar kentlerini planlarken, güzelliğe ve savunmaya, limanlara ve verimli topraklara ağırlık verirken Romalıların caddelerin kaplaması, su kaynakları ve lağımalar konusunda titiz davrandıklarını belirtir. (Mumford, 2007 S:273)

Kent mobilyalarının gelişmesini etkileyen tarihsel nedenleri; sosyal ve kültürel gelişmeler, yaşam biçimlerindeki değişimler, demografik hareketler, teknoloji, ekonomi ve yönetsel kararlar ve planlamalar olarak sınıflandırabiliriz.

Ekonomik yapıda yer alan değişikliklerin ortaya çıkarttığı yeni üretici-tüketici ilişkileri ve pazarlama yöntemleri ile reklâm panoları, tabelalar, satış kulübeleri gibi öğeler kent yaşamında, önemli bir yer tutmaya başlamıştır (Durmuş, 1985, S:10).

Kent mobilyaları öncelikle İngiltere’de, sonra Avrupa ülkelerinde ve Amerika’da yaygın kullanıma geçmiş ve kısa bir dönemde kentsel mimarinin önemli elemanları olmuşlardır.

Endüstriyel ürün kapsamındaki ilk kent mobilyası örneklerinin İngiltere’de aydınlatma amacıyla kullanılan gaz lambaları olduğunu görmekteyiz (1790). Bu dökme demir ayaklı aydınlatma elemanları, gotik formları ile devrin klasik çizgisini çok iyi bir şekilde yansıtmaktadırlar. Bu klasik gaz lambaları, işlevlerini 1880’lere kadar başarı ile sürdürmüşler ve elektriğin yaygın olarak kullanıma başlaması ile yerlerini, elektrikli lambalara bırakmışlardır. (Durmuş, 1985, S:11).

Şekil.3.7: Endüstriyel ürün kapsamındaki ilk kent mobilyaları, İngilterede kullanılmaya başlanılan gaz lambalarıdır.

(URL: http://www.goodreads.com/author_blog_posts/7054472-lighting-london-s-street-a-short-history)

Teknolojik gelişmelerin hızla arttığı 1850 -1900 yılları arasında, motorlu taşıtların da devreye girmesi ile yeni ihtiyaçlar doğmuş ve " Kent Mobilyası " kavramına da yeni elemanlar eklenmiştir. Özellikle kentsel çevrelerde, bu gelişmelerin doğal sonucu olarak, yaşamın korunması ve düzenlenmesi giderek önem kazanmaya başlamıştır. Kent içinde motorlu taşıtların yaygın olarak kullanılmaya başlanması ve ulaşım yoğunluğunun hızla artması ile birlikte, ilk trafik düzenleme işareti olarak, yarı mekânîk ve yarı aydınlatılmış eleman 1868 yılında Londra’da kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca araçların gelişmesi ile yol kaplamaları geliştirilmiş ve farklılaşmıştır. 1886 yılında Londra’da ilk metronun devreye girmesi ile birlikte" Kent Mobilyası" kavramına yeni yeni boyutlar eklenmiştir.

Diğer taraftan 1884 yılında Amerika’da ilk şehirlerarası telefon hattının devreye girmesi ve toplumsal kullanıma açılması telefon kulubelerinin de kentsel mekânlarda yerini almasına yol açmıştır. Haussmann şehir aksesuarlarını bir bütünün parçası olarak tasarlayacak tutarlı bir politikanın ilk uygulayıcısıydı. Banklar, çöp sepetleri, yağmurluklar, güneşlikler, ilan sütunları, lambalar söz konusu aksesuarlardan yalnızca bazılarıydı. Şehir aksesuarlarının homojen oluşunu Haussmann’ın 1853 senesinde Boulogne Korusu’nun mimarlığına atadığı Gabriel

Davioud'a borçluyuz. Davioud tarafından tasarlanan ya da özel mimarlar tarafından üretilen şehir aksesuarları her şeyden önce fonksiyonellerdi, fakat bu aksesuarlar şehir dekorunun bir parçası olmadan önce estetik açıdan titizlikle incelenirdi. Bu aksesuarların tarzları pitoreskti. Çiçek soğanları, sarmaşıklar, çiçek ve yapraklardan yapılmış çelenkler. "III. Napoleon'un şehre doğal bir hava katmak isteğini yansıtmakta, diğer taraftan da, parklardaki gazete bayileri kuleleriyle, kubbeleriyle,

Şekil.3.8: Paris'te kentsel tasarımın bir parçası olarak düşünülen kent mobilyalarına örnek: Sokak Lambaları(URL:<https://articulosparapensar.wordpress.com/2014/02/01/paris-before-haussmann-by-charles-marville-photography/>)

Fransız nesillerini hayal alemine daldıran Türk ve Uzakdoğu tarzını yansıtmaktaydılar. Bazı şehir aksesuarları şirketler tarafından üretilmekteydiler. Örneğin, Morris Tiyatrosu'nun afiş basımcısı 1868 yılında 150 adet ilan sütunu siparişi almıştı". (Carmona, 2004; S: 372)

Endüstriyel gelişmeler ve tüketim alışkanlıklarının değişmesiyle kentsel mekânın iletişim mecrası olarak kullanılması, reklâm panoları, telefonlar ve bilgi iletişim panolarının yaygınlaşmasını beraberinde getirmiştir. Sokak ve meydanların sadece trafik yolu haline geldiğinin görülmesi üzerine, kentlerin özellikle alışveriş bölgelerinde yaya alanları oluşturulmuş ve bu alanlar, kullanıcılarına tüm kentsel hizmetleri sunan elemanları içerir hale getirilmiştir.

"İngiltere'de bu gelişmeleri daha sağlıklı olarak değerlendirebilmek amacıyla 1920'li yıllarda ilk çalışmalar başlatılarak, günümüze kadar 3000 adet elemanın standardizasyonu gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar, İngiliz kentlerinin kentsel elemanlarının seçimi, uygunluğu ve kalitesini sağlamak amacıyla yapılan çalışmaların sadece küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu ürünlerin seçimi ve uygulaması ile ilgili olarak oluşturulan komisyonlar arasında İngiliz Kraliyet Güzel Sanatlar Kurulu'na bağlı olarak, Sokak Mobilyaları Danışma Komitesi (Street Furniture Advisory Committee), Kraliyet Kent Planlama Enstitüsü (Royal Town Planning Institute), İngiltere Tasarım Konseyi (British Design Council) en belli başlılarıdır. Bu komiteler, ürünlerin planlamasından, değerlendirilmesine ve uygulamasına kadar olan bütün süreçleri denetleyerek, kentsel çevrenin sağlıklı gelişmesine katkıda bulunmaktadır". (Durmuş, 1985, S:10)

3.3. Kent Mobilyalarının Tasarım İlkeleri

Kent Mobilyaları, kullanım alanları planlama ve mekânların işlevlerine göre çeşitlilik göstermektedir. Mekân içerisinde yer alan diğer elemanlar ile mimari doku ve tasarım bütünlüğü içerisindeki diğer elemanlar ile renk, biçim, boyut ve malzeme açısından uyumlu olarak tasarlanmalıdır.

Kent mobilyalarının tasarımının genelindeki ilginçliği, bütünlüğü ve uyumu bozmamak koşuluyla standardize edilmesi, mekânın uygulanabilirliği için önemli bir unsurdur. Aynı zamanda bir bütün içerisinde tasarlanan tüm mobilyaların ölçü, biçim, renk v.b. yönlerden açık mekân koşullarına uygun olması, rahat ve ergonomik olması mekân içerisindeki kullanım olanaklarını artırıcı bir özelliktir.

Kent mobilyalarının estetik bir görünümde olması ve işlevsel verimliliği, her bir ögenin kentsel alanın bütününe hesaba katan bir tasarım sürecinin parçası olmasıyla mümkündür. Tasarım ve uygulama aşamaları belli ilkelere uygun olmalı ve tam bir eşgüdüm halinde gerçekleştirilmelidir. Çünkü tek tek ele alışlar ve farklı uygulama süreçleri algılamada zorluğa neden olmaktadır. Oysa, beğenide görsel algının önemi büyüktür. Elemanların birer tasarım ürünü olmaları kullanıcılar tarafından beğenilmelerine, daha bilinçli kullanılmalarına ve korunmalarına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle kullanıcıların görsel algılarını kolaylaştıracak nitelikte mobilyaların tasarlanması oldukça önemlidir. "Mobilyalar aracılığı ile kullanıcılara biçim, renk, doku, malzeme vb. öğeler ile belirli işaretler gönderilmektedir. Bu işaretlerin anlaşılabilirliği algılamayı kolaylaştırmaktadır". (Öztürk, 1991; S: 69-73)

Kent, mekânların oluşturduğu bir bütündür. Mekân içinde tasarlanan, özgünleştirilen donatı elamanları mekânı düzenlerken aynı zamanda kent içindeki donatı alanları için de bir sistematik oluşturmalıdır. Mekân ölçeğinde başlayan tasarım çalışmaları planlama aşamasında kent içinde aktivite çeşitliliği oluşturmaktadır. Mekânı donatma kavramı ile başlayan tasarım süreci kent ölçeğinde kentsel alanların yayılmasını sağlamaktadır. Donatı elamanları için gerekli bir takım tasarım ölçütleri vardır. Bunlar doğru ve uygun olarak kullanıldığında kent konforunu ve yaşam kalitesini artırıcı tasarımlar ortaya çıkmaktadır. Bu tasarım

sürecinde oluşturulan donatı elemanları kentlerin kimliğini, mimarî yapı ile uyumunu ve imgesel özelliklerini bünyesinde bulunduracaktır.

Kent kalitesi ve kimliği üzerinde etkisi olan kamusal dış mekânların taşıdıkları anlam ve rol, sahip oldukları organizasyon, tasarım ve detay düzeyine bağlı olmaktadır. Kentlerin kimliğinin bir parçası olan yapısal elemanlar sosyal ve kültürel özellikler ile doğal faktörler sonucu şekillenmektedir. Kentlerde görsel çevrenin kalitesinin artırılması ve daha yaşanabilir mekânlar oluşturulmasında peyzaj mimarları canlı malzemeler olan bitkiler kadar cansız malzemelerden de yararlanmaktadırlar. Estetik algı kişiden kişiye değişmekle birlikte kültür ortaklığıyla kent kimliğinin bir parçası olan yapay elemanların şekillenmesinde rol oynar.

İnsan yapısı mekânlarda çevre, doğal olan üç boyutlu algısal çevresi kadar insan tarafından yaratılan ve mekânı anlamlandıran ürünlerden oluşur. Böyle bir çevrenin karakteri o yerde bulunan nesnelere, şekiller, dokular ve renklerden oluşmaktadır. Mekâna katılan her nesnenin o mekânın var olan kimliğinin desteklenmesi veya yıpratılmasında rolü büyüktür. Bu nedenle mekâna eklenen her nesnenin mekânın barındırdığı fonksiyonları destekleyen nitelikleri kadar ortak dile hizmet etmesi bir zorunluluktur. Burada ki ortak dil mekânın estetik değerleri ile ürünün çatışmaması kadar ürünün o bölgenin ruhuna hizmet edecek nitelikte olmasıdır.

Kenti yaşanabilir ve algılanabilir kılan kentsel donatı elemanlarının her biri kullanıcılar ve kent açısından farklı bir anlama ve öneme sahiptir. Kullanıcılar açısından bu elemanların önemi, kullanıcıların kentle kurdukları görsel ve fiziksel ilişkinin öncelikle kentsel donatı elemanları aracılığıyla olması nedeniyledir. Kent açısından ise bu elemanlar buldukları çevreyi tanımlayan, belirleyen ve özelleştiren nitelikleri nedeniyle önemlidir. Belirli bir düzen içinde ele alınan, buldukları çevre ile bütünleşerek kentin bir ögesi haline gelen donatı elemanları birbirleri ile kurdukları dil birlikteliği aracılığı ile bir kentin kimliğinin oluşmasına katkı sağlayan en önemli nesnelere başında gelmektedir. Bu nedenle kentsel donatı elemanlarının birer tasarım ürünü olarak ele alınmalarını sağlayacak, birbirleri ve yer

aldıkları kentsel mekânlar ile doğru ilişkiler kurmalarını olanaklı kılacak bazı yaklaşımlara gerek duyulmaktadır.

Çevre kimliği oluşumunda etkili olan simgesel özellikler, psikolojik etkiler, malzeme, doku ve renk öğeleri, donatılar, tanıtıcı öğeler, doğal dengeler ve buna benzer psikolojik ve biyolojik açıdan insana huzur ve mutluluk veren birçok eleman ve özellikler mekânların kalitesini artırmaktadırlar.

Çevre kalitesinin artırılması ya da mekânsal standartların yükseltilmesine yönelik istem ve toplumsal baskıların oluşumu; doğrudan bilgi birikimi, ekonomik güç, sosyal ve kültürel kimlik gibi dengelerinin kurulmasına bağlıdır. Donatı elemanı tasarımı, üretimi, pazarlaması ve alana yerleştirilmek üzere seçiminde; çevre bilinci, görsel ve mimarî bütünlük, insancıl yaklaşımların yanı sıra; ekolojik farklılaşmaları tolere edecek malzeme kullanımı, toplumsal gereksinimleri karşılamaya yönelik çok yönlü durum değerlendirmelerinin yapılması, uygulamanın başarısı için gerekmektedir.

Gerek tek başına yapıların gerekse yapı ve açık yeşil alanların bir araya gelerek oluşturdukları çevrenin yalnızca insanın biyolojik gereksinimlerini karşılayan işlevsellik değil, aynı zamanda psikolojik, entelektüel gereksinimlerini de karşılayan estetik nitelikler de taşıması gerekmektedir .

Kent mobilyalarının malzeme kullanımı, işlevsellik ve kentle kentli arasında etkileşim bağlamında mutlaka belli tasarım ilkelerine sahip olması gerekir. Bu ilkeler aşağıda başlıklar halinde ele alınmıştır;

- İşlevsellik
- Estetik
- Biçim
- Malzeme
- Renk
- Doku
- Algılanabilirlik (Aksu, 2012; S:375).

3.3.1. İşlevsellik

İşlevsellik, herhangi bir ürünün beklenen fayda ve amaca uygun olmasıdır. Kent mobilyalarının tasarımında kent mobilyası olarak kentsel mekâna yerleştirilen ürünün mekânda ifade edeceği görevle uyumlu olması gerekir. Mimarlıkta işlev; amaç, gereklilik ve uygunluk kavramlarını içermektedir.

Tasarımların işlevsel ve estetik ölçütlerin birleşimiyle ortaya çıktığı söylenebilir. Tasarımda bir sistem söz konusudur. Bu sistem içinde bileşenlerin neler olduğu, sistemin yapısının nasıl oluşturulduğu, sistemin nasıl ayakta tutulduğu, işlevlerin neler olduğu önemlidir. Bir tasarım yapılırken ilk düşünülecek olan onun ne için kullanılacağıdır, işlevidir.

Mekân tasarımlarından beklenen işleve göre kullanılacak donatı elamanları, karmaşayı ve obje yoğunluğunu önlemiş olacaktır. Böylece kullanıcı uyumlu, özgün ve rahat bir mekânda en iyi şekilde hizmet alacaktır.

Şekil.3.9: Hem oturma hem de peyzaj işlevi gören bir kent mobilyası (URL: <http://www.grupoamop.com/idx/default,1313,2,0>)

“Bir kent mobilyası tasarımında, işlevsellik ön planda tutulmalıdır. Özgün bir kent mobilyası tasarımı işlevsellik taşıyorsa, bulunduğu mekân için sorun

oluşturabilir. Kent mobilyası tasarımında işlevsel yönden, amaca uygun formlar seçilmelidir”. (Aksu, 2012; S: 375)

3.3.2. Estetik

İnsanın çevresini ve elemanlarını güzelleştirme arzusu ve güzellikle ilgili bütün durumları kapsamına alan “estetik” olgu, inşa edilmiş çevrenin, mimari ürünün hem biçimlendirilmesinde hem de değerlendirilmesinde çok önemli bir sonuç ve etkiye sahiptir. Estetik mekânın kurgusunda önemli bir öğedir ve olması istenen bir

Şekil.3.10: Estetik bir tasarıma sahip oturma elemanı (URL: http://www.egodesign.ca/en/article.php?article_id=390)

kavramdır. Mekânlarda belli bir güzellik boyutu aranmakta, mekânın estetik açıdan insanda haz ve heyecan uyandırması o mekânın yaşanılabilirliğini arttırmaktadır. İşlev, biçim ve estetik sıkı bir ilişki içindedir. (Aksu, 2012; S: 376)

Kent mobilyaları yalnızca işlevsel amaçlı olarak değil, aynı zamanda kentsel mekânları tamamlayan ve tanımlayan görsel amaçlı kent öğeleri olarak ta önem

taşımaktadır. Özellikle görsel amaçlı olarak kullanılan kent mobilyaları yer aldıkları mekânları olumlu yönde etkilerken, sadece işlevsel amaçlı olan, ancak herhangi bir estetik kaygı taşımayan kent mobilyaları çevreyi olumsuz yönde etkilemektedir. Olumlu ve olumsuz yönde oluşan bu etkiler kent mobilyalarının yoğun olarak kullanıldığı yerlerde kendini daha çok göstermekte ve kent kimliğine de yansımaktadır.

Kent estetiğini etkileyen olumsuz biçimlenmeler kentin bir bütün olarak düşünülmemesinden veya bütünlüğün bilincine varılmadan sorunlara çözümler aranmasından kaynaklanmaktadır.

Ürünlerin işlevselliğinin yanı sıra estetik yönünü tasarımcılar ele almakta, yeni ve yaratıcı fikirlerle ürünleri daha arzulanır bir hale getirmektedirler. (Aksu, 2012; S: 376)

3.3.3. Biçim

Bir bütünün yapısı biçim olarak tanımlanmaktadır. Biçim; işlev, ölçü ve malzemeyi belirler. Biçimler, benzerlik ve farklılık esasına göre ele alındığında, tekrar, kontrast ve egemen olma gibi, geometrik formlar arasındaki ilişki özelliklerine de sahiptir.

Bir nesnenin biçimi, o nesneye bağlı işlevden ve ondan istenen hizmetten türemektedir. Kullanılabilir olmanın birinci koşulu nesnenin kullanıldığı amaca uygun biçimde yapılmasıdır.

"Biçim bir nesneyi somut hale getiren önemli bir tasarım ögesidir. Tasarımın karakterinin oluşturulmasında, işlevin yerine getirilmesinde biçimin büyük yeri vardır. Tasarımcılar tasarımları biçimlendirirken güvenlik, konfor gibi diğer kavramları da sağlamaya çalışmaktadırlar. Tasarımın estetik değerini oluşturmada, işlevi yerine getirmede, algılanmasında, strüktürün kurgulanmasında ve dengesinde en etkili yönlerden birinin tasarımın biçimini oluşturan geometriler olduğu söylenebilir". (Aksu, 2012; S: 377)

Şekil.3.11: Modern bir otobüs durağı

3.3.4. Malzeme

Ürün tasarımında malzeme, tasarımı etkileyen en önemli ölçütler arasında yer almaktadır. Ürünün istenen biçimde üretilmesinde, istenen özellikleri taşımasında, tasarımın istenen noktaya varmasında malzemenin rolü büyüktür.

Şekil.3.12: Kent mobilyası tasarımında doğal ahşap malzemenin kullanımı

Endüstriyel ürün tasarımının gelişmesinde, yeni malzemelerin yanı sıra, bilinen malzemelerin gerektiği gibi kullanılmasıyla ortaya konan doğru ve kaliteli uygulamaların önemi büyüktür. Tasarımda malzeme kullanımı sadece fonksiyonları en iyi karşılayacak malzemenin seçimi değil, aynı zamanda tasarlanan üründe yaratılmak istenen etkinin elde edilmesini sağlayacak malzemenin seçimidir. Malzeme çeşitliliği, farklı biçimler yaratabilmekte, ürünlerin görsel kalitesini arttırmakta ve tasarımı zenginleştirmektedir

“Kent mobilyaları tasarımında kullanılan doğal ve yapay malzemeler insan psikolojisi üzerinde etkili olabilmektedirler. Örneğin doğal malzemelerden; ahşap, huzur ve dinlenme hissi verirken, seramik yaratıcılık ve hayal gücünü canlandırır, beton uyarır ve güvenlik hissi verir. Yapay malzemelerden plastik ise, bulunduğu ortama modernlik katar”. (Aksu, 2012; S: 378)

3.3.5. Renk

Endüstriyel ürünlerin tasarımında renk ürün-kullanıcı ilişkisini yapılandıran, ürünün malzeme, konstrüksiyon veya fonksiyon özelliklerini yansıtan bir faktör olarak kullanılmaktadır. Bir nesne görsel olarak daima renk ve biçim bütünlüğü ile tanımlanır. Biçim renkten daha etkin bir iletişim aracı olarak öne çıksa da renk bu biçimi tamamlayan, onun ifade niteliklerini içeren bir öge olarak değerlendirilir. Ayrıca renk, tasarımcının estetik anlayışının ve tasarımcı olarak kimliğinin, vermek istediği bazı özel mesajlarının aktarıcısı olarak da farklı anlamlar yüklenebilir.

Şekil.3.13: Kent mobilyaları yerleştirildiği alanın dokusuna uygun renklerde olmalıdır. (URL: www.migente.com)

"Kent mobilyalarının tasarımlarında görsel algılamayı etkileyen en önemli faktörlerden bir diğeri de renktir. Estetik amaçlara hizmet eden, mekânın niteliğini belirleyen ve algılama sisteminin bir parçası olan renk, kentsel mekânlarda yapılan düzenlemelerde, malzemeyi, tasarımı, kullanılan donatı elemanlarını ortaya çıkararak mekâna ayrı bir derinlik ve boyut katmaktadır". (Aksu, 2012; S: 379)

3.3.6. Doku

Dokunun en önemli yönü estetik, gözle algılanır ve elle dokunulabilir olmasıdır. Bu nedenle doku görsel bir tasarım bileşenidir. Kent mobilyası, doku ve form kavramları birbirleriyle çok yakından ilişkilidir. Tasarımda doku, hem teknik hem de estetik nedenlerden dolayı önem taşır. Görsel olarak ilginç yüzeyler yaratır ve küçük kusurları saklar. Doku oluşturmada kullanılan malzeme çeşitliliği son derece önemlidir.

Şekil.3.14: Doku, bir ürüne karakter veren ve farklılık yaratan, önemli elemanlardan biridir. (URL: <http://room-decorating-ideas.com/street-furniture-decorating-ideas/>)

Doku, bir ürüne karakter veren ve farklılık yaratan, önemli elemanlardan biridir. Üreticilerin rekabetinde, tasarımın stratejik önemi düşünüldüğünde, ürünün işlevsel olmasının yanı sıra, dikkat çekmesi ve fiziksel olarak fark yaratması, tüm üretici ve tasarımcıların başlıca amaçlarından biridir. Doku, fiziksel ve görsel

özelliklerin yanında, gerek ürünün strüktürü, gerek de kullanılan malzeme ile ürünün işlerliğine çok büyük katkısı vardır.

“Tasarımların biçimlerinin yanı sıra yüzeylerini değiştiren dokuları vardır. Nesnelerin algılanışı elle yoklayarak veya ışık etkisi yoluyla olur. Elle dokunarak o nesnenin dokusal olarak yüzeyi algılanmaktadır. Dokunun göz yoluyla zihinde bıraktığı etki ise nesnelerin görsel dokusudur. Nitekim ıslak, kuru, pürüzlü veya düzgün cilalı gibi değişik dokusal özellikler tasarıma farklı değerler katabilmektedir”. (Aksu, 2012; S: 380)

3.3.7. Algılanabilirlik

İnsan yakın çevresini, içinde yaşadığı mekân ve onu oluşturan öğeleri duygularıyla ve duyularıyla algılar, kavrar ve değerlendirir. Bu kendiliğinden olan bir olaydır ve çevreden bilgiler alma yoluyla olur. Bu bilgileri bize uygun ve doğru hareket etmemize yardım edecek biçimde yorumlayıp değerlendiren algıdır. Genellikle önceden hakkında bilgimiz olan bir şeyi algılamamız daha kolaydır. Bir donatı elemanının kullanıcısı tarafından anlaşılabilmesi, ne olduğunun tanımlanması gerekir. Kullanıcı beğenisi ve kullanım kolaylığı gibi etkenler dikkate alınmadan yapılan ve farklı form anlayışı içeren tasarımlar bazen algılanmayabilir . Ancak

Şekil.3.15: Kent mobilyaları kolay algılanabilir olmalıdır. (URL: http://torontoist.com/2007/04/street_furnitur/)

algılama kavramı; özgün tasarımlar oluşturmada kısıtlayıcı değil, aksine hayal gücünü zenginleştiren, kullanıcıların beğeni düzeylerini geliştiren, çeşitlendiren bir kavram olarak ele alınmalı ve değerlendirilmelidir. (Aksu, 2012; S: 373-386)

4. KENT KİMLİĞİ VE KENT MOBİLYALARI

4.1. Kent Kimliği Kavramı

Kent Kimliği (Urban Identity) bir kentin geçmişinden devralınan ve sürekli gelişen ve bir çok etkenin araya girmesiyle şekillenen kavramlar bütünüdür. Kent kimliği konusunda, kentin tarihsel sürecine, mekânsal özelliklerine, coğrafyadan, ekonomik faaliyetlerinin çeşitliliğine kadar pek çok etkene göre farklı kimlik özellikleri ileri sürülebilir.

Bir kenti o kent yapan dinamikler karmaşık bir düzlemde yan yana gelmekte ve tıpkı insanlarda olduğu gibi bu dinamikler, baskın olma ve etkinliği oranında kentin kimliğini belirlemektedirler. Bu bağlamda, kent kimliği; kent imajını etkileyen; her kentte farklı ölçek ve yorumlarla kendine özgü nitelikler taşıyan; fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik, tarihsel ve biçimsel faktörlerle şekillenen; kentliler ve onların yaşam biçiminin oluşturduğu; sürekli gelişen ve sürdürülebilir kent kavramını yaşatan, geçmişten geleceğe uzanan büyük bir sürecin ortaya çıkarttığı anlamsal bütünlük olarak tanımlanabilir.

Kentlerin farklı karakterleri, kent kimliği, kent profili ve kent imgesi kavramlarıyla açıklanmaktadır. Kent, hareketli ve hareketsiz doğal ve yapısal çevresiyle bize kendini anlatır, bir toplumsal kimlik sunar. Kentin ilk sunduğu görüntü, hem doğal, hem yapısal olanın ilk çarpışdır bize, aklımızdan hiç silinmez; bu kentin, bizim üzerimizdeki izdüşümü, çağrışımlarıdır. Kent imgesi, hareket edebilen veya edemeyen her şeyin ortak ifadesidir, canlı ve cansız tüm varlıklara, eşyaya bir anlam verir. Bir kenti, farklılaştıran, ayırıcı özelliklerini oluşturan her şey onun kimliğidir.

Doğası, yapıları ve insanlarıyla birlikte kentler de farklıdır. Kıyı kentleri farklıdır, dağ, orman veya ova kentleri farklıdır. Önemli dünya kentlerini izlediğimizde, her birinin belli bir kimliğinin olduğunu görürüz; bilim, sanat, din, doğa varlıklı kentler, tarih ve kültür kentleri gibi. Yani kimlik bir tanıtım kartı olmaktadır. Örneğin, Kaş ve Kuşadası doğal güzellikleriyle tanınır, Bodrum eğlence mekânı olarak bilinir. Paris Modanın merkezidir, Newyork finansın... Floransa sanat, Varşova müzik, Vatikan din kentidir. Ayasofya ve Sultanahmet Camii,

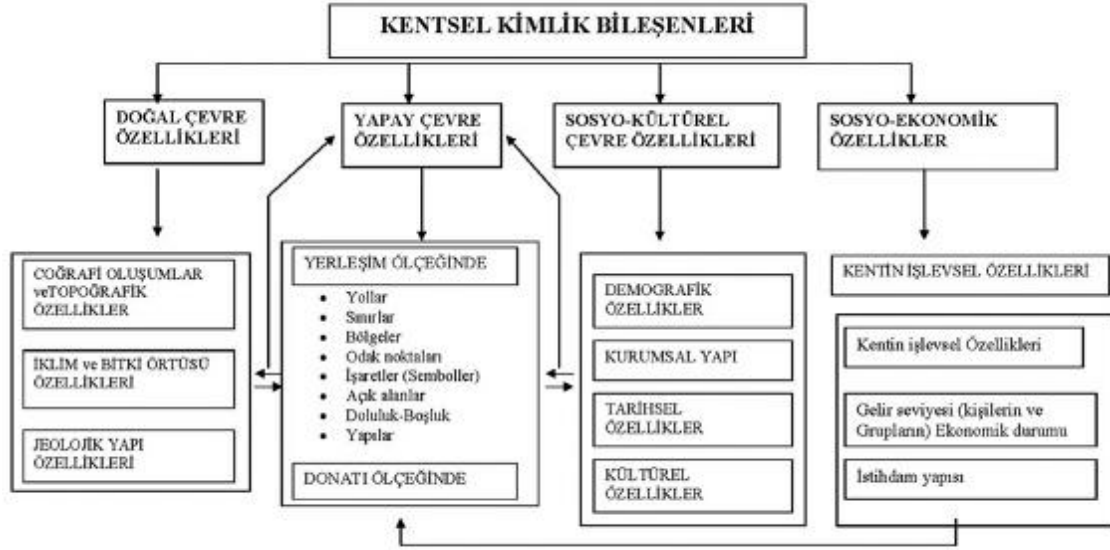
Marmara'ya gelen yabancıları büyüleyen İstanbul kimliğinin iki görkemli ögesi, bütün zamanları birleştiren uygarlık simgeleridir. Paris'i Eiffel kulesi, Pekin'i İmparatorluk Sarayı, Venedik'i gondollar, Fas'ı bedeviler, New York'u özgürlük anıtı, Antakya'yı Mozaik Müzesi her sözcükten daha çabuk çağrıştırır (Çizgen, 1994; S: 36)

4.1.1. Kent Kimliğini Oluşturan Bileşenler

Günümüzde kentin kimliği denildiğinde kente yakıştırılan bir idealden söz edildiğine şahit olmaktayız. Bir kentin ne olduğuna dair ortaya atılan tanımlamalar, kentin nasıl görüldüğüyle ilgilidir. Kentin kimliğini, daha çok doğrudan onda gözlenebilir özellikler, yaşayarak elde edilen deneylerden giderek ona yakıştırılanlar oluşturmaktadır. Kentin sahip olduğu her şey, kentin kimliğinin ne olabileceğini sınırlar ve kimlik de kentin varlığının gelişimini yönlendirmiş olur. “Bir kentin kimliğinden söz edildiğinde, kentte yaşayanların onda buldukları bir değerler kümesinden, kente yüklenen bir idealleştirmeden de söz etmiş oluruz” aynı zamanda. (Tekeli, 1991: S: 81)

Bir kentin kimliğini oluşması yalnızca fiziki ve doğal çevrenin etkisiyle gerçekleşmez. Kent kimliğinin ortaya çıkması aynı zamanda toplumsal ilişkilerin belirlediği bir süreçtir. Kişiler toplumsal olarak birbirlerini karşılıklı etkileyerek kentin kimliğini oluştururlar. Toplum ve insan ilişkileri, bu kimliğin sürekli olarak yeniden tanımlanmasını ya da üretilmesini gerektirir. Her dönemde toplumun oluşturduğu bu tanımlamalar, geçmişten öğeler, geçmişteki öğelerin yeniden yorumlanmaları ve tamamen yeni öğeleri içerir. İnsanlar kentlerdeki deneylerini birbirlerine aktararak, ya da medya aracılığı ile kent efsaneleri yaratmaktadırlar. Paris'te Eiffel Kulesi gibi kentin sembolü haline gelen anıtlarda, oradaki yaşam deneyiminden ve yapıyla ilişkilerinden çok bu yapı üzerinde yaratılan söylem, kurulan efsane önem kazanır. Bu belki de daha sonra gerçekleşecek, belki de hiç gerçekleşmeyecek bir ilüzyon ya da aldatma üzerine de kurulmuş olabilir. Bunlar hem insanların algılamasını, hem de kentlerin gelişimini etkiler. (Tekeli, 1991; S:83)

Şekil.4.1: Kentsel Kimliği Oluşturan Bileşenler (Topçu, 2011; S:1053)

Bir kentin kimliğinin belirginleşmesi uzunca bir süreci gerektirir. Bir bakıma kentin kimliği o kentin ruhu demektir. Aynı zamanda kimlik o kentte yaşayan insanların kentlerinin geleceğine dair ortak bir ideali paylaşmalarıdır. Kimlik, kente anlam veren ve o kentte yaşamayı anlamlı kılan özellikler bütünüdür. Bir kentte yaşayanlar, yaşadıkları mekâna bir değer atfedip, kentin kimliğini oluşturan değerlerle özdeşlik kurdukları zaman ve o değerleri sahiplenip geleceğe taşıma noktasında çaba gösterdiklerinde, o kentin kentlilerce korunmaya değer bir kimliğinden söz edilebilir.

Kentler sosyal, ekonomik ve fiziksel boyutlarıyla karmaşık özellikler gösterirler. Kent kimliğine etki eden faktörler de sadece fiziksel öğeler değildirler. Kentlilerin mekana yüklediği anlam fiziksel çevreyle birlikte düşünülmelidir. “Çevre ve içinde yer alan yaşam biçimi ile bir bütün oluşturarak toplumsal olarak yeniden üretilen, sürekli değişim ve gelişim halinde olan toplumsal ilişkiler, kent kimliğinin yeniden tanımlanmasına neden olmaktadır. Toplumsal deneyimler, görüşler, inançlar, davranışlar toplumun sosyo-kültürel yapısını oluşturur. Kişinin toplumsal davranışlarını yönlendiren bu öğeler kentsel kimliğin oluşmasında da etkin rol oynar”. (Güvenç, (1991); S: 20)

4.1.2.Kent Kimliğinin Oluşumunda Mekânın Anlamsal Boyutu

Bir kentte yaşayan kişiler için, içinde yaşanılan çevre, sadece içinde bazı etkinliklerin yapıldığı yaşamları için gerekli kazancın sağlandığı alanlar ise, orada yaşayanlar için bu tür araçsal niteliklerinin dışında bir anlamı yoksa orasının bir kimliğinden değil; ancak kimliksizliğinden söz edebiliriz. Eğer, bir kentte kaotik bir yapı gözleniyorsa, o kent kimliksiz bir kent olarak nitelenir. (Tekeli, 1991; S:84).

Norberg-Schulz, her mekânın farklı bir ruha sahip olduğunu vurgular ve yerin kimliğinin de aslında zorunluluklardan ortaya çıktığını öne sürer. Mekânın ya da bir yerin karakteri, çevresel etkenlerle birlikte oluşan renk, doku, biçime bağlı olan bir durumdur. Bu özellikler bir araya geldiklerinde o yere ait karakteristik bir çevreyi oluşturur. Genel olarak yerin sahip olduğu bir atmosferi vardır. Fiziki özelliklere ait her durum, iklimlerin, güneşin, gece ve gündüz farklılıklarının yerde yarattığı renk, doku, ışık-gölge, binanın durumu gibi birçok etken birleşerek kente ait bir ruh olarak yansır ve bireyde de bir bellek oluşmasını sağlar. “Çevresel faktörler kentin büründüğü kimliği etkileyen en önemli etkenlerden biridir ve bu çevrede yaşayan insanlarda zamanla kente kendi kültür ve yaşayış biçimlerini ekleyerek kentin bellekte yer almasını sağlamaktadır. Schulz, yerin kimliğinin yanında bireyin kimliğinin de aslında yaşadığı doğal çevreden etkilenerek geliştiğini vurgulamaktadır. Bu kimlik, yere bağlı olarak gelişen yetenekler ve alışkanlıklardan meydana gelebilmektedir”. (İlgar, 2008; S:8)

Ardoin de Schulz gibi yerin ruhuna vurgu yapmakta ve dört farklı boyutu olduğunu dile getirdiği yerin ruhunun boyutlarını;

- Yapıların ve doğal çevrenin etkilendiği biyofiziksel yapı ya da fiziksel yapılanmalar,
- Yerin fiziksel durumuna bağlı olarak gelişen bireysel psikolojik bir durum,
- Sosyal topluluklarda ve kültürel kavramlara bağlı sosyo-kültürel elementler,
- Yerel işlemlerin yansıması olarak gelişen politik ve ekonomik elementler, olarak tanımlamaktadır. (İlgar, 2008; S:8)

“Kent kimliği sabit değildir; durağan olmayan, s¼rekli gelişip değişen, yenilenebilen veya bozulabilen nitelikte dinamik bir oluşumdur. Bir kentin var olan kimliği, kendi tarafından değil, ancak insan eliyle dışsal etkenler ile bozular. Dolayısı ile kent kimliğinin, kentsel mekânla ve kentsel k¼lt¼rle yakın ilişkisi vardır”. (Kaypak, 2010; S:377)

Bir kentin kimliği ile toplumun sosyal ve k¼lt¼rel kimliği karşılıklı olarak birbirini etkiler. Kentsel alanda yer alan elemanların kimliği, bir yandan kent kimliğinin önemli bir parçasını oluştururken; diğer yandan, o kentteki toplumsal ve k¼lt¼rel yaşama ilişkin ipuçları verir. Yapılı çevrenin kimliğini oluşturan değerlerin zenginliği, kentteki sosyal ve k¼lt¼rel hayatın zenginliğinin de g¼stergesidir. Çünkü, ortak kimlikler, sosyal yaşamın mekânsallaşması aracılığıyla kurulan sosyal yapılardır.

Bu nedenle, bir kentte yaşamı örg¼tleyen fiziksel çevrenin kimliğini oluşturan değerler büyük önem taşır. "Bir kentin kimliği o kentin tarihi, coğrafyası, içinde yaşayan uygarlıkları, şu anda yaşayan insanları, ilk yerleşimden bug¼ne geçirdiği evreleri, topografyası, bitki ört¼s¼, iklimi, jeopolitik konumu, Doğu veya Batı kenti oluşu, deniz ve karayolu bağlantısı, başka k¼lt¼rlere olan açıklığı veya kapalılığı, barındırdığı canlı t¼rleri, geçirdiği işgaller ve savaşlar, depremler, bir devlete başkentlik yapıp yapmadığı vb. birçok etken bir kentin kimliğini oluşturan öğelerdir. Modern dönemde turizm, sanayi, hizmet, tarım vb. kent kimliğini etkileyen başlıca unsurlar olmuşlardır". (Kaypak, 2010; S:376)

4.4.Kent Mobilyaları ve Kent Kimliği ilişkisi

Kent Mobilyaları kentsel mekânla kentlilerin ilişkisini belirleyen en önemli unsurlardan biridir. Bu nedenle mekânsal algının sürekliliği, kentsel mekânın işlevsel kullanımı, kente ilişkin estetik, k¼lt¼rel ve toplumsal etkileşimin devamlılığı açasından kent mobilyalarının önemi büyükt¼r.

İnsanlar bir mekân da yaşadıkları gibi zaman içinde de yaşamaktadırlar. Geçmişin ve k¼lt¼r¼n yansımaları mekânın yer niteliği kazanmasında önemli

etkenlerdir. İnsanlar arası iletişimin organizasyonu; kimin kim ile nerede ve nasıl, bir şeyler yapması fiziksel çevrenin etkisinde bir organizasyondur. Anlam ise daha ziyade malzeme, peyzaj, varlık, renk, form, ölçü, işaret ve insanlar tarafından ortaya konulmaktadır. (Rapoport, 1982; S: 181)

Dünyada, özellikle tarihi kimliği ile öne çıkan kentlerde, kent kimliğinin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilen kent mobilyalarının tasarımı konusunda son derece özenli davranıldığı gözlenmektedir. Kent mobilyası tasarımında kentin kimliğini yansıtan tasarımların öne çıktığı görülür. Böylece, tarihi süreçte oluşan kimliğin sürekliliği de sağlanmış olur.

Örneğin Fransa'nın güney sahillerindeki Cote d'Azur, Kan, Nice, v.b. kentlerde ortak bir kimlik oluşturacak kent mobilyaları kullanıldığı görülmektedir. Aynı şeyi Londra'nın eski telefon kabinleri ve aydınlatma araçları için de söylemek mümkündür. Diğer taraftan Barselona'da ve Lizbon'da yaya kaldırımları ve sokak lambaları kentin sembolü haline gelmiştir. Hatta Barselona'da olimpiyat oyunları nedeniyle bir dizi yeni kent mobilyası yaptırılarak popüler Ramblas caddesine yerleştirilerek kente değişik bir görünüm verilmeye çalışılmıştır. Diğer taraftan San Francisco kentinin gazete bayileri ve lambaları ile sokak tuvaletleri bir bütünlük içinde ele alınmıştır.

Mekân fiziki çevrenin çok önemli bir görünüşü de olsa basit veya birimsel bir kavram değildir. Çevre organizasyonlarında mekânın yanı sıra zaman, anlam ve iletişim organizasyonları da söz konusudur (Rapoport, 1977; S:15).

Kentsel mekânların tasarımı ve sahip olduğu donatı elemanları aracılığı ile kullanıcıların sosyo-kültürel açıdan aidiyet hislerinin pekişmesine katkı sağladığı, kentle estetik bir duygudaşlık oluşturabilmelerine hizmet ettiği kesindir. İşlevsellik açısından da yönlendirmeden, dinlenmeye hayatı kolaylaştıran bir çok görevi olan kent mobilyalarının, giderek şehir kültürünü belirlediği ve dönüştürdüğü açıktır. Bu nedenle kentsel tasarımın önemli bir parçası olan kentsel donatı elemanlarının tasarımı, üretimi ve mekân içindeki konumunun planlama-tasarım sürecinden soyutlanamayacağı gerçeğinin göz ardı edilmemesi gerekir. Donatı elemanlarının bir araya getirilişinde eleman seçimine özen gösterilmelidir. Donatı elemanları tek tek

değil bir bütünü oluşturan parçalar olarak değerlendirilmeli ve kamusal mekânlarda konumlandırılmalıdırlar. (Yücel, 2006;S:29)

Kent insanın doğumdan itibaren içinde var olduğu, yaşayarak tecrübe ettiği şeyleri bilince dönüştürdüğü, kişiliğini kurduğu mekandır. Bir kentsel mekânın başarısı, kentlilere sunduğu yaşam kalitesiyle doğrudan alakalıdır. Bu mekânlarda hareketlilik, duyum zenginliği, estetik ve canlılık vardır.

Kent Mobilyaları kentlilerin ortak kullanımına sunulan tasarım elemanlarıdır. Bu elemanlar, kentte yaşayan her bireye hitap etmek durumundadır. Bu durum ise, her yaşta kişinin alışkanlıklarının ve yaşam biçiminin ön planda tutulması gerektiğini ön plana çıkarır. Ancak kentte birlikte yaşam kurallarının iyi belirlenmesi gerekmektedir. Çünkü kullanılan her eleman düşünülen her tasarım, toplu yaşamı devam ettirebilmelidir (Güney v.d, 1996; S:147).

Kenti yaşanabilir ve algılanabilir kılan kentsel donatı elemanlarının her biri kullanıcılar ve kent açısından farklı bir anlama ve öneme sahiptir. Kullanıcılar açısından bu elemanların önemi kullanıcıların kentle kurdukları görsel ve fiziksel ilişkinin öncelikle kentsel donatı elemanları aracılığı ile olması nedeniyledir. Kent açısından ise bu elemanlar buldukları çevreyi tanılayan, belirleyen ve özelleştiren nitelikleri nedeniyle önemlidir. Belirli bir düzen içinde ele alınan, buldukları çevre ile bütünleşerek kentin bir ögesi haline gelen donatı elemanları, birbirleri ile kurdukları dil birlikteliği aracılığı ile bir kentin kimliğinin oluşmasına katkı sağlayan en önemli araçlardandır.

Kentsel düzenlemeler, meydanlar, sokaklar, anıtlar, kentsel alan için tasarlanan her türlü donatı nesnesi, bir mekâna anlam yüklemenin en etkili yoludur. Bu nedenle, insan eliyle yapılmış çevrede yer alan ve kimlik oluşturma potansiyeli en fazla olan unsur, o kentte bulunan ve kentlilerin gündelik yaşantılarında yer alan yapıların bir araya gelerek oluşturdukları kent dokusudur.

Kent mobilyaları, fonksiyonel oluşları ve kentsel mekâna estetik değer katmalarının yanında, cinsiyet, yaş, sınıf ayrımı olmaksızın toplumun her kesiminin kullanımına açık olan kentsel donatı elemanlarıdır. Kentlilerin kentsel mekâna

kurdukları ilişkide önemli bir rol oynarlar. Kent mobilyaları, bireylerin, kent algılarının oluşmasına, kentle ilişki kurmalarında son derece önemlidirler. Bu nedenle planlama ve uygulama aşamasında kentin kültürel ve tarihi kimliğine uygun bilinçli bir tasarımın ürünü olmaları gerekir.

Şekil.4.2: Kent mobilyaları Kentlilerin kentsel mekânla kurdukları ilişkide önemli bir rol oynarlar

5. SULTANAHMET MEYDANI KENT MOBİLYALARININ KENT KÜLTÜRÜ VE KENTSEL TASARIM AÇISINDAN İNCELENMESİ

Sultanahmet Meydanı, İstanbul'un kurulduğu andan itibaren kentin merkezi konumundadır. Günümüzde de kentlilerin ve kente gelen ziyaretçilerin gezi, eğlence ve diğer kentsel aktiviteler için en yoğun kullandıkları meydanların başında gelmektedir. Tarihi çevresiyle Sultanahmet Meydanı aynı zamanda İstanbul kent kimliğinin en önemli değerlerinden biridir.

Sultanahmet Meydanı, tarihi boyunca büyük değişimlere sahne olmuştur. Son olarak meydan tamamen yaylaştırılmış, kentlilerin özgürce kullanabilecekleri bir alan haline gelmiştir. Ancak kentsel tasarım ve uygulama açısından bütünlüklü bir planlama dahilinde, meydanın tarihi ve kültürel özelliklerini göz önünde bulunduran düzelememelere ihtiyaç vardır.

Kuşkusuz kent mobilyaları da bu düzenlemelerin önemli bir parçasıdır. Sultanahmet meydanında kullanılan kent mobilyaları hakkında değerlendirmemize başlamadan önce Meydanın tarihi özellikleri hakkında bilgi vermek yararlı olacaktır.

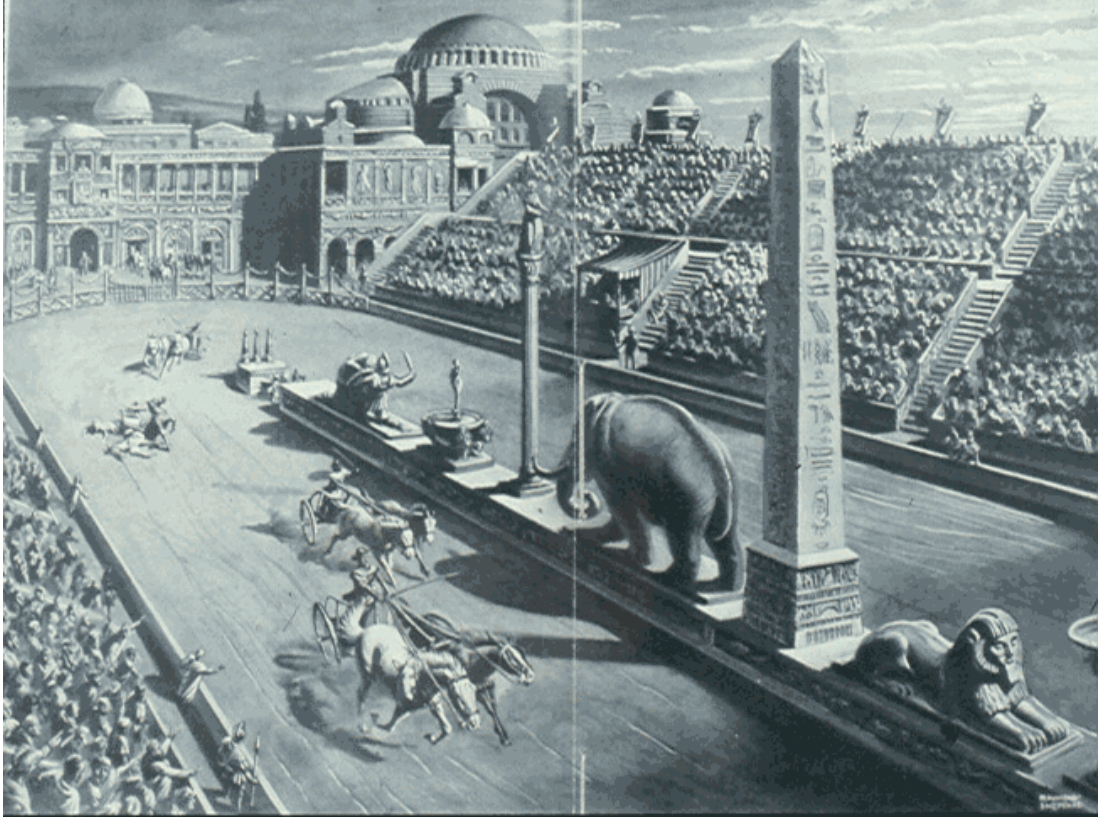

Şekil.5.1: Çalışmanın saha araştırmasına konu olan Sultanahmet Meydanı ve civarının uydudan görünümü

Tutmosis'e ait dikilitaş Mısır'dan getirilmiştir. Demek ki; 19. yüzyılda Paris ve Londra gibi başkentlere Mısır'dan dikilitaş taşıma adetinin kökü batı Roma'ya ve bu zamana ve buraya kadar uzanmaktadır. (Ortaylı, 2010; S: 68)

Şekil.5.3: Bizans Döneminde hipodrom (URL: <http://bugraderci.blogspot.com.tr/2012/06/at-meydan-nam-diger-Hipodrome.html>)

Tarihi yarımada'nın batı ucunda bulunan tarihi alan; Roma, Bizans ve Osmanlıların bölgede inşa ettiği önemli anıtlarla kültürel açıdan şehrin en zengin bölgesi haline gelmiştir.

Meydanın bulunduğu tepe, İstanbul'un üzerine kurulduğu yedi tepenin ilkidir. Marmara, Boğaz ve Haliç'i gören, şehre hakim coğrafi yapısıyla imparatorluk sarayları daima burada kurulmuştur. Aynı zamanda en önemli sivil mimari eserler de yine bu civarda inşa edilmiştir. Boğaz'dan gözüken Topkapı Sarayı'nın irili ufaklı yapıları, Ayasofya'nın minareleri ve bir başka açıdan yani Marmara'dan bakıldığında bütün haşmetiyle arzı endam eden Sultanahmet Camii'nin silueti tatlı bir armoni içinde şehrin ufkunu olabildiğince açmaktadır.

Sultanahmet semti, günümüzdeki konumu itibariyle Aksaray'dan gelerek Beyazıt üzerinden Sirkeci'ye devam eden güzergah üzerinde bulunmaktadır. Topkapı Sarayı, Ayasofya ve Sultanahmet Külliyesi gibi dev ve görkemli yapılarla uzaktan bakıldığında şehrin en çok göze çarpan bölgesidir.

Semtin bugün kabaca sınırlarını çizecek olursak; Ayasofya, Divanyolu Caddesi, Adliye Binası ile Küçük Ayasofya ve Cankurtaran semtleri tarafından çevrilmiş olduğunu görürüz. Bunun yanında Sultanahmet semtinde yakın çevresiyle beraber değerlendirdiğimizde merkezde Sultanahmet Mahallesi olmak üzere Küçük Ayasofya, Cankurtaran, ve Binbirdirek Mahalleleri bulunan bölgenin tarihi gelişimine bakacak olursak, bugün Sultanahmet Meydanı olarak bildiğimiz alanın çok önemli bir konuma sahip olduğunu görürüz. Bir çok medeniyetten izler bulabileceğimiz bu alana Bizanslılar "Hipodrom", Osmanlılar ise "At Meydanı" derlerdi. (Torgay, 2003, S:6)

Hipodrom'un 118.5x370 m (yaklaşık 45.000 m²) ölçülerine karşılık Atmeydanı, çevresindeki yapılaşmalar nedeniyle 75x300 m'lik (22.500 m²) ölçüsüyle daha dar bir açıklıktı. Yine de Suriçi, İstanbul'un en geniş alanıydı. Ayrıca "meydan" adını taşıyan sayılı ve işlevsel alanların en önemlisi sayılıyordu.

Atmeydanı'nın daralışı; güney-kuzey doğrultusunda doğu tarafındaki eski seyirci tribünlerinin yerine önce paşa saraylarının 17. yy başında Sultan Ahmed Camii'nin batı tarafına ise yaklaşık 150 m cephesi 50-75 m. derinliği olan İbrahim Paşa Sarayı'nın yapılmasının sonucudur. Mehterhane, Arslanhane, hapishane, mektep, medrese, imaret vb diğer yapılaşmalar da meydanı daraltmıştı. Eski surnamelerdeki minyatürlerde 16-18. yüzyıllardaki görünüşüne yer verilen Atmeydanı, duraklama ve gerileme devirlerindeki ayaklanmalarda tahrip gördü. Uzun bir bakımsızlık döneminden sonra Abdülaziz döneminde (1861-1876) Zaptiye Nazırı Hüsnü Paşa'nın girişimiyle park olarak düzenlendi.

Kuruluşundaki ismiyle "Bizantion"un 324 yılında Roma İmparatorluğu'nun başkenti olması şehrin şaşıaalı döneminin başlangıcı sayılabilir. Roma İmparatorluğu'nun başkenti olmasıyla beraber "Nova (Yeni) Roma" adı ile anılan kent, 330 yılında I. Konstantinus'in adına ithafen "Konstantinopolis" ismini almıştır.

İmparator I. Konstantinus (324-337) Roma seçkinlerinin Bizantion'a yerleşmelerini sağlamış, kentin imarına yönelik bir çok çalışma yapmıştır.

Septimus Severus'un başlattığı Hipodrom inşaatı bu dönemde tamamlanmış ve çevresine çok önemli yapılar inşa edilmiştir. İmparatorluk sarayının bugün Sultanahmet Camii'nin bulunduğu yerde inşa edildiğini biliyoruz. Bu sarayın bazı kalıntıları bugün Mozaik Müzesi'nin bulunduğu alanda görülebilir. Bunun yanında 360 yılında inşa edilen Ayasofya ve Aya İrini Kiliseleri şehri Hıristiyanlığın önemli merkezlerinden biri haline getirmiştir.

476 yılında Batı Roma İmparatorluğunun yıkılmasıyla beraber Doğu Roma İmparatorluğu "Bizans" ismini almış ve İstanbul da yeni imparatorluğun başkenti olmuştur. 6. yüzyıl, Bizans İmparatorluğu'nun yükseliş dönemidir. Bundan İstanbul da nasibini almış, Ayasofya yeniden inşa edilerek Hipodrom ve çevresi ihtişamlı bir hal almıştır.

İzleyen yüzyıllarda şehir bir çok kez kuşatma altında kalmıştır. Avarlar, Sasaniler, Bulgarlar, Araplar ve Ruslar tarafından alınmaya çalışılan kent her seferinde direnmiş ve kuşatmalar sonuçsuz kalmıştır. Bunlar şehre zarar vermekle beraber İstanbul, en çok tahribatı 1204 Latin istilas sırasında yaşamıştır. Özellikle Hipodrom çevresindeki bir çok tarihi eser istila sırasında yok edilmiştir. 1453 yılında şehrin Osmanlılara geçmesinden sonra Hipodrom, "At Meydanı" olarak isimlendirilmiştir. (Torgay, 2003; S:7)

Hipodrom'un 1453'teki durumunu açıklayan bilgiler olmadığı gibi. II. Mehmed'in (Fatih) (hd 1451-1481) İstanbul'da başlattığı imar çalışmaları kapsamında bu alana ilişkin bir girişiminin bulunup bulunmadığı da bilinmemektedir. Bununla birlikte meydanın kuzeydoğu uzantısını oluşturan alanın, Ayasofya-yı Kebir Meydanı olarak Saray-ı Cedide-i Âmire'nin (Topkapı Sarayı) merasim kapısı (Bâb-ı Hümayun) önündeki törenler için yeterli görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu bakımdan, Atmeydanı adı verilen, yıkıntılarla dolu Hipodrom'un bir süre olduğu gibi bırakıldığı, burada cirit ve at yarışları yapıldığı tahmin edilebilir. Fatih'in de burada gürz talimi yaptığı biliniyor. 17-18. yy'da İstanbul'a gelen gezginler, Türklerin Cuma günleri öğleden sonra Atmeydanı'nda toplanıp iki gruba ayrılarak cirit oynadıklarını, bu

yarışların çok tehlikeli ve heyecanlı geçtiğini, ayrıca meydanda, at üzerinde ok atışları yapıldığını anlatırlar.

1491 tarihli Fruz Ağa Camii ise, Atmeydanı'nın kuzeybatı kesine yapılan ilk Osmanlı eseridir. İstanbul'u 15. yy'ın ikinci yarısındaki durumuyla gösteren eski harita ve resimlerde Atmeydanı'ndaki Roma-Bizans yapı yıkıntuları, Kadırğa yönünde ise muhteşem Bizans sarayı harabesi görülür. Ancak bunlardan hiçbiri zamanımıza kadar korunamamıştır. Halkın kıyamet-i suğra (kk kıyamet) adını verdiği 1509'daki büyük depremle, sonraki yangın ve depremlerde bu açık ve nispeten güvenlikli alanın evsiz barksız kalan İstanbul halkına geçici olarak meknlik ettiği de bilinmektedir.

Rum kaynakları ise, Latin yağmasının Hipodrom'u ak tahrip ettiğini, kolonlardan bir kısmının ise Fatih tarafından kentin başka yerlerine taşındığını, öte yandan Hipodrom'a ait ak sayıdaki sütunun, eski mermer amfi kalıntılarının da ve İbrahim Paşa Sarayı ile sonraki cami ve saray yapımlarında kullanılarak ortadan kaldırıldığını yazar.

Lokman'ın (. 1601) Hünernâme'sindeki Atmeydanı tasvirinde, Makbul/Maktul İbrahim Paşa'nın 1530'a doğru burada yaptırdığı saray ile Budin'den (Budapeşte) getirip meydana diktirdiği Herkül, Apollon ve Diana tunç heykelleri de gösterilmiştir. (Bkz. şekil.5.4) (Konak, 2014; S:98)Tarihi Solakzade "Ol  suret-i garibeyi İstanbul'a naklettirib Atmeydanı'nda amud (sütun) zerine kondurdular" demektedir ve sarayının karşısına heykeller diktirdiği için, İbrahim Paşa'nın putperestlikle itham edildiğini eklemektedir.

Şekil.5.4: Lokman'ın Hünernâme adlı eserinde At Meydanı tasviri; sağda İbrahim Paşa'nın Budin'den getirttiği heykellerden biri sütun üzerinde görülebilmektedir. (Konak, 2014; S:98)

1582'de Atmeydanı'nı gezen John Sanderson, buradaki tunç büstlerin Macar Kralı Mathias Corvino'ya ait olduğunu, İbrahim Paşa idam edilince bunların öfkeli halk tarafından parçalandığını yazar. Sanderson, Atmeydanı'nın Ayasofya cihetinde eski tiyatro kalıntılarının Arslanhane olarak kullanıldığını da ekler.

Atmeydanı'nın çevresindeki yapılaşmanın 16. yy'da, İbrahim Paşa Sarayının inşasını izleyen yıllarda yoğunlaştığı kesindir. Kanuni Sultan Süleyman'ın hasekisi Hürrem Sultan'ın 1555'te Mimar Sinan'a yaptırdığı Çifte Hamam (Haseki Hamamı) buradaki ilk büyük tesistir.

Sultanahmet Camii'nin 9 Haziran 1617'de törenle ibadete açılmasıyla birlikte Atmeydanı da bir bakıma bu yeni mabedi ve külliye kapsayan geniş dış avlu görünümü kazandı. Jean Thevenot 1665'teki İstanbul gözlemlerinde, meydandaki eskiden kalan birçok heykelin, dikilitaşın, sütunun tahrip edildiğini, eski genişliğini koruyan alanda Türklerin her gün at yarışları düzenlediklerini anlatır.

İstanbul'u konu alan resimleriyle ünlü Thomas Allom, 1838'de yaptığı Atmeydanı resminde, alanı tarihsel işleviyle canlandırmış, at koşuran, atla gezen

birçok insan ile İbrahim Paşa Sarayı'nın önüne oturmuş çubuk içerek onları seyredenleri canlandırmıştır. Resimde, toprak zeminli meydana, Sultan Ahmed Camii olanca görkemiyle hâkim olmakla birlikte küçük ve özenli bazı binalar buranın romantik manzarasını çerçevelemektedir.

Şekil.5.5: At Meydanı, Thomas Allom, 1838

Atmeydanı'nın, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ilgiden yoksun kaldığı anlaşılıyor. Sadece at meraklılarının uğradıkları, cirit oynanan, Arap ve Tatar atlarının koşturulduğu, doğal olarak at alım satımlarının da yapıldığı bir yerdi. 1853-1856 Kırım Savaşı yıllarında, İstanbul'daki müttefik kuvvetleri subaylarının girişimiyle meydana dikilitaşların çevrelerine oval hendekler kazılarak toprak dolgu altında kalan kaidelerin ortaya çıkartıldığı bilinmektedir.

II. Abdülhamid (1876-1909) ve II. Meşrutiyet dönemlerinde (1908-1918) eski Atmeydanı'nın çevresine Ticaret Mektebi, Defter-i Hakanî Nezareti, Baytar Mektebi gibi yeni binalar da yapıldığı bilinmektedir. Bu arada Alman İmparatoru II. Wilhelm'in İstanbul'u ziyareti anısına Almanya'da yapılan çeşme, 1901'de getirilip meydanın, Bizans imparatorlarının Hipodrom oyunlarını izledikleri loca mevkiine kurulmuştur.

Atmeydanı'nın İstanbul kent tarihinde ve Osmanlı yaşayışında birbiriyle zıt iki ayrı olguya mekânlık etmesi ilginçtir. Kent halkını günlerce neşeye boğan büyük sultan düğünleri (sur-ı hümayun) daima burada düzenlendiği gibi, yönetime başkaldıran kapıkulu askerleri de Topkapı Sarayı'na ve Paşakapısı'na, ayrıca kentin alışveriş merkezlerine ve limanına yakın bu meydanı, eylemlerine en uygun yer olarak seçmişlerdir. (Sakaoğlu, 1993, S:414)

20. yüzyılın başında meydanda gerçekleşen bir diğer önemli olay da İzmir'in işgali münasebetiyle Halide Edip Adıvar, Mehmet Emin Yurdakul, Selim Sırrı Tarcan, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Rıza Nur gibi o dönemin meşhurlarının da katılımıyla gerçekleşen ateşli mitinglerdir.

Şekil.5.6: 20. yüzyıl başında Sultanahmet Meydanı

"Cumhuriyetin ilanından bu yana semt Osmanlı dönemindeki işlevsel yönünü yitirmiş, anıtsal yapılarıyla turistlerin rağbet ettiği turizm ağırlıklı bir çehreye bürünmüştür. Bölge yerleşim yeri olarak seçkinliğini yitirmiş, Cankurtaran ve Kadirga gibi yerleşim alanlarındaki eski konaklar, yerini küçük mütevazı evlere bırakmıştır". (Torgay, 2003; S: 10)

31 b

Şekil.5.7: 16. Yüzyıl, Matrakçı Nasuh tarafından çizilen Topkapı Sarayı ve Sultanahmet Meydanı tasviri (<https://www.tumblr.com/search/matrak%C3%A7%C4%B1%20nasuh>)

5.2. Sultanahmet Meydanı'nda Kullanılan Kent Mobilyalarının Mevcut Durum Tespiti ve Bulgular

Bu çalışmanın saha araştırması için Sultanahmet Meydanı'nın seçilmesinin farklı nedenleri bulunmaktadır. Kent mobilyalarının, kent kimliği ve kent kültürünün oluşmasına etkisi bağlamında Sultanahmet Meydanı, barındırdığı kent mobilyalarının türü ve sayısı itibarıyla çok yönlü araştırmaya uygun bir alandır. Kentsel mekanın sürekliliği, tarihi ve kültürel zenginlikleriyle kent mobilyalarının tasarım, uygulama ve işlevsellik bakımından uygunluğunun araştırılması için son derece zengin veri sunmaktadır. Araştırmamızda, kent mobilyaları kapsamında Sultanahmet Meydanı'nda bulunan;

- Aydınlatma elemanları
- Oturma elemanları
- Reklam panoları
- Büfe, kiosk ve standlar
- Oyun elemanlar
- Bisiklet parkları
- Telefon üniteleri
- Su öğeleri
- Atık ve geri dönüşüm birimleri
- Cadde ve sokak tabelaları
- Yönlendirme tabelaları
- Turistik bilgilendirme panoları
- Trafik işaretleri
- Bölücü ve sınırlayıcı elemanlar
- Altyapı tesisleri bakım kapakları
- Ağaç ızgaraları
- Yangın muslukları
- Bitki kapları ve çiçeklikler
- Zemin kaplama malzemeleri

yerinde incelenmiş, kullanılan kent mobilyalarının kent kültürü ve kentsel tasarım açısından uygun olup olmadığı değerlendirilmiştir.

5.2.1. Aydınlatma Elemanları

Aydınlatma elemanları, yol, meydan, iskele, köprü, sokak, park ve benzeri yerler gibi umumun kullanımına açık yerleri aydınlatan, umumun kullanımına tahsis edilen ve elektrik dağıtım şirketleri ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından konan standart elemanlardır. (İBB, 2005b).

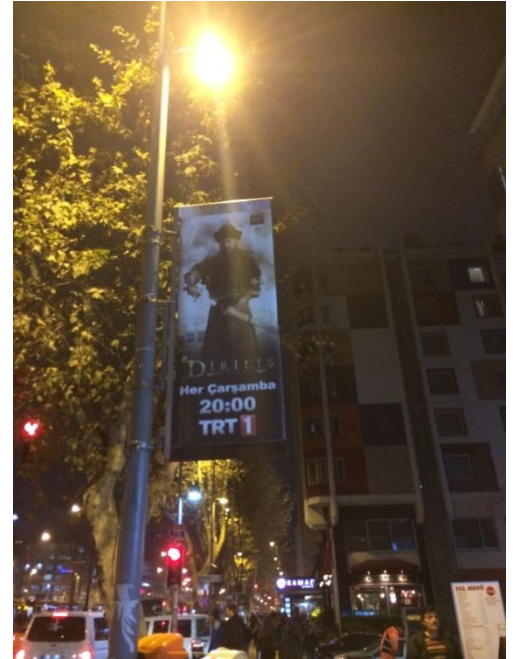
Kentteki aydınlatma elemanları;

- Yol, refuj ve sokak aydınlatma elemanları,
- Meydanlarda kullanılan aydınlatma elemanları,
- Park ve yeşil alanlarda kullanılan aydınlatma elemanları,
- Diğer alanlarda kullanılan aydınlatma elemanları

olarak dört grupta ele alınmaktadır. Aydınlatma açısından önemli olan kriterler, görsellik, duygusal talepler, ergonomi, ekonomi ve enerji tasarrufudur.

Şekil: 5.2.1. Çift yönlü aydınlatma elemanı (Elif GÜNER)

Şekil: 5.2.2. Modern tarzda bir aydınlatma elemanı (Elif GÜNER)

Sultanahmet Meydanı'nda aydınlatma elemanlarının; meydanın tarihi ve kültürel geçmişini, meydanın dokusunu dikkate alan bütüncül bir tasarım dahilinde ele alınmadığı görülmektedir. Aydınlatma elemanlarının yerleşimi, biçimi konusunda

aynı sokak içerisinde bile tasarım ve uygulama açısından büyük çelişkilere rastlanmaktadır.

Şekil: 5.2.3. Aydınlatma elemanları örnekleri (Elif GÜNER)

Bir yanda kentsel mekanın tarihi ve doğal çevresiyle uyumlu, ancak yine de bütüncül bir tasarım anlayışının eksikliğinin bariz olduğu aydınlatma elemanları, hemen yanı başında modern çizgilere sahip bir başka aydınlatma elemanı tam bir tezat oluşturmaktadır.

Şekil: 5.2.4. Aydınlatma elemanları örnekleri (Elif GÜNER)

Özel işletmelerin, otellerin, dış mekan aydınlatmasında kullandıkları aydınlatma elemanları meydana bu konuda varolan karmaşayı arttırıcı bir etkiye

sahiptir. Özel sektörün kamusal alanda gerçekleştirdiği uygulamalarda, yönlendirme veya yasal mevzuat eksikliğinin yarattığı keyfîlik göze çarpmaktadır.

Şekil:5.2.5: Farklı tür ve boyutta aydınlatma elemanları bir arada (Elif GÜNER)

Kent mobilyalarının, tasarım ve uygulama planında, tarihi ve çevresel dokuyu göz ardı eden bütünsel bir ilkesellikten yoksun ele alınışı, aydınlatma elemanlarında daha belirgin bir biçimde gözlemlenebilmektedir. Meydanda faaliyet gösteren özel sektöre ait işletmelerin de her hangi bir denetime tâbi olmamaları, şekil 5.2.5'te görülen manzaranın ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Şekil.5.2.6: Meydanın aydınlatmasında kullanılan halojen lambalar ve direkleri (Elif GÜNER)

Şekil.5.2.7: Bir sokak içerisinde farklı stilde aydınlatma elemanları (Elif GÜNER)

Sokağın gerisinde modern stilde bir sokak lambası, daha önde Barok stilde bir başka lamba, zeminde özel işletme tarafından yerleştirilen aksesuar özelliği de gösteren aplikler....

Şekil 5.2.7’de görüldüğü üzere, bazı hallerde özel sektör tarihi dokuya uygun arayışlar konusunda resmi kurumlardan daha duyarlı davranabilmektedir.

Sultanahmet Meydanı'nda yapılan incelemelerde, bazı alanlarda aydınlatma elemanlarının planlama ve uygulama aşamasında, bir tasarım düşüncesinin yansımaları hissedilse de meydan ve çevresinin tamamını ele alan bütünsel bir yaklaşımın olmadığı görülmüştür.

Aydınlatma elemanlarının tasarımında, meydan, sokak, yeşil alan, park, anıtsal özelliği olan binaların dış cephe aydınlatmaları için farklı ebat ve türde elemanların kullanılması doğaldır. Ancak bu elemanların Sultanahmet Meydanı'nın tarihi dokusuyla uyumlu olması ve farklı disiplinlerin eşgüdüm içerisinde çalışmasıyla meydanın aydınlatılmasında kullanılacak elemanların belirlenmesi için ilkelerin ortaya konulması gerekmektedir.

Aydınlatma elemanlarının projelendirme ve uygulama aşamasında, iletim kablolarının, bağlantı malzemelerinin, direkler ve lambaların amacına uygun, güvenli, işlevsel ve çevreyle uyumlu olmasına dikkat edilmelidir.

Şekil.5.2.8: Paris'te sokak lambaları (URL: <https://www.etsy.com/listing/173670828/paris-photography-louvre-street-lamps?ref=market>)

Özellikle tarihi dokunun hakim olduğu mekanlarda daha hassas olunmalıdır. Bu konuda Tarihi mekan ve kent mobilyası uyumuna örnek olabilecek başarılı

uygulamalar dikkatle incelenmelidir. Şekil 5.2.8’de Paris’te tarihi bir alanda kullanılan aydınlatma elemanları tarihi çevre ve kent mobilyalarının uyumuna iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Meydan, cadde veya sokakların aydınlatılmasında kullanılacak araçlar, direkler veya gergi telleri üzerine monte edilirler. Bunlar aydınlatmanın yer düzlemi üzerinde eşit dağılımlı olabilmesi için yeter yükseklikte ve aralıklarda sıralanırlar. Bu değerler ise kullanılacak ışık kaynakları ile aydınlatma araçlarının tipine göre değerler alır.

Dış aydınlatma hesaplarında noktasal aydınlatma hesabı görüşü uygulanır. Aydınlatma aracının yolun en uzak bir noktasına ulaştırdığı ışık ışını ile sağladığı şiddeti, standarttan az olmamalıdır. Bu değer hesabında da yol üzerindeki bu noktanın ışık kaynağı ile dik eksen arasında yaptığı açı bulunur. Aydınlatma aracı ışık eğrisinin bu açıdaki ışık şiddeti (I) alınarak hesaplamaya girilir.

Dış aydınlatma hesaplarında aydınlatmanın ters kare kanunu uygulanır. Aydınlatma değeri, kaynağın şiddeti ile doğru ve alanın kaynağa olan mesafesi ile ters orantılıdır. (MEGEP,2007; S:4)

ADI	SEMBOLÜ	BİRİMİ	AÇIKLAMA
IŞIK AKISI	Ø	LÜMEN (Lm)	Bir ışık kaynağının her doğrultuda verdiği toplam ışık miktarıdır ya da ışık kaynağına verilen elektrik enerjisinin ışık enerjisine çevrilen kısmıdır.
IŞIK ŞİDDETİ	I	KANDELA (cd)	Bir ışık kaynağının herhangi bir doğrultusundaki ışık akısının miktarıdır. Bir ışık kaynağının verdiği ışık akısı sabit olduğu hâlde çeşitli doğrultulardaki ışık şiddeti farklı olabilir.
AYDINLIK ŞİDDETİ	E	LUX (Lüx)	Aydınlanan bir yüzeyin 1 m ² 'sine bu yüzeyi aydınlatan ışık kaynaklarından gelen ışık akılarının toplamıdır.
PARILTI	L	Cd/cm ²	Aydınlatma kaynaklarının veya aydınlatıldığı cisimlerin birim yüzeylerinden göze gelen ışık şiddetidir.

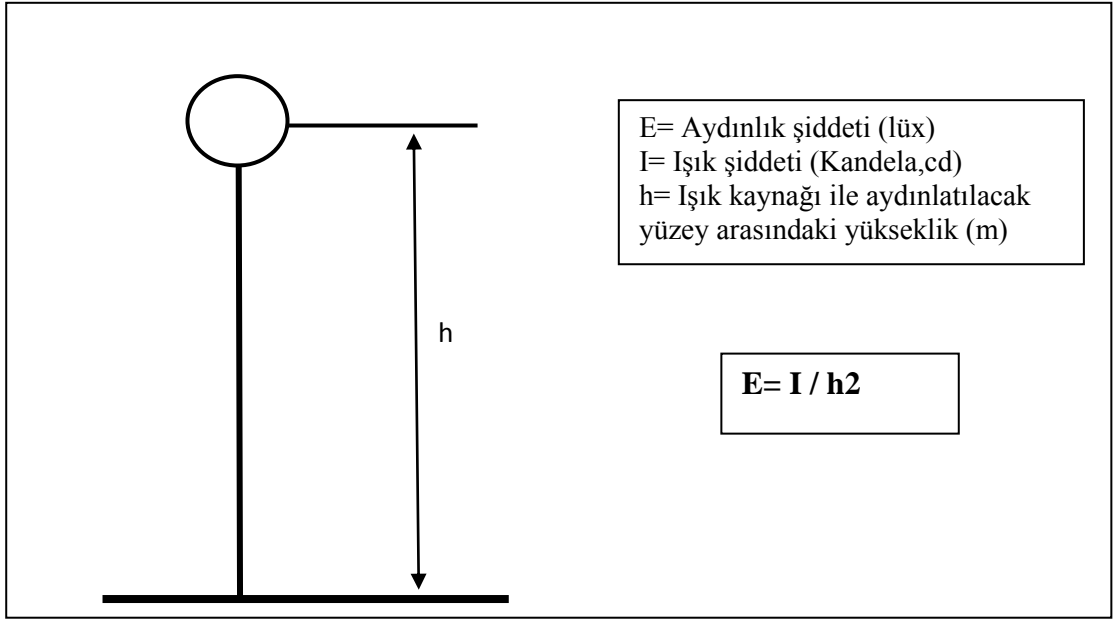
Tablo.1. Aydınlatma tekniğindeki birimler, sembolleri ve tanımları

Işık şiddeti I ile gösterilip, yarıçapı r olan bir kürenin alanı $S= 4\pi r^2$ olduğu için ışık akısı da $\Phi=4\pi I r^2$ olur.

$E=\Phi / S = 4\pi I / 4\pi r^2 = I / r^2$ bulunur.

Aydınlık değeri, ışık şiddeti ile doğru ve aradaki uzaklığın karesi ile ters orantılıdır. Buna aydınlatmada **ters kare kanunu** denir.

Işık, aydınlatılacak alana dik olarak yönlendiği yerlerde aydınlık değeri aşağıdaki formüle göre bulunur. . (MEGEP,2007; S:4)

Çizim.1.Aydınlık değeri formülü

Kullanım yeri	Yükseklği (m)	Ara uzaklığı / yüksekliği	km'deki sayısı	Işık akısı (lm)
YoğunTrafik Yolları	8-12	3-5	20-30	6500-10000
Trafiği az yollar	6-8	5-8	20-30	2000-4000
Ana caddeler	8-12	3-4	25-30	8000-20000
Çarşılar	6-10	3-4	30-40	5000-10000
Yoğun trafikli oturma bölgesi sokakları	6-8	4-5	25-35	3000-5000
Az trafikli oturma bölgesi sokakları	4-6	5-8	30-40	600-2500
Meydanlar, kavşaklar	10-15	3-4		10000-20000

Tablo.2. Aydınlatma Araçlarının yerleştirilme kriterleri

Dış aydınlatmada, yansıtma kat sayısı aydınlatma hesaplarına katılmaz. Dış aydınlatma armatürleri ışığı alt yarı uzaya yayarlar. (MEGEP,2007; S:9)

Meydanlarda Armatürlerin Yerleştirilmesi

Meydanlarda geçişlerin çabuk ve güvenli olması için aydınlık düzeyinin, en az trafik yoğunluğu fazla olan yolların aydınlık düzeyinde olması gerekir. Meydan ve benzeri yerlerde aydınlık şiddetleri yüksek tutulur. Yaya trafiği fazla ise aydınlatma şiddeti %50 daha artırılabilir. Meydanlarda geçişin çabuk ve güvenli olabilmesi için

armatür yerleşimine dikkat etmek gerekir. Kavşaklar, yüksek direklerle aydınlatılmalıdır. Çok sayıda normal boyda olan direkler yerine az sayıda yüksek direkler kullanılmalıdır. (MEGEP,2007; S:9)

Aydınlatma elemanlarının yol tipi ve çevre mimarisiyle bütünleşmesi, insan boyutuyla uyumlu olması; psikolojik bakımdan olumlu etki sağlar ve yayaların yoğun bulunduğu yerlerde aydınlatmanın başarısı üzerinde çok etkilidir. Yol aydınlatmalarının, en önemli amacı yaya yolu ve taşıt yolu kullanıcılarının güvenliğini sağlamaktır (Boduroğlu 2001).

Kontrast da yapay aydınlatmayı destekleyen bir öğedir. Tarihi kentlerde bu tür aydınlatmaların tesisatı büyük bir sınırlama ve sağduyuyla planlanmalıdır. Sokakların, meydanların ve binaların aydınlatma tesisatları arasında fark olmalı, eğer obje vurgulanmayacaksa, aydınlatmanın çeşidi ve yoğunluğu çevresindekilerle uyum içinde olmalıdır.

Sultanahmet Meydanı için belirlenecek aydınlatma planlamasında tarihi mimari eserlerin aydınlatılması da ayrıca ele alınmalıdır. Hatta bu konuda bir master plan çalışması yapılmalıdır. Kent bütününde ya da bir bölümünde yapılan analizler ve bölge çalışmaları ile birlikte tek tek aydınlatılması düşünülen öğelerin analizleri yapılmalıdır. Bu analizler yapılırken bir yandan konuya meydanın bütünlüğü içinde yaklaşılması, öte yandan da konunun çeşitli özelliklerinin değerlendirilmesi gerekir. Bunların üç boyutlu nesnelere olması durumunda;

- İşlevleri,
- Görünüşleri,
- Tarihi anlamları,
- İmge nitelikleri,
- Sembolik nitelikleri,
- Mimari özellikleri,
- Sanatsal değerleri,
- Siluet etkileri,

gibi etkenler yönünden incelenmeleri, ayrıca, bunların görünürlüklerinde;

- Bakış noktaları,

- Bakış doğrultuları,
- Uzaklıklar (yakın-uzak)
- Verdikleri perspektifler,

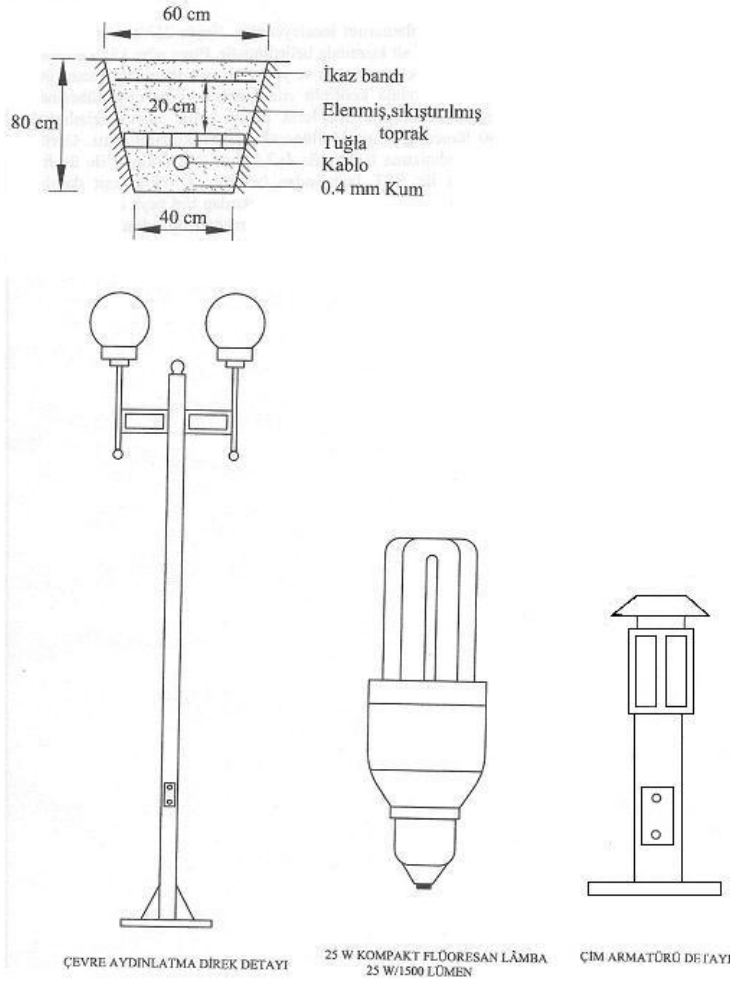
gibi etmenler üzerinde de değerlendirmelerin yapılması konuya bütüncül yaklaşılması yönünden gerekir.

Sultanahmet Meydanı gibi tarihi ve mimari eserlerin yoğun olduğu bir alanın geceleri birbirinden çok ayrı niteliklerde yapılan aydınlatmalarla ayrı görüntüler sunması mümkündür. Bu nedenle master plan çalışmalarını bağlamında “nasıl bir görüntü” elde edilmek istendiği konusunda da senaryo(lar) oluşturulması gerekir.

Bu senaryolar;

- Meydan ve civarının kimliğini yaratmak,
- Meydanın gece imgesini yaratmak,
- Meydan ve civarının dikkat çeken yanlarının ziyaretçiler ve kentliler tarafından algılanmasını sağlamak,
- Meydanın Tarihi ve mimari mirasını göstermek,
- Meydanın kültürel yaşamını vurgulamak,
- Meydana özgü gece turizmi yaratmak,
- Dikkat çekici bir çevre yaratmak,
- Yeni bir turistik ürün yaratmak,
- Özel mirası korumak,
- Yörenin sahiplerini davet etmek,
- Yapı yüzlerini temizlemek ve aydınlatmak, olarak sıralanabilir.

(Şerefhanoglu, 2000; S:16)

Şekil. 9. Çevre Aydınlatma elemanı örnek ölçüleri (MEGEP,2007; S:55)

5.2.2. Oturma Elemanları

Kentsel Mekan sadece dolaşım alanı olarak düşünülemez. Kentsel mekan aynı zamanda kentte yaşayanların zaman geçirebildiği, oturup birbirleriyle ilişki kurabildikleri alanlardır. Ancak bu imkanları sağlayabilen kentler yaşayan kent olabilirler.

Kullanıcıların dış mekanda uzun süre kalabilmesini sağlayan kent mobilyalarının en önemlisi kuşkusuz oturma elemanlarıdır. Oturma birimleri dış mekanda yemek yeme, okuma, uyuma, oyun oynama, çevreyi seyretme ve konuşma gibi çeşitli aktivitelerin gerçekleşmesine fırsat tanır. Dış mekan kalitesini artırmak için iyi ve çok sayıda oturma imkanının kentlilere sağlanması gerekir. Kentsel mekanda kullanılan oturma birimleri, kullanıcı gereksinimlerini karşıladığı ölçüde dış mekan yaşantısına katkıda bulunabilir.

Kamusal açık alanlarda kullanılan oturma elemanları, kentlilerin en çok kullandıkları kent mobilyalarının başında gelmektedir. Kentsel dış mekanlara konuşlandırılan oturma elemanlarının, konforlu, sağlık şartlarına uygun, kentin dokusuyla uyumlu ve işlevsel olabilmesi için bazı niteliklere sahip olması gerekmektedir.

Form ve detayların basit, mümkün olduğunca sınırlı parça ihtiva etmesi, bakımının kolay olması, çevresel ve kullanımdan kaynaklı tahribata karşı dayanıklı malzemedен imal edilmesi gerekir. (Durmuş, 2008; S:45).

Oturma elemanlarının kitle, şekil ve ölçü bakımından çevreye uygun olmalarına dikkat edilmeli, oturma elemanı rahat ve davet edici görünmelidir. Oturma birimleri, insanın ergonomik yapısına uygun olacak biçimde ve konforlu olmalıdır. Bankalarda rahat oturma yüksekliği yaklaşık 40-50cm'dir. Konumu kadar alandaki peyzaj hatlarına uyumluluğu ve üzerine konduğu zeminin fonksiyonunu destekleyebilecek niteliklere sahip olması önemlidir.

Oturma elemanları konumlandırılırken, çevresinde kullanıcıları rahatsız edebilecek özelliklere sahip (aşırı tohum veya yaprak döküntüsü olan, kuşlar için cezbedici veya reçine gibi akıntısı olan) ağaç türlerinin bulunmamasına dikkat edilmelidir.

Yaya yürüyüş aksları yakınında yer alan elemanlar yaya trafik akışını ve oturanları rahatsız edecek konumlara yerleştirilmemelidir.

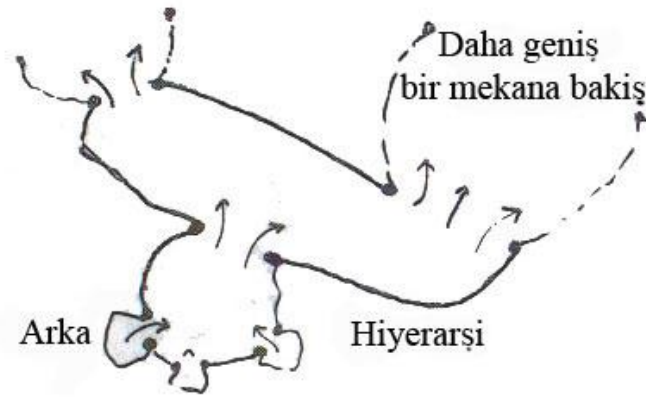
Şekil.5.2.10: Sultanahmet Meydanı'nda seyir ve dinlenme amaçlı oturma elemanları (Elif GÜNER)

"Alış verişe yönelik yaya bölgelerinde yapılan düzenlemelerde, oturma elemanları yaya akışını engellemeyecek biçimde konumlandırılırken; gezinti ve seyir alanlarında, izlenecek yöne uygun olarak ve yine yaya akışını engellemeyecek biçimde yerleştirilmelidirler. Oturma elemanlarında kullanılacak bağlantı elemanlarının paslanmayacak cinsten olması ve kolay sökülmeyle yapıda olması gerekmektedir. Oturma öğelerinin doğru yerde, özenle gruplandırılması gerekmektedir". (Durmuş, 2008; s.45)

Kentsel mekan düzenlemelerinde oturma elemanlarının manzaraya hakim ya da meydanı daha iyi gören bir açı sağlayan noktalara yerleştirilmeleri uygundur. İnsanlar genel olarak dış mekanda arkalarının korunduğu hissini duydukları bir yerde durmak ve açıklığa doğru bakmak eğilimindedirler. Kullanıcıların kendilerini rahat

hissedebilecekleri mekanlar yaratmak için güven hissi sağlayan bir arka fon ve daha büyük bir alana bakış imkanı sağlanmalıdır.

Bu açıdan, yapılan düzenlemede öncelikle arkası olan küçük bir bölüm oluşturulmalı ve bu mekan bir açıklığa yönlendirilmelidir. Böylece her insan kentsel mekan içinde doğal olarak bir pozisyon aldığıında, manzaraya yönelmiş olacaktır. Yaratılan alan bir bahçe ya da kent meydanı da olsa, bu iki maddenin sağlanması aynı ölçüde önemli ve etkilidir. (Alexander1977).

Şekil.5.2.11. Küçük bölümlerden geniş mekanlara hiyerarşik olarak açılma (Alexander1977'den aktarılarak) (Şahin ve Dostoğlu, 2007; S:38)

Oturma yeri yüksekliğinin ergonomik olarak düzenlenmesi önemlidir. Nitekim oturlan yerin ön kısmının baldırlara baskı yapması önlenmelidir. Bunun için oturma yüksekliğinde, istatistik verilerde en kısa boylu bulguların %5 dağılım karakteristikleri kullanılır. Böylece, oturan bir insanın baldırlarının altında yeterli bir boşluk kalarak, ön kenarın baldırları alttan kesmesi önlenir (Bilen, 2004; S:97)

Buna göre; diz altı yüksekliği 5. yüzdelik değerine göre tasarlanmalıdır. Kayış ve Özek'a göre bu değer Tablo. 3.'de verilmiştir.

Kayış ve Özek verilerine göre	5. yüzdelik değeri	95. yüzdelik değeri
Otururken diz altı yük.	37.82	45.46

Tablo.3. Oturma yeri yüksekliğinin tespitinde kullanılmak üzere otururken diz altı yüksekliğinin yüzdellik değerleri ((Bilen, 2004; S:97)

Şekil.5.2.12: Sultanahmet Meydanı'nda aynı zamanda koruma bariyeri işlevi de gören oturma elemanları (Elif GÜNER)

Şekil.5.2.13. Sultanahmet Meydanı'nda aynı zamanda peyzaj için kullanılan çok fonksiyonlu bir oturma elemanı (Elif GÜNER)

Şekil.5.2.14. Farklı mekânlara konuşlandırılmış klasik oturma elemanları (Elif GÜNER)

Sultanahmet Meydanı'nda kullanılan oturma elemanlarının, aydınlatma elemanlarında olduğu gibi meydanın atmosferiyle örtüşen bütünlüklü bir tasarım ve planlama anlayışından uzak olduğu gözlemlenmiştir.

Ayasofya ve Sultanahmet Camii arasında kalan genişçe bir alan, yıllardır blok halinde sıra sıra dizilmiş oturma elemanlarının işgali altındadır. Üstelik bu oturma elemanları tarihi çevreyle de uyumlu değildir. Oturma elemanlarının bu şekilde yerleştirilmesi yaya sirkülasyonunu da bu bölgede engellemekte, Sultanahmet ve Ayasofya arasında meydanın bütünlüğünü ortadan kaldırmaktadır. Özellikle Sultanahmet Camii'ne Ayasofya tarafından girişte oluşan izdihamdan dolayı tıkanmalar yaşanmaktadır.

Bunun yerine, Sultanahmet Meydanı'nın oturma elemanları aracılığıyla, aynı zamanda kentliler tarafından eğlence ve dinlence amacıyla kullanılabilmesinin imkanı sağlanmalı, bilgisayar kullanımına, kitap okumaya olanak veren hatta aydınlatma amacıyla da kullanılacak çoklu fonksiyona sahip oturma elemanları tasarlanmalıdır. Bu elemanların konumlandırılması da meydanın bütünlüğünü bozmayacak ve yaya sirkülasyonunu engellemeyecek şekilde gerçekleştirilmelidir.

Hem peyzaj alanı sınırı hem de oturma elmanı olarak kullanılan multifonksiyonel oturma elemanlarının tasarımında da konfor ve kullanım açısından eksiklikler tespit edilmiştir. Bu oturma elemanlarının sırt dayanağı yoktur ve ancak kısa süreli dinlenmeye imkan verecek şekilde tasarlanmıştır.

Meydanda kullanılan oturma elemanlarının fonksiyonellik, konfor ve tasarım ilkeleri gözetilerek bütünsel bir yaklaşımla yeniden ele alınmasının yararlı olacağı değerlendirilmiştir.

Şekil 5.2.15: Modern ve fonksiyonel oturma elemanları tasarımına örnekler. (URL,22, 2012; URL23, 2012)

Kitap şeklinde tasarlanmış Sultanahmet tramvay durağında bir bank (Elif GÜNER)

Oturma elemanlarının yerleştirilmesinde dikkat edilecek bir başka konu da oturma elemanları yerleştirilirken bu elemanların yerleştirileceği mekanın topoğrafik ve çevresel özelliklerinden yararlanmadır. Örneğin, Merdivenler kotlar arasında ilişkiyi sağlayan temel işlevinin yanı sıra, kentsel mekan içerisinde amfi şeklinde bir oturma düzeni de sunar. Basamak oturular, mekanda davet edici bir eylem olduğunda, insanların olayı görmelerini ve aynı zamanda içinde yer aldıkları hissi duymalarını da sağlamaktadır. Bu anlamda noktalar etkinliğin tümünü izlemek, alçak bölümler ise olayın içinde hissetmek isteyenler tarafından tercih edilmektedir. Merdivenler sirkülasyon hattı üzerinde yer aldıkları için insanların kolay ve sıkça kullandıkları yerlerdir (Alexander,1977; S:1170). Çeşitli etkinlikleri izlemek için amfi düzeni sağlayan bu alanlardaki başka bir önemli etkinlik ise insanların birbirlerini izlemeleridir. Farklı seviyelerde oturan insanlar çoğunlukla diğer insanları ve onların çevreye nasıl baktıklarını gözlemlene olanağı bulmaktadır

Sultanahmet Meydanı'nda tramvay durağının arkasından başlayan ve alana doğru inen merdivenler yeniden tasarlanarak, bu alana meydana hakim ve seyir zevkini artıran oturma elemanları yerleştirilebilir.

Oturma elemanlarının gruplanması sayesinde 3-4 kişinin sohbet edebileceği bir köşe oluşturulabilir. Yarım daire organizasyonlar da bu anlamda etkili bir düzenleme biçimidir. (Catt, 1996, s. 10) Çeşitli aktivitelerin gerçekleştiği alanlarda, insanlara farklı doğrultularda bakış olanağı sağlanabilmelidir. Arkası olmayan banklar, hareket ettirilebilir sandalyeler insanlara istedikleri yönde bakma seçeneği sunar. Her bölge için uygun olmasa da hareket ettirilebilir sandalyeler oldukça iyi bir oturma elemanı türüdür. Sandalyeler banklara göre daha rahattır ve insanlar bu sandalyeleri oturmak istedikleri şekilde konumlandırabilir.

Oturma Elemanlarının Yerleşimi: İnsanların oturmak için ne tür bir seçim yaptığına ilişkin çok sayıda araştırma yapılmıştır. Araştırmaların sonucunda, oturmak için görüşün engellenmediği, iyi iklimsel koşullara sahip dış mekanın kenar bölümleri ya da insanların arkalarını korunaklı hissettikleri yerlerin seçildiği belirlenmiştir. Bu nedenle oturma elemanlarının yerleşiminde dikkatli bir planlama yapılması gerekmektedir (Gehl, 1987, s. 199).

5.2.3. Reklam Panoları

Reklam panoları, bilbord (billboard), elektronik panolar, reklam kuleleri, pissa pano, raket pano, afiş değiştirici bilbord, ışıklı bilbord, LED ekranlar ve benzerlerini kapsar (Durmuş 2008; s.68)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 2005 tarihli Reklam, İlan ve Tanıtım Yönetmeliği hükümlerince reklam panolarının yerleştirilmesi, tasarımı ve fonksiyonları hakkında bazı ilkeler belirlenmiştir. Buna göre:

1. Reklam panolarının; tarihi eser ve tescilli yapıların, ibadethanelerin, heykel ve sanat eserlerinin, konsolosluklar, emniyet müdürlükleri, valilik ve kaymakamlıklar, askeri alanlar, v.b kurumlara ait binaların önüne gelmeyecek ve bunları kapatmayacak biçimde yerleştirilmesi uygundur (İBB, 2005b).
2. Kavşaklardaki sabit reklam elemanları, araç sürücüsünün görüş üçgenini kapatacak, trafik işaretlerinin görülmelerini engelleyecek, anlamlarını değiştirecek veya güçleştirecek, tereddüt doğuracak ve yanıltacak Şekilde yerleştirilmemesi gerekir (İBB, 2005b).
3. Yaya yolu üzerine gelecek Şekilde konacak sabit reklam elemanları için kaldırım genişliği ve söz konusu mahaldeki reklam yoğunluğunun dikkate alınması uygundur (İBB, 2005b).
4. Sabit reklam elemanları İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin belirlediği Şekil ve ebatlarda konulmalı ve diğer reklam elemanları arasında yeterli mesafe bırakılmalıdır (İBB, 2005b).
5. Reklâm panolarının taşıyıcı sistem Őekilleri yağmur, rüzgar, deprem gibi dış etkenlere karşı dayanıklı olmalıdır (İBB, 2005b).
6. Kentin siluetini bozacak doğal veya tarihi çevrenin algılanmasını engelleyecek Şekilde reklâm uygulamaları konulmamalıdır (İBB, 2005b).

7. Reklâm elemanları birbirinin görüntüsüne engel olacak şekilde yerleştirilmemesi önerilir (İBB, 2005b).

Erişime kontrollü yolların (otoyol) güzergâh çevresinde karayolları kamulaştırma sınırları içinde ve dışında erişime kontrollü karayolu (otoyol) trafiğine etken, hitap eden yerlerde reklam elemanlarının konulmasına, ilgili Karayolları Bölge Müdürlüğü'nün görüşünü takiben İstanbul Büyükşehir Belediyesince izin verilmelidir (İBB, 2005b).

Şekil 5.2.15. Bilbord (Elif GÜNER)

Şekil 5.2.16: Afiş değiştirebilen reklam kuleleri (Elif GÜNER)

Şekil 5.2.16’da görüldüğü üzere, reklam kulelerinin yerleştirilmesinde, oturma elemanı ile arasında yeterli mesafe bırakılmadığı ve yaya geçişini kısıtladığı gözlemlenmiştir.

Şekil.5.2.17: Devlet Tiyatrolarına tahsis edilmiş bir reklam kulesi (Elif GÜNER)

Devlet Tiyatrolarının ilanlarının yer aldığı bu reklam kulesinin, koni şeklindeki kulelere nazaran, kubbeli formuyla alanın tarihi ve kültürel kimliğiyle bütünleştiği görülmektedir.

Şekil.5.2.18: Dikdörtgen bir elektronik reklam panosu (Elif GÜNER)

Şekil.5.2.19: Tramvay durağında yer alan reklam panoları (Elif GÜNER)

Şekil.5.2.20: Tarihi bir yapının önünde, reklam panosu (ELİF GÜNER)

Reklam panoları fonksiyonelliğın en geçerli olduğu kent mobilyalarından biridir. Sultanahmet Meydanı'nda reklam panoları ve bilbordlarda daha ziyade fonksiyonellik ön plandadır. Özel işletmelerin işletme önlerine veya duvarlarına monte ettikleri reklam panolarında belli bir standardın ve estetik kaygının gözetilmediğı görölmektedir. Bu alanda ciddi bir düzensizlik göze çarpmaktadır.

Şekil 5.2.20’de yer alan örnekte de görüldüğü gibi bu düzensizlik Sultanahmet ve civarında sıklıkla karşılaşılan bir durumdur.

Şekil.5.2.21: Taşınabilir, tekerlekli bilgilendirme panosu (ELİF GÜNER)

Sabit reklam panoları, yerleştirildiği bölgenin özelliği dikkate alınarak belirlenen ölçü ve şekillerde yeşil alanların içi ve önü ile tarihi eser ve yapıların, heykel ve sanat eserlerinin kamu kuruluşlarına ait binaların kültür ve sanat işlevli yapıların önünü ve görünümünü kapatmayacak biçimde ışıklı ve ışıksız olarak yerleştirilmelidir.

Şekil.5.2.22: Özel bir işyerine ait yönlendirme tabelası (ELİF GÜNER)

Dünyaca ünlü ve önemli bir turizm destinasyonu olan Sultanahmet Meydanı gibi bir alanda; ağaçlarda, direklerde ve tarihi eserlerin duvarlarında şekil.5.2.22'dekine benzer ihlallerle sık sık karşılaşılmaktadır. Meydanda tasarım ve planlama eksiklikleri bir tarafa ciddi bir denetim zaafiyetinden de söz edilebilir.

Şekil.5.2.23: Restorasyon çalışmaları devam eden medresenin dış yüzeyindeki bilgilendirme panosu (ELİF GÜNER)

Sultanahmet Meydanı'nda, reklam kuleleri, duraklarda yer alan ışıklı panolar, raketler vb tanıtım mecralarında belli bir standardın oturduğu

gözelemlenmekle beraber, bu alanda asıl sorun küçük ve orta boy işletmelerin, cadde üzerinde yer alan işyerlerinin kullandıkları tanıtım materyallerinde belli bir standardın gözetilmeyişidir. Bu alanda büyük bir boşluk ve keyfîlik göze çarpmaktadır.

Meydan ve çevresinde reklam panoları ve ticari tabelaların çok çeşitli olması, belli bir standardizasyona tabi olmaması hem görüntü kirliliği yaratmakta hem de bütünlüğü bozmaktadır.

Kavşak alanlarına veya kaldırımlara konulan, genellikle restoranlara ait menü bilgilerinin yer aldığı panolar yaya sirkülasyonunu olumsuz etkilemekte, ayrıca hoş olmayan bir görüntüye de sebep olmaktadır.

Bu elemanların konumlandırılmasında dikkat edilmesi gereken en önemli konu, ulaşımı kolay noktalara yaya trafiğini engellemeyecek şekilde yerleştirilmesidir.

Reklam panoları ve diğer tanıtım materyalleri konusunda Sultanahmet Meydanı'nın tarihi çevresiyle uyumlu standartların belirlenmesi zorunluluğu vardır. Bu amaçla, özel işletmelerin tabelaları da dahil olmak üzere tarihi çevreye uygun kriterler belirlenmeli, bu amaçla üniversitelerin ilgili bölümlerinin de dahil olduğu bir çalışma yürütülmelidir.

Kamu mekanlarında bildirişim öğeleri olarak reklam ve afiş elemanlarının bir takım ortak özelliği taşıması gerektiğini belirtmişlerdir. Bunlar:

- Anlatım sadeliği,
- Kullanım ve yapım kolaylığı,
- Amacına uygunluk,
- Ölçülerde standartlaşma,
- Çevreye uyum,
- Birbirleriyle uyumdur. (Bilen, 2004; S: 134)

Bilgi ve iletişim panolarının konumlandırılmasında görülebilirlik ve açıklık çok önemlidir. Panoların işlevlerini en iyi şekilde yerine getirmesi için yerleştirilmelerinde, araç ve yaya trafiğinin akışının kötü engellenmemesi ve en iyi şekilde görülmeleri için uygun yerlere yerleştirilmelerine dikkat edilmelidir. Yayalar için panoların ayakta duran bir insanın göz seviyesine göre yerleştirilmelerine dikkat edilmelidir. Yan yana duran farklı panoların yüksekliklerinin birbirleri ile oranlı olması da gerekmektedir (Bilen, 2004; S:134).

5.2.4. Büfe, Stand ve Kiosklar

Büfe ve benzeri elemanlar bulunduğu bölgedeki diğer kent mobilyaları ile bir bütünlük oluşturmalarıdır.

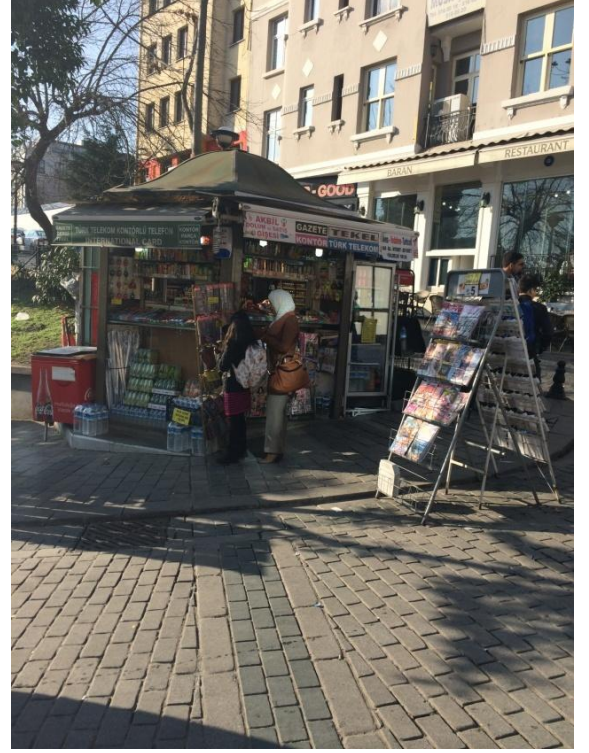
Satış büfelerinin tasarımları haricinde kullanım alanlarını genişletmelerine izin verilmemelidir. Satış birimleri tek olarak yerleştirilebileceği gibi gerekli görüldüğü hallerde grup olarak da yerleştirilebilir, farklı kent mobilyaları ile birlikte tasarlanabilirler.

Acil ulaşım yolları kenarlarındaki yaya yollarına satış birimleri konulmaması gerekir. Satış birimlerinde yalnızca satış gerçekleştirilmeli yiyecek ve içecek üretimi yapılmamalıdır. (Durmuş, 2008; s. 45)

Şekil.5.2.24: Kiosk örneği (URL: <http://retaildesignblog.net/2011/08/23/aesop-kiosk-by-tacklebox-new>)

Şekil.5.2.25: Büfe Örnekleri(ELİF GÜNER)

Sultanahmet Meydanı'nda yer alan büfeler, standlar ve farklı amaçlar için kullanılan özel ve kamu kurumlarına ait kabinler incelendiğinde bu ünitelerde belli bir standardın göz önünde bulundurulmadığı ve çevreye uyumlu olmadığı değerlendirilmiştir.

Şekil 5.2.25, 5.2.26, 5.2.27 ve 5.2.28'de görüldüğü gibi mevcut büfeler ve benzeri üniteler işlevsellik, tarihi çevreye uygunluk, kentsel tasarım ve meydanın bütünselliği açısından mahzurlar içermektedir.

Bu alanda öncelikle Büfe ve benzeri ünitelerin yapı ve işlev analizleri yapılmalıdır. Yapılan analizler sonucunda, meydanın tarihi kimliği de gözetilerek modüler bir tipoloji oluşturulmalıdır. Tasarım sürecinde kent mobilyalarına ilişkin kararlar dikkate alınmalı, bu elemanlar, aydınlatma elemanları ve diğer kentsel elemanlarla (yeşil doku-kullanım alanı-bank ve oturma grupları) birlikte düşünülerek Kentsel mekana uygun şekilde konuşlandırılmalıdır.

Şekil.5.2.26: Dondurma kiosk (ELİF GÜNER)

Sultanahmet Meydanı'nda faaliyette bulunan büfelerde bir tasarım birliğinden söz etmek mümkün değildir. Büfeler, meydanın tarihi ve kültürel atmosferini yansıtmaktan uzak, biçimsel ve estetik açıdan kusurlar içermektedir. Birbirinden farklı ebat ve görünümde büfe, stand ve kiosk alanın belli noktalarına serpiştirilmiş durumdadır. Bazı büfeler, yaya yollarını işgal edecek şekilde konumlandırılmışlardır. Bazıları da ürünlerini büfe dışında kaldırıma taşıyacak şekilde sergilemektedirler. Bu alanda da yeterli denetimin yapılmadığı gözlemlenmiştir.

Şekil.5.2.27: Bir tanıtım standı (ELİF GÜNER)

Şekil.5.2.28: Farklı amaçlarla kullanılan kabinler (ELİF GÜNER)

Benzer özensizlikler, güvenlik ve başka amaçlar için kullanılan kabinler için de söz konusudur.

Şekil.5.2.29: İspark'a ait bir kabin (ELİF GÜNER)

5.2.5. Oyun Elemanları

Oyun alanı tasarım ilkeleri farklı araştırmalardan yararlanılarak aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Oyun alanları arasında çocuk seçim yapabilmelidir. En sessiz olan aktiviteyi merkeze yerleştirip, aktif olanlar çeperlerde yer almalıdır (Tekkaya,2001).
- Çocuk oyun alanları tasarımı, belirli yaş grubu ve çocuk sayısına göre belli bir kapasite içermelidir. Yeterli alan içinde oyun ünite ve bölümleri arasında yaratılan bütünlük çalışmaları, en küçük yaş grubundan başlanarak geliştirilmelidir (akar,2003).
- Çocuk oyun alanında hareket ve oyun dizisi, informal düzenlenmiş yumuşak form ve çizgilere sahip mekanlar olmalıdır (akar,2003).

- Çocuk oyun alanlarında dolaşım (sirkülasyon) döngüler şeklinde ve aktivite bölgelerini tarif eder şekilde olmalıdır. Temiz hareket alanına sahip, oyun araçları etrafında engel bulunmayan alanlar olmalıdır (Tekkaya,2001).

Şekil.5.2.30: Oyun Elemanları (ELİF GÜNER)

- Oyun araçları darbe emici bir yüzey üzerine monte edilmeli, zeminin sert malzemeden yapılmamasına (beton, asfalt vb) dikkat edilmelidir. Yıpranma ihtimaline karşı sık sık kontrolleri yapılmalı, belli periyodlarla eskiyen malzemeler yenisiyle değiştirilmelidir. (Durmuş, 2008; s. 46)

Sultanahmet Meydanı'nda eski hipodromdan artakalan güney duvarlarının dibinde meydana en yakın çocuk parkı yer almaktadır. Sultanahmet bölgesi, son yıllarda konut alanlarının, butik otel ve turistik işletmelere dönüşmesi nedeniyle büyük oranda yerli nüfusunu kaybetmiştir. Bunun bir sonucu olarak sokaklarda çocuğa rastlamak dahi bir hayli güçtür. Oyun parklarının sessizliği bu durumu yeterince anlatmaktadır.

Tespit ettiğimiz oyun parkında kullanılan elemanlar ve zemin kaplaması tasarım ilkeleri bakımından uygundur. Ancak oyun parkı son derece bakımsızdır. Bu haliyle asgari güvenlik ve hijyen koşullarını taşımaktan uzaktır.

Sultanahmet civarı her ne kadar son yıllarda yoğun nüfus kaybı yaşamışsa da, ailelerin çocuklarıyla birlikte vakit geçirdikleri bir meydan olma özelliğini devam ettirmektedir. Meydana yakın noktalara oyun elemanlarının yerleştirmesi ailelerin çocuklarıyla birlikte meydanı kullanma sürelerini uzatabilir.

5.2.6. Bisiklet Parkları

Bisiklet kullanıcılarının bisikletlerini park etmeleri için tasarlanmış kent mobilyalarıdır. Bisiklet parkları kent içi ulaşımında bisiklet kullanımını teşvik edici bir özelliğe sahiptir. Bu nedenle son yıllarda kentsel tasarım projelerinde sıklıkla ele alınan bir kent mobilyası türüdür.

Bisiklet parkları, yerleştirildikleri mekanda yer alan diğer kentsel düzenlemeler uyumlu şekilde tasarlanmalıdır. Bisikletler park alanına bağlandıklarında donatı şeridinden taşmamalı, araç ve yaya trafiğine mani olmamalı, ayrıca diğer kent mobilyalarının kullanımını engellememelidir.

Bisiklet park yerleri; bir duvar boyunca yerleştirileceklerse çizgisel olarak sıralanmaları, çiçeklik, ağaç çevresi veya benzeri bir alana yerleştirileceklerse de ışınsal olarak sıralanmaları önerilir (Durmuş, 2008; s.42).

Şekil.5.2.31: Newyork kentinde bisiklet park ünitesi (URL: <http://www.streetsblog.org/2007/11/15/r-e-s-p-e-c-t-dot-is-installing-sleek-new-bike-parking-shelters/>)

Şekil.5.2.32: Sultanahmet Meydanı'nda donatı aksı içerisinde yerleştirilmiş bir bisiklet parkı (ELİF GÜNER)

Şekil.5.2.33: Sultanahmet Meydanı'nda bisiklet parkları (ELİF GÜNER)

Sultanahmet Meydanı'nda yer alan bisiklet parkları; konumlandırılışı, kullanılan malzeme ve diğer donatı elemanlarıyla ilişkisi itibariyle genel tasarım ilkelerine uygundur.

Her ne kadar meydana bisikletler için park yeri düzenlemesi yapılmışsa da, meydana çıkan yollarda bisiklet yolu bulunmamaktadır. Bu nedenle alandaki bisiklet parkları, sınırlı bir kullanıma sahiptir. Aslında genel olarak İstanbul'da bisiklet kullanımı çok yaygın değildir. Bisiklet yollarının yeterli olmaması ve kentin topoğrafik açıdan elverişsizliği bisiklet kullanımının yaygınlaşmasının önündeki engellerdir. İstanbul'da bisiklet yolları, belli bölgelerde sahil şeridi ayrı tutulursa, kentsel düzenlemelerde kendisine pek yer bulamamaktadır.

5.2.7. Telefon Üniteleri

Telefon üniteleri;

- a. Taşıyıcı üzerinde,
- b. Duvara monte ve
- c. Kabin içinde

olmak üzere 3 şekilde tasarlanabilir. Gürültülü mekânlarda kabin içinde tasarlanması, aynı ilçe sınırları içerisinde aynı konsept ile tasarlanmış telefon üniteleri kullanılması, bir caddenin birden fazla ilçeye dahil olması durumunda belirlenecek konsept dahilinde tek tip telefon üniteleri kullanılması önerilmektedir.

Telefon kabinleri yaya geçişine engel olmayacak bir konumda kolay fark edilebilir şekilde yerleştirilmelidirler.

Telefon kabinlerinin gece de kullanılabilmesi için iyi aydınlatılmış olmaları gerekmektedir. Aydınlatma sisteminin sensörlü, tasarımlarının da olabildiğince şeffaf olması tavsiye edilir. (Durmuş, 2008; s.50)

Şekil.5.34: Çoklu telefon ünitesi (ELİF GÜNER)

Şekil.5.35: Tekli telefon ünitesi (ELİF GÜNER)

Şekil.5.36: Tek taşıyıcı üzerinde ikili telefon ünitesi (ELİF GÜNER)

Sultanahmet Meydanı'nda, diğer kent mobilyası örneklerinde olduğu gibi, telefon ünitelerinin de belli bir standartta, bütüncül bir kentsel tasarım düşüncesine göre dizayn edilmediği görülmektedir. Aynı meydan içerisinde olmalarına rağmen telefon üniteleri form ve kullanılan malzeme bakımından farklılıklar göstermekte, tasarım ve konumlandırılışları konusunda büyük bir özensizlik göze çarpmaktadır.

Bazı telefon üniteleri ise son derece bakımsız durumdadır. Bu halleriyle, mekanın tarihi dokusuyla da uyumlu bir görüntü sergilememektedirler.

Cep telefonlarının yaygınlaşmasıyla telefon ünitelerinin kullanılma oranı ve sıklığı azalsa da, telefon üniteleri pek çok Batı kentinde, hala estetik tasarımlarıyla göz dolduran en önemli kentsel donatı elemanları arasındadır. Sultanahmet Meydanı'nda telefon ünitelerinin de tarihi dokuya uyumlu hale getirilmesi için bir çalışma mutlaka yapılmalıdır.

Sultanahmet Meydanı'ndaki telefon ünitelerinde dikkati çeken bir başka eksiklik de, bu ünitelerin engellilerin kullanımına uygun olmayışlarıdır. Engelli insanlar için konulacak telefon ünitelerinde; telefon ahizesi, tekerlekli sandalyede oturan bir engellinin ulaşabileceği yükseklikte olmalı, kabinin bulunduğu zeminle kaldırım arasında kod farkı bulunmamalı ya da yoldan telefon ünitesine ulaşılacak bir rampayla geçiş sağlanmalıdır. Telefon ünitesinin çevresi ve üniteye giden yol, görme engelliler için özel zemin kaplama malzemesiyle kaplanmalıdır.

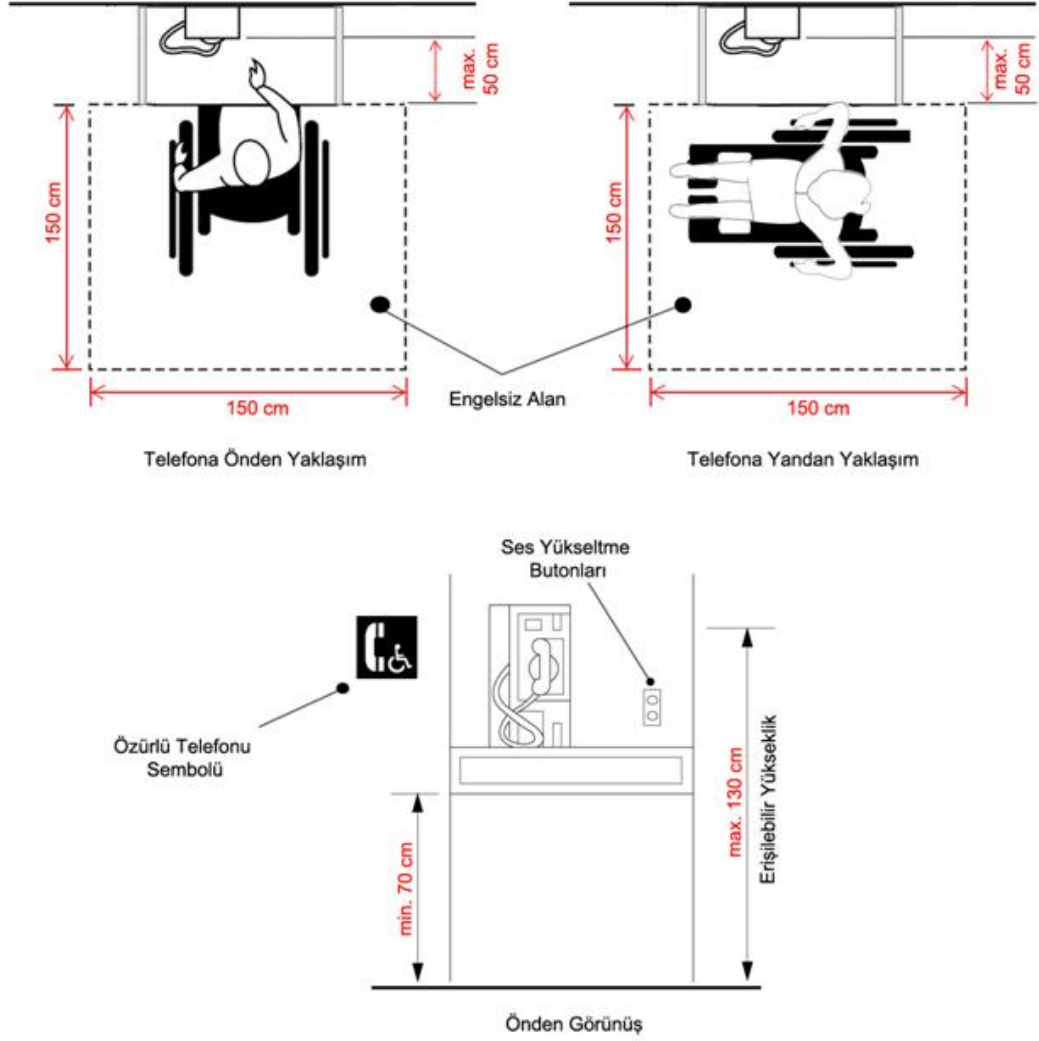
Şekil.5.37: Londra'nın sembollerinden biri haline gelen klasik telefon kabinleri, tarihi çevre ve kent mobilyası uyumuna iyi bir örnek oluşturmaktadır. (URL: <http://tr.forwallpaper.com/wallpaper/london-booth-street-summer-telephone-225715.html>)

Kent mobilyaları tasarlanırken, engellilerin de bu elemanlardan yararlanabilmelerini sağlayacak bir anlayışın geliştirilmesi gerekir.

- Şehir merkezinde halka açık telefon kulübelerinin bulunduğu yerlerde yer imkânı müsait ve yaya trafiğine mâni olmayacak yerlere özürlü ve yaşlılar için dinlenme bankları konmalıdır.
- Özürlüler için tesis edilen açık veya kapalı telefon kabini yaya trafiğini aksatmayacak kolayca görülebilir ve ulaşılacak yerde olmalıdır.

- Telefon kabininde, görme özürlülerin kullanabileceği özellikte kabartma harf veya rakamlı telefon aparatı,
- Ağır işitenler için frekans yükseltici ses düğmesi,
- Kapısı dışa açılan telefon kabininde, tekerlekli sandalyeli özürlülerin kullanabileceği yeterli alan ve telefon aparatın montaj yüksekliği,
- Özürlüler için açılır kapanır oturma yeri,
- Telefon aparatı önünde bozuk para veya telefon rehberi koyulacak büyüklükte raf,
- Okuma seviyesinde uygun ve engellenmemiş, okunaklı bilgilendirme,
- Açık telefonlarda engellenmemiş alan,
- Minimum engellenmemiş baş kurtarma mesafesi 220 cm, olmalıdır. (Kaplan vd. 2010; S:41

Şekil.5.37.1. Açık ve kapalı telefon ünitesi ölçüleri (Kaplan vd, 2010; S: 42)

5.2.8. Su Ögeleri

Çeşmeler, fiskiyeler, şadırvanlar, süs havuzları, ilk kentlerden beri kentsel mekana estetik ve güzellik katan elemanların başında gelmektedir. Geleneksel Türk şehirlerinin mimari dokusu içerisinde de su ögeleri, özellikle de çeşme önemli bir yer tutar. Modern zamanlarda meydan tasarımlarında su ögelerine sıklıkla yer verildiği görülmektedir.

Sultanahmet Meydanı tarihi boyunca su ögelerinin değişik formlarda kullanıldığı bir alan olmuştur. Alman Çeşmesi, Sultan Ahmet Çeşmesi, Hürrem Sultan Çeşmesi meydanla özdeşleşen anıtsal eserler arasındadır.

Şekil 5.38: Sultanahmet Çeşmesi (ELİF GÜNER)

Su ögeleri, meydana estetik bir hava katmanın yanında; rekreasyon, yaya sirkülasyonunu yönlendirmek veya keserek güvenlik sağlamak, cazibe noktası oluşturmak, insanların ve hayvanların su ihtiyacını karşılamak amacıyla kentsel mekana yerleştirilebilirler.

Kentsel mekanda su ögelerinin tasarımında bazı ilkelere dikkat etmek gerekmektedir. Su ögeleri yerleştirildikleri alanın peyzajı ile bütünlük sağlayacak şekilde, peyzajın önemli bir unsuru olarak mekanın ruhuna ve dokusuna uygun şekilde tasarlanmalıdır.

Oyun amaçlı havuzlarda; havuzun zemini meyilli olmamalı ve zeminde kaygan malzeme kullanılmamalıdır. Derinliğinin 20 cm. olması tavsiye edilir. orta kısma doğru eğim verilmiş havuzlarda havuz zemininde kaygan malzeme kullanımından yine kaçınılmalıdır. (Durmuş, 1992; S:29)

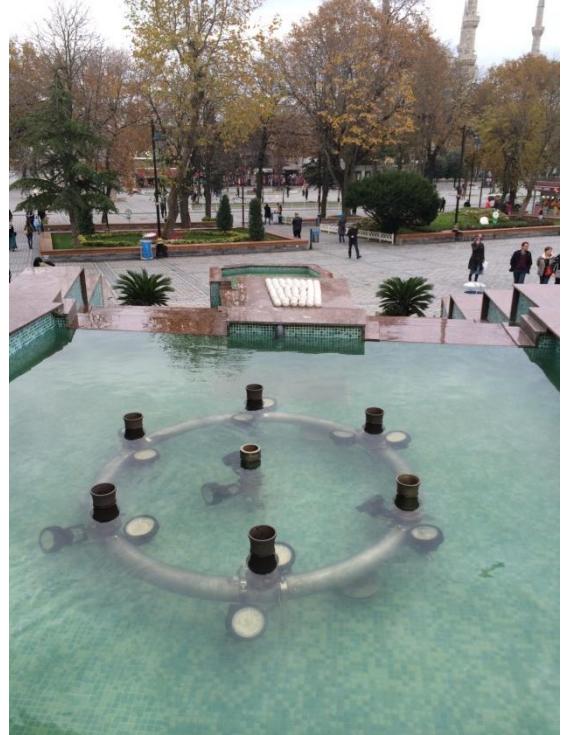
Fıskiyeler tasarlanırken, hakim rüzgar yönü belirlenmeli ve gerekli analizler yapıldıktan sonra fıskiye ebatları tespit edilmelidir. Fıskiyeler havuz dışına su sıçratmayacak şekilde dizayn edilmelidir.

Çeşmeler; parklarda, meydanlarda, çocuk oyun alanlarında ve spor alanlarında konumlandırılabilirler. Su öğelerinin yeşil bant/kentsel donatı şeridi hizasında tasarlanması uygundur. Kentsel donatı şeridi/yeşil bandı olan kaldırımlarda bu bölgelemeler hariç net 180cm genişliği olmayan kaldırımlar üzerinde süs havuzu benzeri su öğelerinin yerleştirilmemesi önerilir. Çeşmelerde armatürlerin fotoselli olması esastır. (Durmuş,2008; s:49)

Şekil 5.39: Alman Çeşmesi (ELİF GÜNER)

Şekil 5.40: Sultanahmet Meydanı'nda farklı formlarda havuzlar (ELİF GÜNER)

Devasa ebatlarda meydan havuzları geleneksel Türk şehirlerinde kullanılan mimari formlar arasında yer almaz. Sultanahmet Meydanı da bu tarz mimari tasarım öğeleriyle modern zamanlarda tanışmıştır.

Meydanda, biri Sultanahmet ve Ayasofya arasında, diğeri, Çemberlitaş yönüne doğru açık hava sahnesinin yer aldığı meydana inen merdivenlerin olduğu alanda, diğeri ise Yerebatan Sarnıcı'nın üstünde olmak üzere üç havuz yer almaktadır. Bu havuzların tasarım ve peyzaj bütünlüğü göstermemesi bir yana, tarihi mekanın kimliğiyle de uyum sağlamadıkları rahatlıkla iddia edilebilir. Ayasofya ve Sultanahmet arasında bulunan devasa havuz, meydanın bütünlüğünü bozmakta, tarihi doku içerisinde Sultanahmet Meydanı'nın atmosferine aykırılık teşkil etmektedir. Meydandaki havuzlar, estetik açıdan da tarihi bir meydanda olmaması gereken bir planlama anlayışını yansıtmaktadırlar.

Şekil.5.41: Sultanahmet Meydanı'nda bulunan havuzdan bir görünüm.

5.2.9. Atık ve Geri Dönüşüm Birimleri

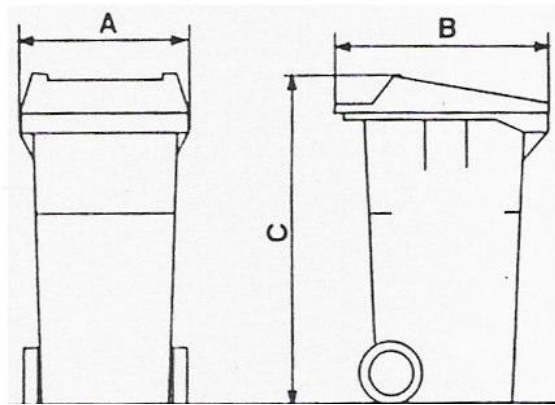
Atık ve geri dönüşüm elemanları, konumlandırıldıkları kentsel mekan içerisinde, diğer donatı elemanlarıyla ve mekanın çevresel özellikleriyle uyumlu olmalıdır. Kentsel tasarım planında farklı elemanlar ile bütünlük içerisinde ele alınmalıdır.

Atık ve geri dönüşüm elemanları, çevresel etkilere karşı dayanıklı malzemeden üretilmeli, bakımı ve kullanımı kolay olmalı, kesinlikle dışarıya sızdırma yapmamalıdır. (Durmuş, 2008; S:85)

Kaldırımlara konulacak çöp kutularının kentsel donatı şeridi içerisinde konumlandırılmaları uygundur. Bina atıkları için yerleştirilen konteynırların, gizli hazneli ve pedalla açılabilir olmaları tercih edilir. (Durmuş,2008; s. 86)

Gizli hazneli çöp konteynırlarının yerleştirilmesinin teknik olarak mümkün olmadığı hallerde kapaklı ve tekerlekli çöp konteynırları, söz konusu mekânda cep oluşturmak şartıyla kullanılabilir. (Durmuş,2008; s. 86) Kapaklı ve tekerlekli çöp konteynırları meydanlara ve yayalaştırılmış alanlara yerleştirilmemelidir.

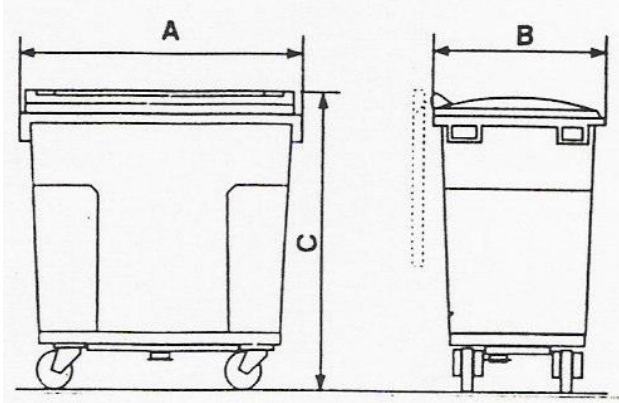
Kapaklı ve tekerlekli çöp konteynırlarının dibinde yıkanırken açılacak olan tıpa olması gerekmektedir. Kapaklı ve tekerlekli çöp konteynırları aşağıdaki ebatlarda üretilebilirler (Durmuş,2008; s. 86)

TİP	A	B	C	Çöp kapasitesi
90 L	485 mm	550 mm	855 mm	35 kg
120 L	485 mm	550 mm	985 mm	50 kg
240 L	585 mm	730 mm	1100 mm	100 kg
330 L	660 mm	875 mm	1100 mm	150 kg

Şekil.5.42: İki tekerlekli çöp konteynırı ölçüleri

Çöp konteynırları, belediyeye ait çöp kamyonlarının hidrolük kaldırma aksamına uygun olmalıdır. Çöp konteynırlarına reklam-ilan amaçlı sticker, afiş, el ilan, vb... elemanlar yapıştırılmamalıdır. Cam, plastik, kâğıt, pil, vb... geri dönüşüm özelliği olan atıkların ayrı ünitelerde toplanması amacıyla konulacak geri dönüşüm birimlerinin kentsel donatı şeritlerine yerleştirilmesi uygundur. Atık ve geri dönüşüm birimleri özürü birey geçişlerini engellemeyecek şekilde konumlandırılmalıdırlar.

TIP	A	B	C	Çöp kapasitesi
500 L	1250 mm	650 mm	1098 mm	200 kg
660 L	1260 mm	767 mm	1160 mm	250 kg
750 L	1260 mm	767 mm	1310 mm	300 kg
1000 L	1260 mm	1080 mm	1310 mm	350 kg

Şekil.5.43: Dört tekerlekli çöp konteynırı ölçüleri

Şekil.5.44: Dört tekerlekli çöp konteynırları (ELİF GÜNER)

Şekil.5.45: Dört ve iki tekerlekli çöp konteynırı yan yana (ELİF GÜNER)

Şekil 5.44'te cep içerisine yerleştirilmiş çöp konteynırının kaldırımı daralttığı gözlenmektedir. Şekil 5.45'te, yan yana yerleştirilmiş iki tekerlekli ve dört tekerlekli konteynırların biçim ve renk uyumsuzluğu dikkat çekmektedir.

Şekil.5.46: Sultanahmet Meydanı'nda farklı ebat ve formlarda çöp sepetleri (ELİF GÜNER)

Sultanahmet Meydanı'nda yer alan çöp sepetleri, biçim, kullanılan malzeme, renk ve ebat olarak birbirinden çok farklı şekillerde tasarlanmışlardır. Çöp sepetlerinin tasarımı konusunda da belli bir tasarım birliğinin olmadığı görülmektedir.

Şekil.5.47: Atık pil kutusu (ELİF GÜNER)

Şekil.5.48: Farklı türde atıklar için çöp kutuları (ELİF GÜNER)

Şekil.5.49.1: Madrid'de farklı türde atıklar için tasarlanmış atık ünitesi örneği (URL: http://www.bustler.net/index.php/article/pacman_recycling_containers_win_iberian_urban_equipment_prize/)

Sultanahmet Meydanı'nda bulunan atık birimlerinde, tasarım, form ve estetik açıdan uyumsuzluklar göze çarpmaktadır. Diğer kent mobilyalarında rastladığımız, tasarımsal bütünlüğün bu alanda da ihmal edildiği gözlenmiştir.

Şekil.5.50: Yer altı çöp konteynır (ELİF GÜNER)

Şekil.5.51: Sigara İzmariti atık kutusu (Elif GÜNER)

5.2.10. Cadde ve Sokak Tabelaları:

Cadde ve soka tabelaları bir kentin hafıza kayıtları gibidirler kentin sokakları hakkında bilgi verirler, yaşadığımız yeri tanımlarlar. En çok görünen kent mobilyalarından biri olmaları nedeniyle estetik ve kullanışlı bir tasarıma sahip olmalıdırlar

Şekil.5.52: İstanbul'da kullanılan sokak ve cadde tabelası örnekleri (Durmuş, 2008; S:59)

Cadde ve sokak isimlerinin yazılı olduğu tabelalara bir standart getirmek amacıyla Bülent Erkmen ve Aykut Göksal tarafından hazırlanan tabela tasarımı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından İstanbul geneline uygulanmaktadır. Sokak tabelalarının bir standarda kavuşturulması bu konuda yaşanan karmaşanın büyük oranda önüne geçmiştir. Cadde ve sokak tabelaları aşağıdaki özelliklere göre tasarlanmıştır:

Cadde ve sokak tabelaları iki ana bilgi alanından ve bunların içerdiği dört alt bilgi katmanından oluşacaktır. İlk bilgi alanı sokak ya da caddenin adıyla birlikte ögenin gösterdiği kesimde yer alan kapı numaraları dizisini ve dizinin akış yönünü içerecektir.

Kapı numaraları dizisi yalnızca tabelanın konumlandığı cadde ya da sokak cephesindeki kapı numaralarından oluşacak, karşılıklı cephelerin kapı numaraları aynı tabelada yer almayacaktır.

İkinci bilgi alanı ise ilçe adını ve ilçenin posta kodunu gösterecektir. Böylece her birim öge, ilgili yerin bütün içindeki konumunu gösteren bilgiye sahip olacaktır.

Cadde ve sokakların adlandırılmasında Türkçe'nin dilbilgisi ve yazım kuralları esas alınmış, sokak ve cadde adlarının Türkçe'deki "isim tamlaması" kuralına göre yazılması sağlanmıştır.

Kapı numaraları da iki bilgi katmanını içererek, ilki yapıya ilişkin numara, ikincisi ise Kimlik Bilgi Sistemi (KBS) numarası olacaktır.

Taşıyıcı öge olabildiğince yalın, hem kentin anonim bağlamına katılabilecek, hem de bu anonim bağlam içinde özelleşmiş bir standart sunacak biçimde ele alınmıştır. Belirli ilkeler içinde gerçekleştirilecek gofre uygulaması biçimlenmenin ayrıcalığı bir özelliğidir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kentsel Tasarım Müdürlüğü'nün sokak tabelaları konusunda belirlediği tasarım ilkeleri şunlardır.

- Direk üzerinde konumlanan ögeler, her iki yüzeyin de bildirişim işlevi taşıması amacıyla, iki tabela plakasının özel bir ayrıntıyla birleştirilmesinden oluşacaktır. Bu uygulama üçüncü boyut etkisini daha da kuvvetlendirecektir.
- Tabelalarda farklı bir yazı karakteri kullanılamaz.
- Tabelalarda "Bulvarı, Caddesi, Sokağı, Çıkmaızı" kelimeleri yerine "Bulvar, Cadde, Sokak, Çıkmaız" sözcükleri kullanılamaz.
- Tabelalarda "Bulvarı", "Caddesi", "Sokağı", "Çıkmaızı" sözcükleri normal espasta yazılamaz.
- Tabelalarda hiçbir punto ve düzenleme ilişkisi değiştirilemez. Yazı farklı karakterde dikkat
- Tabelalarda sokak adının uzun olduğu bir durumda satır artırma yerine punto küçültülemez.

- Tüm tabela tek renk ile uygulanamaz. İlçe bandının kendi rengine her zaman sadık kalınır. İlçe bandı kullanılmadan tabela üretilemez.
- Duvar tabelaları bağlantı noktaları dışında hiçbir noktadan duvara monte edilemez.
- Direkli tabelada kapı numarası dizisi kullanılmaz. Tabelalarda ikili işareti kapı numarası ile kullanılmaz. (İBB, 2005c)

Şekil.5.53: Sultanahmet Meydanı ve civarında sokak tabelası örnekleri (Elif GÜNER)

Sultanahmet ve civarında sokak tabelaları konusunda bütünsel bir tasarım düşüncesinin oturduğu görülmektedir. Belki de kentsel tasarım açısından bütünselliğin en iyi hayata geçirildiği alan sokak tabelaları ve kapı numaraları konusundadır.

5.2.11. Yönlendirme Tabelaları

Yönlendirme tabelaları kent içerisinde, yolumuzu bulmamıza yardımcı olan, bilgilendirme ve yönlendirme amaçlı kent mobilyalarıdır. Yönlendirme tabelalarının işlevlerini tam olarak yerine getirebilmeleri için tasarım uygulama kurallarına riayet edilmesi zorunludur.

Kaldırımlara yerleştirilecek yönlendirme panolarının öncelikle trafik levhalarına ait destek direklerine, trafik levhasının olmadığı durumlarda aydınlatma direklerine konulmaları önerilir.

Mevcutta herhangi bir direk olmaması durumunda özel olarak bu levhalar için üretilecek direklere monte edilebilirler. Birden fazla mekan hakkında yönlendirme içeriyorsa önem sırasına göre sıralama yapılmalıdır.

Sıralamada devlet hastaneleri, acil ünitesi olan özel hastaneler, devlet üniversiteleri kampüsleri, vakıf üniversiteleri kampüsleri, tarihi-turistik mekanlar, büyük spor tesisleri, büyük ulaşım yapıları, büyük alışveriş merkezleri olarak sıralanmalıdır. Bu mekanların haricinde yönlendirme tabelası konulması çok uygun değildir.

Şekil.5.54: Sultanahmet Meydanı ve civarında yönlendirme tabelaları (Elif GÜNER)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kentsel Tasarım Müdürlüğü'nün belirlediği standartlar şu şekildedir:

- Yönlendirme panolarının alt kotunun yerden en az 225 cm olması uygundur (İBB, 2005b).

- Yönlendirme panolarının direkleri özürü insanların dolaşımını engellemeyecek ve şehir estetiğini bozmayacak şekilde konulmalıdır. (İBB, 2005b).

Sultanahmet Meydanı içerisinde kalan yönlendirme tabelalarında, yönetmeliklere uygun bir tasarım birliğı sözkonusu iken, meydana çıkan bağlantı yollarında, bakımsız ve eski stilde yönlendirme tabelalarına rastlanmaktadır.

Bazı yönlendirme tabelaları son derece alçak seviyededir ve özellikle araçla seyredenlerin okumakta güçlük çekmelerine sebep olabilir. Özellikle Meydan bağlantı yolları üzerindeki yönlendirme tabelalarının bazıları yaya trafiğini engelleyecek şekilde kaldırımların üzerine konuşlandırılmış oldukları araştırmada tespit edilen bir diğerk husustur.

Şekil.5.55: Aydınlatma direğı üzerinde farklı amaçlarla kullanılan yönlendirme tabelaları (Elif GÜNER)

5.2.12. Turistik Bilgi Panoları

Turistik mekanlarda tarihi ve turistik eserlerin önünde bazen duvara monte edilmiş, bazen de bağımsız bir eleman üzerinde yer alan bilgi panoları ziyaret edilen eser veya çevre hakkında bilgiler verirler. Turistik bilgi panolarının, özellikle tarihi mekanlarda mekanın atmosferiyle uyumlu olmasına dikkat edilmelidir.

Şekil.5.56. Turistik Bilgi panoları (Elif GÜNER)

Sultanahmet Meydanında da tarihi anıtların ve eserlerin yakınında, eser hakkında bilgiler veren bilgilendirme panoları yer almaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından yerleştirilen bu panoların tasarımında meydanın sembollerinden biri olan Dikilitaş formu kullanılmış ve her yüzü farklı bir dilde bilgi verecek tarzda düzenlenmiştir. Ağırlıklı olarak meydanda açık alanlara konuşlandırılmışlardır.

Şekil.5.57. Turistik Bilgi panoları (Elif GÜNER)

T.C Kültür Ve Turizm Bakanlığı'nın sorumluluğunda olan tarihi eserlerin girişinde ise farklı tarzda bilgilendirme panoları yer almaktadır. Ancak kentsel tasarım bütünlüğü açısından aykırılık tespit edilmemiştir.

Soğukçeşme Sokağı girişinde yerel ilçe (Fatih) belediyesinin tarihi duvara monte ettiği bilgilendirme panosu ise bu alandaki düzenlemelere aykırıdır ve yetki kargaşasının doğurduğu olumsuz bir sonuç olarak değerlendirilmiştir. Fatih Belediyesi'nin, bilgilendirme panolarının tasarımı ve yerleştirilmesi konusunda, İBB ve Kültür Bakanlığı ile genel bütünlüğü bozmayacak bir tasarım üzerinde mutabık kalması bütünsellik açısından faydalı olacaktır.

5.2.13. Trafik İşaretleri

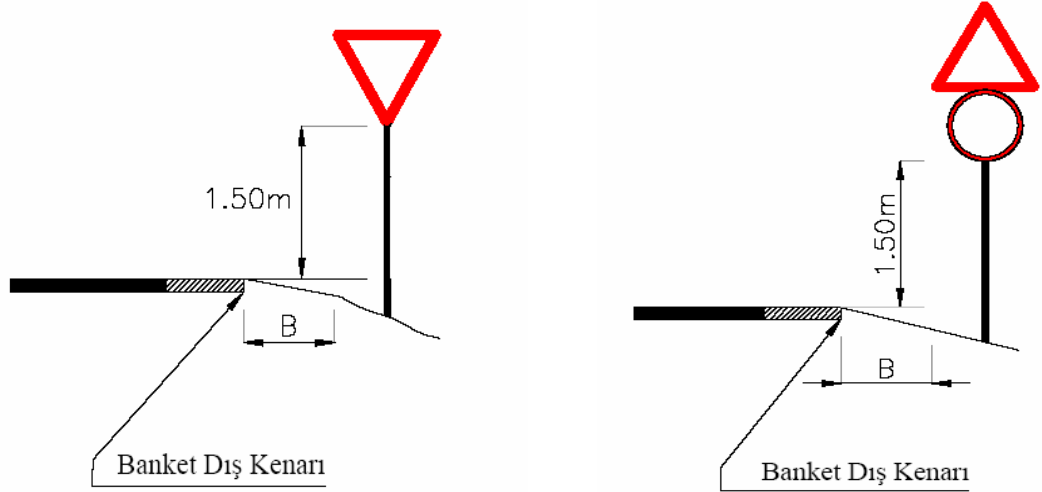
Güvenlik, yönlendirme, trafik akışını düzenleme gibi çok yönlü işlevleri olan Trafik işaretleri tasarımı ve yerleştirilmesinde en çok dikkat edilmesi gereken kent mobilyalarından biridir.

Trafik işaret levhalarının uygun bir kararla kullanılması ve bunların sayısının sınırlandırılması gerekir. Trafik işaret levhalarının gereksiz olarak fazla

sayıda kullanılmaları, inandırıcılıklarının ve etkilerini yitirmelerine neden olur. Bu bakımdan, trafik kontrol elemanları mümkün olduğu kadar az fakat gerektiği kadar çok olmalıdır.

Trafik işaretlerinin kolay anlaşılabilir ve algılanabilir olmasına özen gösterilmelidir.

Şekil.5.58: Örnek trafik işaretleri ölçüleri (Durmuş, 2008; s.82)

Hiçbir işaret kendisine eşdeğerde olan başka bir işarete yönelik ilgiyi dağıtmamalı ve anlaşılması güç olmamalıdır.

İşaretlerin yerleştirilmesinde maksimum görülebilirlik ve açıklık tüm düzen içinde başta gelmelidir. İşaretlerin yükseklikleri birbiri ile tutarlı olmalı ve çok gerekmedikçe farklılık göstermemelidir. Yayalar için olan işaret levhaları ayakta duran bir insanın göz seviyesinde (1.4m-1.8m) olması önerilir. (www.kgm.gov.tr)

İşaret levhaları beş ana gruba ayrılabilir:

- Kural işaretleri (Örneğin “DUR”)
- Bilgi işaretleri (Örneğin “OTOPARK”)
- Yardımcı işaretler (Uzaklıkları gösteren işaretler)
- Otoban bilgi işaretleri (Örneğin çıkış ve yön işaretleri gibi)
- Uyarı işaretleri (Örneğin “YAYA GEÇİDİ”) (Durmuş, 2008; s.83)

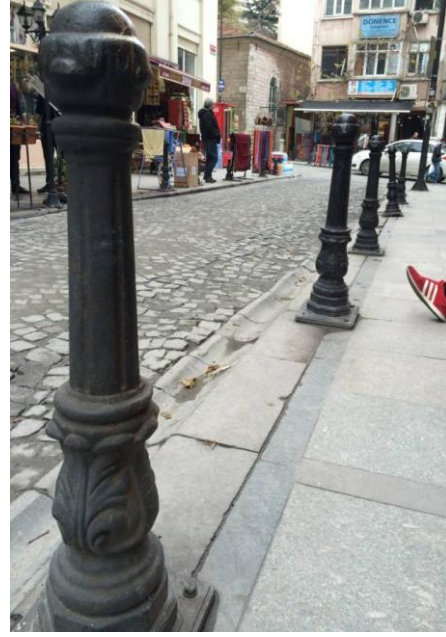
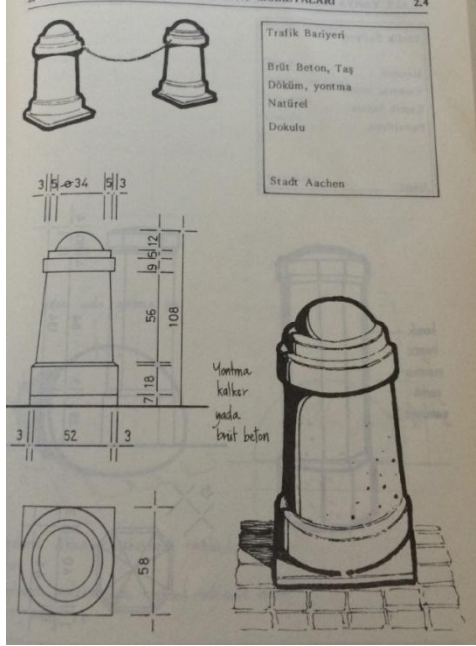
Şekil.5.59. Sultanahmet Meydanı ve civarında trafik işaretleri (Elif GÜNER)

5.2.14. Bölücü ve Sınırlayıcı Elemanlar

Yaya alanlarında veya istenmeyen motorlu trafiği dışarıda tutmak için olmayan bir park alanı belirtmek için yerleştirilmektedir. baba/mantar elemanları renkli çizgilerle veya kontrat renkte boyanmış olmalıdır. Durdurucu teller ve tel örgüler kontrat renge boyanmalı veya kapatılmalıdır. Yönlendirici elemanlar arasındaki mesafe 120 cm, yüksekliği ise 90 cm olmalıdır. Görme engellilerin çarpmasını engellemek için yüksekliği 70 cm'den az olmamalıdır.

Gerekli yerlerde acil servis araçlarının geçişine izin verecek nitelikte hareketli veya mafsallı olarak konumlandırılmalıdırlar. Yoğun araç trafiğinin veya trafiğin tehlike arz ettiği mekanlara komşu yaya alanlarında kullanılacak babaların ışık yansıtıcı özellikte olması önerilir.

Yaya mekanlarına yerleştirilecek engelleyiciler tekerlekli sandalyelerin aralarından rahatça geçebileceği şekilde yerleştirilmelidirler. Hem görsel hem de fiziksel açıdan sağlam olmalıdırlar. Monte edildikleri zemine de son derece sağlam şekilde monte edilmelidirler. Alçak ve geniş biçimde tasarlanarak yaya alanlarının oturmasına uygun konumlandırılabilirler. (Durmuş, 2008; S:93) s: kimi yerde küçük harf kimi yerde büyük harf olarak kullanmışsın standart hale getir

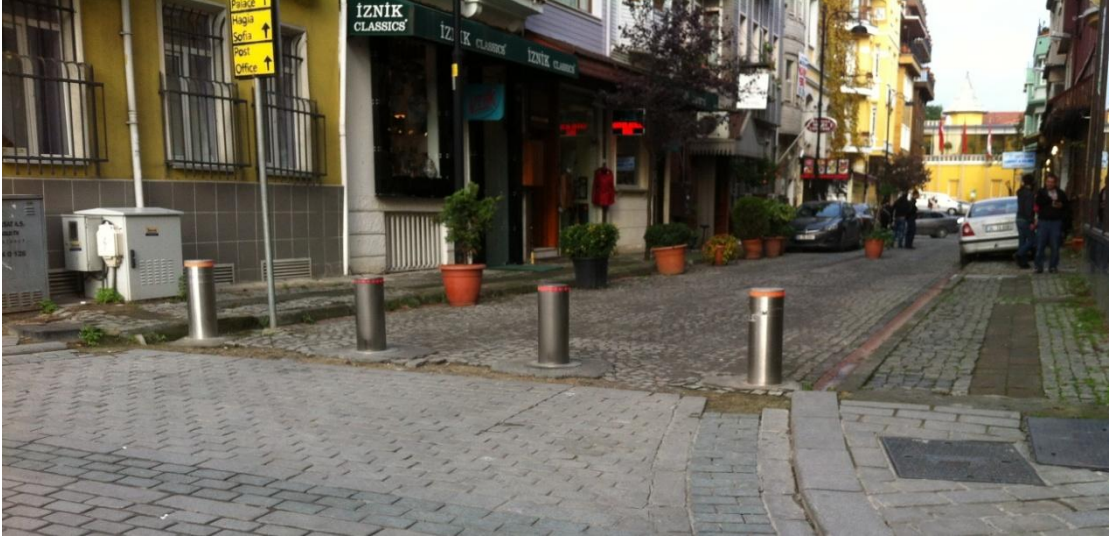
Şekil.5.60: Sınırlayıcı eleman ölçüleri (Doğan vd, 1986; S:67) Şekil.5.61: S. Ahmet Meydanı'nda döküm sınırlayıcı elemanlar (Elif GÜNER)

Şekil.5.62: S. Ahmet Meydanı'nda Beton engelleyici elemanlar (Elif GÜNER)

Sultanahmet Meydanı ve civarında, özellikle meydan içerisinde kullanılan engelleyici, sınırlayıcı elemanların genellikle tasarımsal bir bütünlük içerisinde olduğu, estetik açıdan da meydanın dokusuyla uyum sağladığı, ancak şekil 5.62’de görüldüğü gibi bazı caddelerde farklı tarzda engelleyicilerin kullanıldığı görülmüştür.

Şekil.5.63: Hidrolik sistem engelleyici (Elif GÜNER)

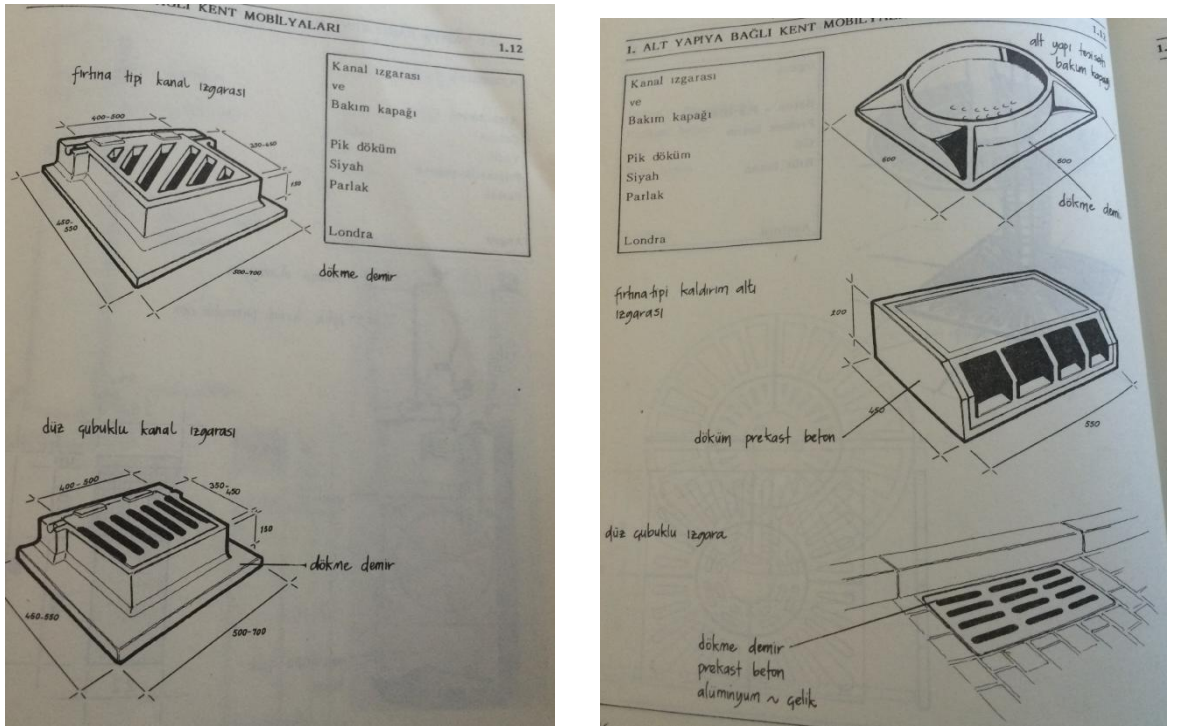
Şekil 5.64: birbirinden çok farklı işleve sahip kent mobilyalarının aynı zamanda sınırlayıcı olarak kullanılmasına bir örnek (URL: <http://design4dementia.blogspot.com.tr/2013/05/can-we-truly-claim-to-be-wheelchair.html>)

5.2.15. Altyapı Tesisleri Bakım Kapakları

Kentsel alanlarda altyapı problemleri ile karşılaşıldığında sorun noktasına ulaşmak için yerleştirilen kapaklara kanalizasyon ve altyapı kapakları denir. Bakım Kapakları; gaz, şehir suyu, telefon, elektrik, kanalizasyon ve yağmur suyu ile ilgili tesisatların, kaplamalı alanların altına yerleştirilmesi ve bu tesisatlara bakım için ulaşılması gerektiğinde kullanılan elemanlardır.

Yer altındaki servislerle ilgili tesisata ulaşabilmek üzere kaplamalı alanlarda oluşturulacak bakım bacaları ve bunların kapakları da kaplama tasarımı ile birlikte düşünülmelidir. Bakım bacalarının araç trafiğinin de bulunduğu yerlerdeki kapaklarının bu tür yüklere dayanıklı malzemelerden seçilmesi gerekmektedir. Bakım ve temizleme işlemlerinin kolay yapılabilmesi için, buralarda kullanılan bakım kapakları ve ızgaralar kolay açılıp kapanır yapıda olmalıdırlar. (Durmuş, 2008; S:85) Kent donatıları ve altyapı elemanları; hiçbir surette kaldırımlar ve yaya yollarının genişliğini daraltacak şekilde düzenlenmemeli, yürüyüş aksı üzerinde kot farkı oluşturacak şekilde konumlandırılmamalıdırlar.

Şekil.5.65: Londra'da kullanılan bakım kapakları ölçüleri (Doğan vd., 1986; S:45-46)

Şekil.5.66. Sultanahmet Meydanı'nda kullanılan, kanalizasyon ızgarası ve doğalgaz bakım kapağı (Elif GÜNER)

Şekil.5.67: Kanalizasyon ızgarası (Elif GÜNER) 5.68: Telekomünikasyon bakım kapağı (Elif GÜNER)

Sultanahmet Meydanı ve civarında altyapı tesisleri bakım kapakları konusunda kentsel tasarım açısından bir bütünlük olmadığı gözlenmiştir. Farklı alanlarda hizmet sağlayan kurumların, herhangi bir tasarım kaygısı gütmeyen, kentsel mekanın bütünlüğüne, dokusuna ve estetiğine dikkat etmeden kendi inisiyatifleriyle kapakların tasarımını yaptıkları görülmektedir. Bazı alanlarda, Şekil.5.66'da da görüldüğü üzere, bakım kapaklarının özensiz yerleştirildiği, yaya yolu üzerinde kot farkı oluşturduğu tespit edilmiştir.

Oysa altyapı bakım kapakları, sıkça yerleştirilen kentsel donatı elemanları arasındadır. Bu nedenle, yerleştirildikleri mekanın dokusuyla bütünlük arzetmeli, estetik açıdan göze rahatsızlık vermemeli, yüzeyde kot farkından dolayı, yaya ve araç trafiğine engel teşkil etmemelidir.

Şekil.5.69: Köln’de bir bakım kapağı, tasarımıyla dikkat çekiyor.

5.2.16. Ağaç Izgaraları

Sert zeminde yapılacak ağaç dikimlerinde yaya sirkülasyonunun güvenliği ve ağacın toprak yüzeyinin zarar görmemesi için ağaç ızgaraları kullanılabilir.

Kök yayılma alanı üzerinde korunması gereken toprak yüzeyinin yaklaşık 4 m² boyutlarında olması uygundur. Ağaç ızgaraları üst kotu, bulunduğu zemin üst kotu ile aynı seviyede ve üzerinde yürünmesine olanak sağlayacak nitelikte olmalıdır.

Kaldırım üzerine dikilen tüm ağaçların aynı aks üzerinde olması ve araç trafiğine en yakın şekilde dikilmesi daha uygundur. (Durmuş, 2008; S:83)

Şekil.5.69: Donatı aksında ağaç ızgarasının kullanımı (URL: <http://ci.heber.ut.us/government/treedvisoryboard/index.html>)

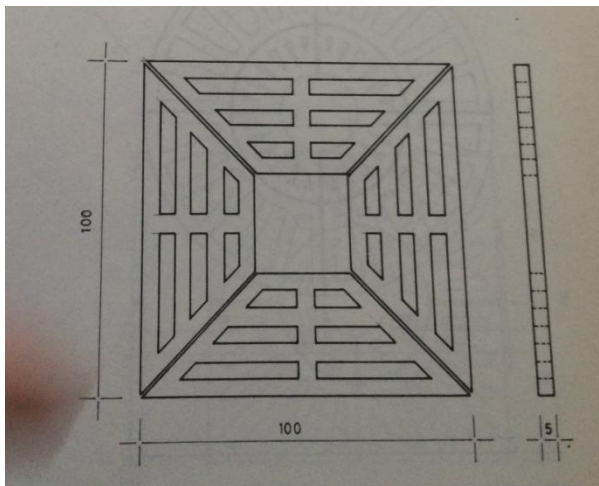
sirkülasyonu açısından uygundur.

Araç trafiğine kapatılmış caddelerde/sokaklarda ağaç dikilebilmesi için; kentsel donatı şeridi hariç yolun her iki kısmında en az 240 cm alan bırakılması yaya

Mevcut ağaçların bulunduğu yerlerde zemin düzeyinde zorunlu olmadıkça bir değişiklik yapılmamalıdır. Ağacın özellikle tepe genişliği kadar olan kısmında toprak düzeyinin indirilmesi de yükseltilmesi de ağaç için zararlıdır. Bu işlem zorunlu ise ya zamana yayarak ya da köklerin yayıldığı alana müdahale edilmeden gerçekleştirilmelidir.

Şekil.5.70: Sultanahmet Meydanı'nda kullanılan ağaç ızgaraları (Elif GÜNER)

Şekil.5.71: Ağaç ızgarası ölçüleri (Doğan vd, 1986; S:43)

Şekil.5.72: Meydanın farklı noktalarında ağaçların konumu (Elif GÜNER)

Sultanahmet Meydanı'nda meydan içerisinde ağaçların çok farklı şekillerde konumlandırıldıkları gözlenmektedir. Ana cadde boyunca, kaldırım üzerlerinde ağaç ızgaraları kullanılırken, meydana bağlanan yollar üzerinde, ağaç dikilen alanlarda bir düzensizlik göze çarpmaktadır. Bazen ağaçların toprakla birleştiği yerlerde kot farkı oluşmakta, toprak alanın da gelişigüzel çevrelendiği görülmektedir.

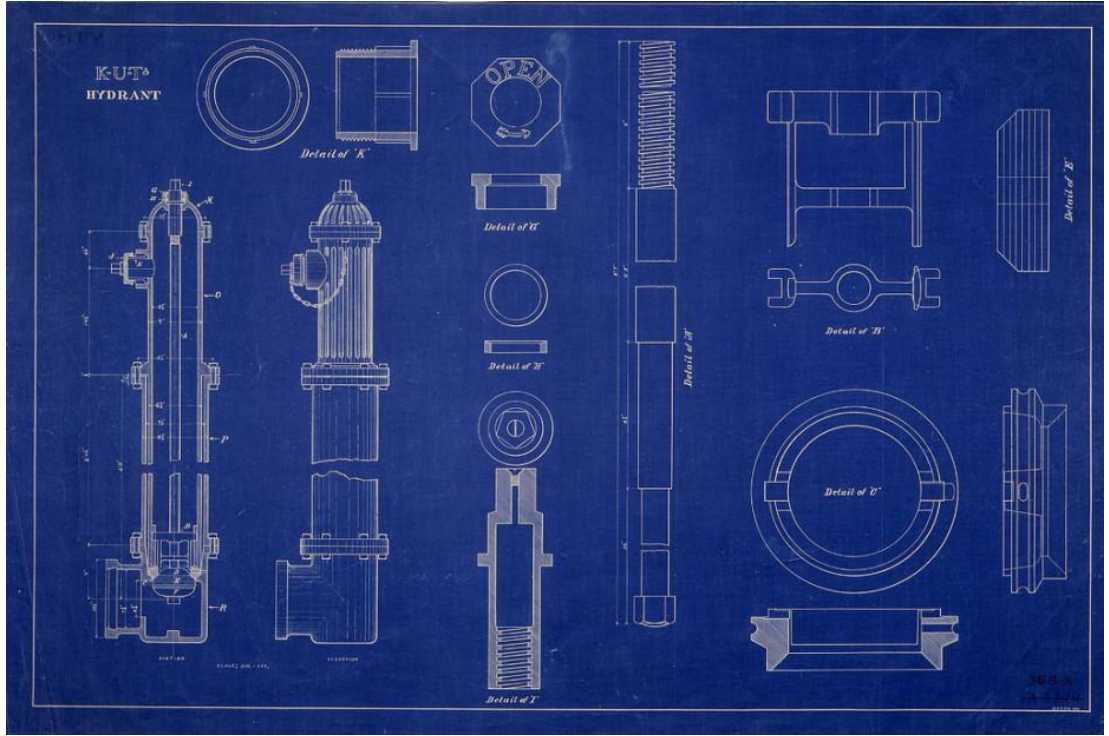
Şekil.5.73: Aynı zamanda oturma elemanı olarak da kullanılabilen ağaç ızgarası örneği (URL: <http://www.externalworksindex.co.uk/entry/44118/Environmental-Street-Furniture/Sinus-SNS-21002-tree-protectionseating/>)

5.2.17. Yangın Muslukları

Yangın muslukları, kentsel mekanın güvenliği açısından son derece önemli kent mobilyalarındandır. Özellikle araç girişlerinin sorun olduğu dar sokaklarda ve ahşap malzeme kullanımının yaygın olduğu mekanlarda yangına müdahalede hayati fonksiyona sahiplerdir. Sultanahmet Meydanı çevresi de, tarihi bir yerleşim bölgesi olması sebebiyle çok sayıda bunun gibi dar sokaklar bulunmaktadır.

Yangın musluklarının bu fonksiyonları dikkate alınarak, kentsel alan içerisinde en uygun noktalara yerleştirilmeleri gerekir.

Yangın muslukları, itfaiye araçlarının kolay ulaşabilecekleri noktalarda, standart yükseklikte ve en az iki hortum bağlanabilecek şekilde tasarlanmalıdırlar.

Şekil.5.74: Yangın musluğu kesiti (URL: <http://www.doobybrain.com/tag/drawings/>)

Yangın muslukları tasarlanırken bazı ilkelere özen gösterilmelidir. Yangın musluklarının tasarımında ve konumlandırılmasında şu konulara dikkat edilmelidir:

- Dikkat çekici canlı renkler kullanılmalıdır.
- Bütün kentsel alanda tek bir stilde, aynı renkte ve belli olacak şekilde dizayn edilmelidir.

- Diğer kent mobilyaları yangın musluklarına yakın yerleştirilmemelidir. Yangın musluğunun yakınında, kullanılmasını engelleyecek elemanlar bulunmamalıdır.
- Hortum bağlantı yeri zeminden en az 37,5 cm yukarıda olmalıdır. (Durmuş,2008; S: 55)

Şekil.5.75: Sultanahmet Meydanı'nda farklı stillerde yangın muslukları (Elif GÜNER)

Sultanahmet Meydanı'nda yer alan yangın muslukları diğer pek çok kent mobilyasında olduğu gibi belli bir tasarım bütünlüğü içerisinde ele alınmamıştır. Fonksiyonellik açısından kriterleri karşılansa da, estetik ve kentsel tasarım açısından

kusurlu yönler tespit edilmiştir. Şekil 5.75'de görüldüğü üzere, bazı yangın muslukları, diğer kent mobilyalarına oldukça yakın konumlandırılmışlardır. Bu durum güvenlik açısından risk oluşturmaktadır.

Şekil.5.76: Yangın musluğunun konumlandırılışına bir örnek

Yangın muslukları, ulaşılması kolay ve yakınında engelleyici bir unsur olmaksızın yerleştirilmelidir.

5.2.18. Bitki Kapları ve Çiçeklikler

Betonlaşmanın yoğun olduğu alanlarda, özellikle yayalaştırılmış yollarda toprak üzerinde bitki yetiştirme imkanının bulunmadığı hallerde, kentsel alana estetik ve doğallık katmak amacıyla bitki kapları ve çiçeklikler kullanılabilir. Çiçeklikler, mekanı sınırlandırmak ve geçişi engellemek amacıyla da kullanılmaktadır.

Şekil.5.77: Oturma elemanlarıyla bir bütünlük gösteren bitki kapları (<http://www.streetfurniturephotos.com/picture/number113.asp>)

Şekil.5.78: Sultanahmet Meydanı'nda kullanılan bitki kapları (Elif GÜNER)

Bitki kapları tek başlarına tasarlanabilecekleri gibi, otobüs durağı, bisiklet parkı, oturma gruplarıyla birlikte de tasarlanabilirler.

Bitki kapları yerleştirilirken kaplara ekilecek bitkilerin özellikleri iyi bilinmeli, bitkilerin ısı ve ışık ihtiyaçları dikkate alınmalıdır.

Bitki kapları, yaya ve taşıt sirkülasyonuna engel olmayacak şekilde yerleştirilmelidir. Bitki kapları sabit veya hareketli olabilirler.

Bitki kapları buldukları mekân ile ölçü, biçim ve malzeme açısından uyum içinde olmalıdır.

Bitki kapları bitkinin sağlıklı gelişimine uygun malzemedен imal edilmeli, bitkinin yaşaması için uygun drenaj sistemine ve derinliğe sahip olmalıdır.

Ahşap ve metalden imal edilmiş bitki kaplarının içleri; çürüme ve paslanmaya karşı dayanıklı bir malzeme ile kaplanmalıdır.

Bitki kapları dikim için hazırlanırken, dip kısımlarına drenaj sağlanması için, 5cm kalınlığında çakıl taşı tabakası yerleştirilmelidir. Ardından bu çakıl taşı tabakasının üzerine, bitki yetişme ortamını oluşturan toprak kısmı ile çakıl taşı tabakasını birbirinden ayırmak için, bir filtre tabakası konulmalıdır .

Kullanılacak elemanlar; söz konusu mekândaki kent mobilyaları ile bütünlük içinde olmalıdır. Kaldırımlara bitki kapları/çiçeklikler konulduktan sonra en az 240 cm genişliğinde alan bırakılması önerilir. (Durmuş, 2008; S: 92)

Şekil.5.79: S.Ahmet Meydanı civarında bitki kapları (Elif GÜNER)

Sultanahmet Meydanı'nda Bitki Kapları ve çiçekliklerin tasarımında ve yerleştirilmesinde büyük bir karmaşa hakimdir. İşyerleri ve küçük işletmelerin kapı önlerine koydukları çiçeklikler, dekoratif olmaktan çok yaya akışını yönlendirmek, araç parkını engellemek amacıyla yerleştirilmişlerdir. Bitki kaplarıyla ilgili, tarihi mekanın dokusuna uygun düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Şekil.5.80. Bitki kabı ve oturma elemanının birlikte kullanıldığı bir tasarım örneği. (URL: <http://www.bellitalia.net/it/prodotti/arredo-urbano>)

5.2.19. Zemin Kaplamaları

Özellikle tarihi alanlarda kullanılan zemin kaplamalarının mekanın kimliğiyle örtüşmesi son derece önemlidir. Zemin kaplamaları, sadece üzerinde yürünen zemini kaplayan bir örtü değildir. Bu nedenle kent estetiği ve yayaların güvenliği için de kullanılacak zemin malzemesi dikkatle seçilmelidir.

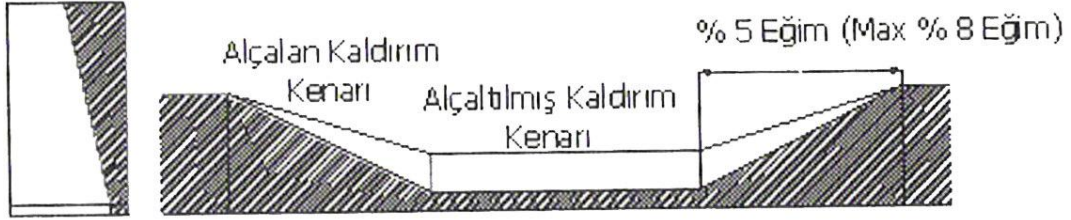
Kullanılan malzeme sert ve kuru olmalı, yaya ve araç trafiği göz önüne alınarak kaygan malzeme kullanımından kaçınılmalıdır. Kullanıcıların seri bir şekilde, sadece geçiş için kullandığı yollarda, az derzli, pürüzsüz yüzeyli, lineer dokular kullanılmalı; oturma, bekleme veya alışveriş amacıyla tasarlanan alanlarda ise çok derzli, pürüzlü ve nötr dokular seçilmelidir.

Suyu emen kaplama malzemeleri tercih edilmemeli, kaplama yapımında yüzey sularının hızla uzaklaşması ve aynı zamanda temel tabakasının da iyi drene edilmesi sağlanmalıdır. Bu amaçla kaplama yüzeyi uygun bir şekilde eğimlendirilmelidir. Giriş rampaları veya buzlanma olasılığı olan alanlarda dokulu kaplama malzemesi seçilmesi uygundur. Tekerlekli araçların kullanılacağı alanlarda pürüzsüz kaplama malzemeleri seçilmelidir.

Alçaltılmış Kaldırım Kenarları:

Kaldırım kenarları özellikle tekerlekli sandalye kullananlar, koltuk değnekliler, yaşlılar ve çocuk arabası kullanıcıları için cadde ve yaya yolu arasında yaya geçidi hizasında bir kaldırım rampası düzenlenerek karşıya geçişler kolaylaştırılmalıdır. Bu rampalar uygun biçimde ve eğimde düzenlenmiş olmalıdırlar. Alçaltılmış kaldırım kenarlarının trafiğin akış istikametine tam dik olarak karşı karşıya gelmeleri daha doğru olur. Yolun bir tarafında alçaltılmış kaldırım kenarı varsa diğeri de dikey olarak tam karşıda olmalıdır. Ortada bir yaya adası varsa, adaya ulaşmak ve buradan karşıya geçişler engelsiz olmalıdır. Maksimum eğim %8'i geçmemelidir. Konumun ve yaya genişliğinin müsaade ettiği yerlerde ise %5 meyil verilmelidir. Yaya kaldırımının genişliği en az 2m olmalıdır. Bu genişliğin yakalanmasının mümkün olmadığı zaman, yaya yoluna paralel bir eğim verilmelidir. Kaldırım rampası bina sınırına ya da kaldırım derinliğinin sonuna

kadar uzatılmasına rağmen kaldırım üst kotuna ulaşamıyorsa yola paralel en fazla %5 meyil ile kaldırım üst kotuna bağlanmalıdır (İBB,2005a).

Şekil.5.81: Yola paralel alçaltılmış kaldırım kenarı (Durmuş, 2008; S:97)

Yaya kaldırımının genişliğinin yeterli olduğu durumlarda yola dik alçaltılmış rampalar tercih edilmelidir. Maksimum % 8 eğimle bina sınırına kadar ulaşılıyorsa, yine yola dik olarak kaldırım derinliğinin sonuna yani bina sınırına kadar alçaltılmış; kaldırım uzatılabilir.

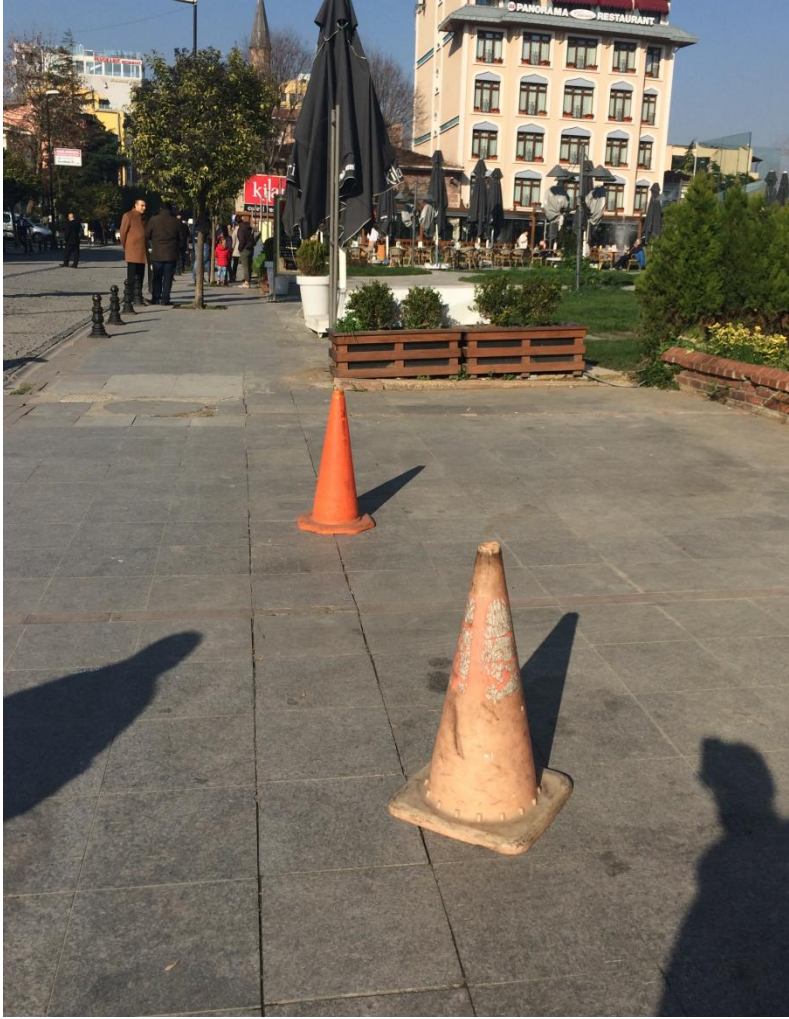
Her durumda bordür taşının yaya geçitleriyle birleştiği yerlerde yol yüzeyi ve bordür taşı arasında dikey yükselti olmaması gerekir. Öte yandan görme özürülü olan kişilerin cadde ile yaya yolunu ayırt edebilmeleri ve yaya yolunun bittiğini anlayabilmeleri açısından ikisi arasında istisna olarak bordürde 10mm-6mm arasında bir yükseklik olacaktır. Araç karşıdan karşıya geçiş yüzeyinin başka zemin yüzeyiyle yer değiştirdiği yerlerde, bu yeni zeminin kontrast renk ve tonlarla belirtilmesi uygundur (İBB, 2005a).

Şekil.5.82: Sultanahmet Meydanı ve civarında zemin kaplama örnekleri (Elif GÜNER)

Sultanahmet Meydanı'nda, meydan ve bağı sokaklar incelendiğinde, farklı kaplama malzemelerinin kullanıldığı gözlenmiştir. Meydan düzgün kesimli taş bloklarla kaplanmıştır. Bu haliyle mekanın tarihi atmosferiyle uyum arz etmektedir. Sokak aralarında daha ziyade Arnavut kaldırım kullanılmıştır. Aynı şekilde geleneksel dokuya uygun olduğu değerlendirilmiştir.

Şekil.5.83: Kaldırımda kullanılan zemin kaplaması (Elif GÜNER)

Kaldırımlarda daha pürüzsüz yüzeye sahip malzemenin kullanımı uygundur. Ancak Sultanahmet Meydanı'nda kaldırımlarda kullanılan kaplama malzemesinin yer yer deforme olduğu ve yaya trafiğine engel teşkil ettiği durumlarla karşılaşmıştır. Özellikle ara sokaklarda kaldırımların kaplandığı malzemede tasarımsal bir bütünlük yoktur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kent mobilyaları, kentsel dış mekan tasarımının en önemli öğeleri olarak, kentle ve kentlilerle ilişkimizi düzenler, kentsel mekanı amacına uygun ve doğru kullanmamızı sağlarlar. Kentsel mekânın tasarım özellikleri, mekânı paylaşan insanların, sosyo-kültürel gelişimlerine doğrudan etkide bulunurlar. Bu nedenle kent mobilyalarının tasarımında estetik, konfor, işlevsellik yanında kentin doğal, kültürel ve tarihi dokusuna uyumu göz ardı edilmemeli, kent mobilyalarının tasarımı ve yerleşim planı tasarımsal bir bütünlük içerisinde ele alınmalıdır.

Kentsel alan içerisinde hemen her yerde karşımıza çıkan kent mobilyaları, kentlilerin bir şekilde her gün kullandıkları donatı elemanlarıdır. Bu nedenle kent mobilyaları tasarlanırken, disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alınmalı, yerleştirildikleri mekân, kullanılacak malzeme, renk seçimi, çevreye uyumu, kullanıcılar üzerinde psikolojik ve sosyolojik etkileri bilimsel bir yöntemle ele alınmalı ve çözümler ortaya konulmalıdır.

Kent mobilyaları, kent kimliği açısından önemli elemanlardır. Çünkü kent mobilyaları, fiziki konumları itibari ile kentlilerin algıladığı, tüm kentsel ilişkilerin kurgulandığı mekânlarda yer alırlar. Bu nedenle tutarlı bir kent kimliğinin oluşturulmasında kent mobilyalarının bilinçli bir plan dahilinde tasarlanması ve farklı disiplinlerin eşgüdüm içerisinde üreteceği çözümler doğrultusunda düzenlenmesi gerekmektedir.

Özellikle tarihi mekânlarda, kent mobilyalarının tasarımı daha önemli hale gelmektedir. Tarihi dokunun hakim olduğu kentsel alanlarda, mekânın sürekliliğini ve bütünlüğünü bozan, mekânın ruhuna aykırılık oluşturan kent mobilyaları, işlevsel olsalar dahi estetik açıdan rahatsızlık vermekte; mekânın atmosferini olumsuz etkilemektedirler. Tarihi dokuya tezat teşkil eden görüntülerin ortaya çıkması mekânın kimliğine ve anlamsal zenginliğine gölge düşürmektedir.

Bu çalışmanın saha araştırmasında konu edinilen Sultanahmet Meydanı kent mobilyaları incelendiğinde yukarıdaki endişeleri haklı çıkaran pek çok bulguyla karşılaşmıştır.

Sultanahmet Meydanı'nda kullanılan kent mobilyalarının, seçiminde, yerleştirilmesinde, tasarımında ciddi problemler tespit edilmiştir. Aynı tür kent mobilyalarında kendi içerisinde tasarımsal bir bütünlük olmadığı gibi, aynı sokak içerisinde birbiriyle son derece uyumsuz kent mobilyalarının yan yana bulunduğu gözlemlenmiştir.

7 Haziran 2010 tarihinde Sultanahmet ve Ayasofya Meydanı yayalaştırma projesi kapsamında araç trafiğine kapatılmış, kentlilerin özgürce vakit geçirebilecekleri bir meydan haline getirilmiştir. Sultanahmet Meydanı'nın kent mobilyalarının, bilinçli bir planlamayla kentlilerin ihtiyaçlarına cevap veren, aynı zamanda kentin ruhuna uygun bir anlayışla yeniden ele alınması ve eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir. Bu eksikliklere, Sultanahmet Meydanı ve civarında bulunan kent mobilyalarının incelendiği 5. bölümde ayrıntılarıyla değinilmiştir.

Sultanahmet Meydanı kent mobilyaları konusunda, yapılan inceleme neticesinde elde edilen bulgular göz önüne alınarak aşağıdaki öneriler getirilebilir:

1. İlk olarak Sultanahmet Meydanı'nda halihazırda kullanılan kent mobilyaları konusunda bir envanter çıkarılmalı, mevcut kent mobilyalarının kentsel planlama ilkelerine uygun olup olmadıkları değerlendirilmeli, tasarım ve uygulamadaki hatalar tespit edilmelidir. Bu konuyla ilgili, üniversitelerin şehir planlama, mimarlık bölümleriyle işbirliği yapılmalı, bilimsel bir kurul oluşturulmalıdır.
2. Sultanahmet Meydanı'nın tarihi kimliği, kent dokusu ve Sultanahmet Meydanı'nın tarihi kimliğine uygun uygulamaların tespiti için, Sultanahmet Meydanı özelinde uluslar arası sempozyum, proje yarışmaları ve atölye çalışmaları gerçekleştirilebilir.
3. İstanbul gibi tarihi özelliği olan kentlerde, tarihi dokunun baskın olduğu alanlardaki düzenlemeler ve çözümler yerinde incelenebilir, tespit edilen kentleri içeren bench-marking çalışması yürütülebilir.

4. Kent mobilyalarının tasarımı konusundaki çalışmalar son yıllarda çok ilerlemiştir. Teknolojik gelişmeler, hayat tarzını da dönüştürmekte kentsel mekanda, oluşan yeni ihtiyaçlarla ilgili çözüm arayışları gündeme gelmektedir. Başta bilgisayar, mobil akıllı cihazlar hayatımızı kuşatmış durumdadır. Sultanahmet meydanı gibi dünyanın her yerinden ziyaretçi çeken bir alanda teknolojik gelişmeler paralelinde konfor sağlayan kent mobilyaları yerleştirilmeli, bununla ilgili araştırmalar yapılmalıdır.
5. Kentlilerin, kent mobilyalarını kullanma biçimlerini, kent mobilyalarından beklentilerini, kullanıcıların kent mobilyalarıyla kurdukları ilişkiyi belirlemek ve beklentiler doğrultusunda düzenlemeler yapmak için, bilimsel yöntemler kullanılarak araştırmalar yapılabilir.
6. Sadece kent mobilyalarını konu alan bir arşiv oluşturulabilir, farklı mekanlarda uygulanan çözümler bir merkezde toplanıp, bu konuda çalışma yapacak araştırmacıların hizmetine sunulabilir.
7. Sultanahmet Meydanı'nın, kullanım şekli dikkate alınarak alanda yer alacak kent mobilyalarında kullanılacak malzeme dikkatle seçilmelidir. Kent mobilyaları çevresel etkiler ve kullanıcı kaynaklı tahribata en çok maruz kalan kentsel tasarım öğelerindedir. Bu nedenle malzeme seçimi önemli bir konudur.
8. Kent mobilyalarının tasarımında, kentin bütününün veya ilgili alanın kimliğinin tespiti, bu alanda ortaya konulacak çözümlerde anahtar nitelikte öneme sahiptir. Bu kimlik tespiti yapıldıktan sonra, kent mobilyaları kent strüktürü içerisinde kentsel tasarımın bir ögesi olarak bütünsel bir yaklaşımla yeniden ele alınmalıdır. Alanda karmaşa yaratan tasarım planına aykırı uygulamalara izin verilmemelidir.
9. Sultanahmet Meydanı'nda mevcut aydınlatma elemanlarının Aydınlatma elemanlarının tasarım ve işlevsellik açısından yetersiz olduğu

gözlemlenmiştir. Meydanda kullanılan aydınlatma elemanları yol tipi ve çevre mimarisiyle bütünlük sergilememektedir. Aydınlatma yetersiz olup meydanda kimi bölgeler karanlık ve ürkütücü derecede loştur. O nedenle Meydanın gece kullanılabilirliği oldukça düşük düzeydedir.

Sultanahmet Meydanı için belirlenecek aydınlatma planlamasında tarihi mimari eserlerin aydınlatılması da ayrıca ele alınmalıdır. Hatta bu konuda bir master plan çalışması yapılmalıdır. Kent bütününde ya da bir bölümünde yapılan analizler ve bölge çalışmaları ile birlikte tek tek aydınlatılması düşünülen öğelerin analizleri yapılmalıdır.

Sultanahmet Meydanı gibi tarihi ve mimari eserlerin yoğun olduğu bir alanın geceleri birbirinden çok ayrı niteliklerde yapılan aydınlatmalarla ayrı görüntüler sunması mümkündür.

10. Kent mobilyası kamusal mekanı düzenleyen en önemli araçlardır. Kent kimliği açısından taşıdığı hayati önem nedeniyle, bu tür elemanların tasarım aşamasından yerleştirilmesine kadar farklı disiplinlerin işbirliğine ihtiyaç vardır. Kent kimliğini destekleyecek kent mobilyası için öncelikle o kente ait tasarımların üretilmesi gerekmektedir. İkinci olarak görevleri arasında mevcut kent mobilyaları arasında ortak dili ortaya koyacak bir kent mobilyası eşgüdüm komisyonunun oluşturulması gerekmektedir. Bu sayede seçmeci (eklektik) yığılmanın ve karmaşanın önüne geçilebilir.

11. Büyükşehir belediyesinin görev yetki ve sorumlulukları 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun, 7.maddesinin (g) fıkrasında:

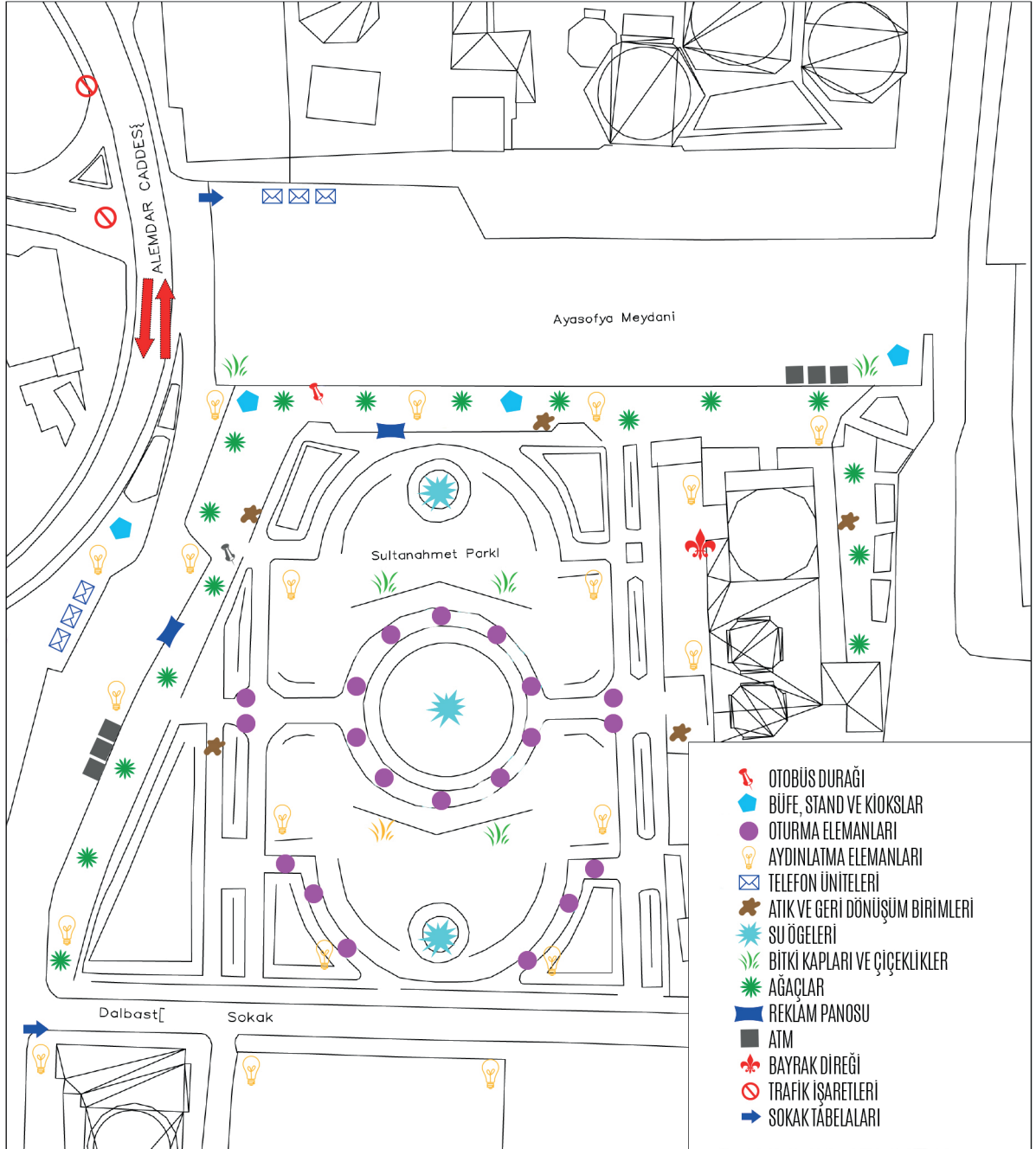
“Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımını sağlamak, kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak; ilân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek; meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek” olarak belirtilmişse de, Sultanahmet Meydanı’nda, çalışmanın 5. Bölümünde

örnekleriyle gösterilen yetki karmaşasının yol açtığı olumsuzluklara rastlanmaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, özellikle tarihi dokuya sahip alanlarda bu yetki karmaşasının önüne geçmelidir. Yerel belediye ve diğer kurumlar belirlenen prensiplere uygun olmayan kent mobilyası yerleştirmemelidirler. Bu konuda talep gelmesi durumunda İBB ile koordineli olarak bu mobilyalar konuşlandırılmalıdırlar.

EKLER:

EK.2. Sultanahmet Meydanı'nda kentsel donatı elemanlarının yerleşimi

ŞEKİL DİZİNİ

Şekil.2.1.: Atina Agorası

Şekil.2.2.: Newyork, Modern kent ütopyasının sembol kentlerinden biridir.

Şekil.2.3: Vatikan, St. Peter Meydanı

Şekil.2.4: Agora

Şekil.2.5: Roma Forum'u Planı

Şekil.2.6: Baviera'nın güneyinde, tipik bir ortaçağ şehri olan Freising kent meydanı

Şekil.2.7: Sydney'de bir meydan düzenlemesi

Şekil.2.8: Eski İstanbul'da bir meydan çeşmesi

Şekil.2.9: Süleymaniye Camii iç avlusu

Şekil.2.10: Ayasofya Meydan'nın 19. Yüzyılın sonlarında görünüşü

Şekil.3.1. Kentsel mekanda kent mobilyaları

Şekil.3.2. Oturma elemanı

Şekil.3.3. Farklı türde kent mobilyaları

Şekil.3.4. Modern stilde dizayn edilmiş kent mobilyaları

Şekil.3.5: Değişik fonksiyonellikte ve türde kent mobilyaları bir arada

Şekil.3.6: Roma döneminde kullanılan bir "Mil Taşı"

Şekil.3.7: Endüstriyel ürün kapsamındaki ilk kent mobilyaları, İngilterede kullanılmaya başlanılan gaz lambalarıdır.

Şekil.3.8: Paris'te kentsel tasarımın bir parçası olarak düşünülen kent mobilyalarına örnek: Sokak Lambalar

Şekil.3.9: Hem oturma hem de peyzaj işlevi gören bir kent mobilyası

Şekil.3.10: İlginç tasarıma sahip bir oturma elemanı

Şekil.3.11: Modern bir otobüs durağı

Şekil.3.12: Kent mobilyası tasarımında doğal ahşap malzemenin kullanımı

Şekil.3.13: Kent mobilyaları yerleştirildiği alanın dokusuna uygun renklerde olmalıdır.

Şekil.3.14: Doku, bir ürüne karakter veren ve farklılık yaratan, önemli elemanlardan biridir.

Şekil.3.15: Kent mobilyaları kolay algılanabilir olmalıdır.

Şekil.4.1: Kentsel Kimliği Oluşturan Bileşenler

Şekil.4.2: Kent mobilyaları Kentlilerin kentsel mekânla kurdukları ilişkide önemli bir rol oynarlar

Şekil.5.1: Sultanahmet Meydanı ve civarının uydu görünümü

Şekil.5.2: Bizanslılar döneminde Sultanahmet Meydanı ve tarihi yarımada

Şekil.5.2.1: Bizans Döneminde hipodrom

Şekil.5.3: Lokman'ın Hünernâme adlı eserinde At Meydanı Tasviri, sağda İbrahim Paşa'nın Budin'den getirttiği heykellerden biri, sütun üzerinde görülebilmektedir.

Şekil.5.4: At Meydanı, Thomas Allom, 1838

Şekil.5.5: 20. yüzyıl başında Sultanahmet Meydanı

Şekil: 5.2.1. Çift yönlü aydınlatma elemanı

Şekil: 5.2.2. Modern tarzda bir aydınlatma elemanı

Şekil: 5.2.3. Aydınlatma elemanları örnekleri.

Şekil: 5.2.4. Aydınlatma elemanları örnekleri

Şekil:5.2.5: Farklı tür ve boyutta aydınlatma elemanları bir arada.

Şekil.5.2.6: Meydanın aydınlatmasında kullanılan halojen lambalar ve direkleri

Şekil.5.2.7: Bir sokak içerisinde farklı stilde aydınlatma elemanları

Şekil.5.2.8: Paris'te sokak lambaları

Şekil.5.2.9: Sultanahmet Meydanı'nda seyir ve dinlenme amaçlı oturma elemanları

Şekil.5.2.10: Sultanahmet Meydanı'nda aynı zamanda koruma bariyeri işlevi de gören oturma elemanları

Şekil.5.2.11: Sultanahmet Meydanı'nda aynı zamanda peyzaj için kullanılan çok fonksiyonlu bir oturma elemanı

Şekil.5.2.12: Farklı mekanlara konuşlandırılmış klasik oturma elemanları

Şekil 5.2.13: Modern ve fonksiyonel oturma elemanları tasarımına örnekler

Şekil 5.2.14: Kitap şeklinde tasarlanmış Sultanahmet tramvay durağında bir bank.

Şekil 5.2.15. Bilbord

Şekil 5.2.16: Afiş değiştiren reklam kuleleri

Şekil.5.2.17: Devlet Tiyatrolarına tahsis edilmiş bir reklam kulesi.

Şekil.5.2.18: Dikdörtgen bir elektronik reklam panosu.

Şekil.5.2.19: Tramvay durağında yer alan reklam panoları

Şekil.5.2.20: Tarihi bir yapının önünde, reklam panosu

Şekil.5.2.21: Taşınabilir, tekerlekli bilgilendirme panosu

Şekil.5.2.22: Özel bir işyerine ait yönlendirme tabelası

Şekil.5.2.23: Restorasyon çalışmalarını devam eden medresenin dış yüzeyindeki bilgilendirme panosu

Şekil.5.2.24: Kiosk örneği

Şekil.5.2.25: Büfe Örnekleri

Şekil.5.2.26: Dondurma kiosk

Şekil.5.2.27: Bir tanıtım standı

Şekil.5.2.28: Farklı amaçlarla kullanılan kabinler

Şekil.5.2.29: İspark'a ait bir kabin

Şekil.5.2.30: Oyun Elemanları

Şekil.5.2.31: İlginç bir tasarıma sahip bisiklet parkı

Şekil.5.2.32: Donatı aksını içerisine yerleştirilmiş bir bisiklet parkı

Şekil.5.2.33: Bisiklet parkları

Şekil.5.34: Çoklu telefon ünitesi

Şekil.5.35: Tekli telefon ünitesi

Şekil.5.36: Taşıyıcı üzerinde ikili telefon ünitesi

Şekil.5.37: Londra'nın sembollerinden biri haline gelen klasik telefon kabinleri, tarihi çevre ve kent mobilyası uyumuna iyi bir örnek oluşturmaktadır.

Şekil.5.37.1. Açık ve kapalı telefon ünitesi ölçüleri

Şekil 5.38: Sultanahmet Çeşmesi

Şekil 5.39: Alman Çeşmesi

- Şekil 5.40: Sultanahmet Meydanı'nda farklı formlarda havuzlar.
- Şekil.5.41: Sultanahmet Meydanı'nda bulunan havuzdan bir görünüm.
- Şekil.5.42: İki tekerlekli çöp konteynırı ölçüleri
- Şekil.5.43: Dört tekerlekli çöp konteynırı ölçüleri
- Şekil.5.44: Dört tekerlekli çöp konteynırları
- Şekil.5.45: Dört ve iki tekerlekli çöp konteynırı yan yana
- Şekil.5.46: Farklı ebat ve formlarda çöp sepetleri
- Şekil.5.47: Atık pil kutusu
- Şekil.5.48: Farklı türde atıklar için çöp kutuları
- Şekil.5.49: Yer altı çöp konteynırı
- Şekil.5.50: Sigara izmariti atık kutusu
- Şekil.5.51: Sokak tabelası
- Şekil.5.52: Sokak tabelası örnekleri
- Şekil.5.53: Sultanahmet Meydanı ve civarında sokak tabelası örnekleri
- Şekil.5.54: Sultanahmet Meydanı ve civarında yönlendirme tabelaları
- Şekil.5.55: Aydınlatma direği üzerinde farklı amaçlarla kullanılan yönlendirme tabelaları.
- Şekil.5.56. Turistik Bilgi panoları
- Şekil.5.57. Turistik Bilgi panoları
- Şekil.5.58: Örnek trafik işaretleri ölçüleri
- Şekil.5.59. Sultanahmet Meydanı ve civarında trafik işaretleri
- Şekil.5.60: Engelleyici ölçüleri
- Şekil.5.61: Döküm engelleyici elemanlar
- Şekil.5.62. Beton engelleyici elemanlar
- Şekil.5.63: Hidrolik sistemli engelleyici elemanlar
- Şekil.5.64: Londra'da kullanılan bakım kapakları ölçüleri

Şekil.5.65. Sultanahmet Meydanı'nda kullanılan, kanalizasyon ızgarası ve doğalgaz bakım kapağı

Şekil.5.66: Kanalizasyon ızgarası

Şekil.5.67: Telekomünikasyon bakım kapağı

Şekil.5.68: Köln'de bir bakım kapağı

Şekil.5.69: Donatı aksında ağaç ızgarasının kullanımı

Şekil.5.70: Sultanahmet Meydanı'nda kullanılan ağaç ızgaraları

Şekil.5.71: Ağaç ızgarası ölçüleri

Şekil.5.72: Meydanın farklı noktalarında ağaçların konumu

Şekil.5.73: Aynı zamanda oturma elemanı olarak da kullanılabilen ağaç ızgarası örneği

Şekil.5.74: Yangın musluğu kesiti

Şekil.5.75: Sultanahmet Meydanı'nda farklı stillerde yangın muslukları

Şekil.5.76: Yangın musluğunun konumlandırılışına bir örnek

Şekil.5.77: İlginç tasarıma sahip bir bitki kabı

Şekil.5.78: Sultanahmet Meydanı'nda kullanılan bitki kapları

Şekil.5.79: S.Ahmet Meydanı civarında bitki kapları

Şekil.5.80. Bitki kabı ve oturma elemanının birlikte kullanıldığı bir tasarım örneği.

Şekil.5.81: Yola paralel alçaltılmış kaldırım kenarı

Şekil.5.82: Sultanahmet Meydanı ve civarında zemin kaplama örnekleri

Şekil.5.83: Kaldırımda kullanılan zemin kaplaması

TABLolar:

Tablo.1. Aydınlatma tekniğindeki birimler, sembolleri ve tanımları

Tablo.2. Aydınlatma Araçlarının yerleştirilme kriterleri

Tablo.3. Oturma yeri yüksekliğinin tespitinde kullanılmak üzere otururken diz altı yüksekliğinin yüzdelik değerleri

Çizelgeler:

Çizelge.1.Aydınlık değeri formülü

KAYNAKÇA

Akı. A.ve Erdönmez. M.E. (2005). Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri. Megaron. YTÜ Dergisi. 1(1): 67–87

Alexander, C. (1977) *A Pattern Language*, New York: Oxford University Press, s.1170

Alexander, C. (2002) *The Nature of Order: An Essay on the Art of Building and the Nature of the Universe*, California:Berkeley, Center for Environmental Structure, Cilt 1,2,3,4.

Aksu, Özge, Volkan, (2012) “Kent Mobilyaları Tasarımında Özgün Yaklaşımlar”, İnönü Ün. Sanat Ve Tasarım Dergisi, ISSN: 1309-9876 Cilt:2, Sayı:6

Altay. C. (2007). Kentsel Sürdürülebilirlik Açısından Kültürel Planlama ve Mekansal İcraatlar. Bülten 51: Dosya 05. Sürdürülebilirlik: Kent ve Mimarlık. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi.

Aslan. D. Kent ve Meydanlar. İTÜ Vakıf Dergisi. Ocak-Mart 2014. Sayı 63, 20

Atıl. A. Gülgün. B. ve Yörük. İ. (2005). Sürdürülebilir Kentler ve Peyzaj Mimarlığı. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 42-2

Aydoğdu. İ.B. (2013). Bilgi Kenti Bir Değişimin Anatomisi. Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi. Cilt: 8. Sayı: 2.

Bakan. K. ve Konuk. G. (1987). Türkiye’de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi. Ankara. Tübitak Yapı Araştırma Merkezi Yayını.

Bala. H.A. (2006). Mimarlık- Şehircilik, Bina-Kent, İç-Dış, Özel Kamusal Arasında Kentsel Ara yüzler. Yapı Dergisi. 293: 44–49.

Bayazıt. N. (2001). “Çağdaş Bir Yaşam İçin Kent Mobilyaları”. 1.Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu. İstanbul Büyükşehir Belediyesi.

Bayazıt. N. Çağdaş Bir Yaşam İçin Kent Mobilyaları. https://www.academia.edu/4114094/CAGDAS_BIR_YASAM_ICIN_KENT_MOBILYALARI

Bayraktar. N, Tekel. A. ve Ercoşkun. Y.(2008). Gazi Ün. Müh. Mim. Fak. Der. Cilt 23. No: 1. 105-118.

Belge. M. (1999). İstanbul Gezi Rehberi. Tarih Vakfı Yayınları. İstanbul.

Bilen, S., Ö., (2004) “Kentsel Dış Mekanların Tasarımında Antropometrik Verilere Bağlı Olarak Peyzaj Elemanlarının Ankara Örneğinde araştırılması”, Ankara Ün. Fen Bil. Ens. Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi,

Boduroğlu, Ş. 2001. Kentsel Dış Mekanların Aydınlatılmasının Kentsel Tasarım İlkeleri Açısından İncelenmesi. Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Kentsel Tasarım Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Bookchin,. M. (1999). Kentsiz Kentleşme Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü. B. Özyalçın (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bumin. K. (2010). Demokrasi Arayışında Kent. Konya. Çizgi Kitabevi Yayınları.

Cansever, T. (1996). Şehir. Cogito. S:8-125

Carmona. M. (2004). Paris'in Kentsel Dönüşümü Haussman Uygulamaları. M. Aykaç ve Erginöz (çev.), İstanbul: Genar Yayınları.

Celbiş. Ü. (2001). “Ürün Kullanıcı İlişkileri Bağlamında Kent Mobilyaları ve İşlevleri”. I. Uluslar arası Kent Mobilyaları Sempozyumu. İstanbul Büyükşehir Belediyesi.

Çakar. H. (2003). Bornova'nın Çocuk Oyun Alanlarının Peyzaj Mimarlığı Yönünden Etüdü ve Daha Uygun Koşulların Oluşturulmasına Yönelik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. İzmir. Ege Üniversitesi FBE.

Çokar. A. (1994). Kent Mobilyaları-Çöp Kutuları İstanbul Fenerbahçe Bölgesinde Bir

Çubuk. M. (1991). Kamu Mekanları ve Kentsel Tasarım. Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi. Değerlendirme Çalışması. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.

Doğan. N. , Erhan. İ. , Toka. C. ve Uysal. G. (1986). Endüstri Ürünleri Tasarımında Kent Mobilyaları. Ankara. Tübitak Yapı Araştırma Enstitüsü.

Durmuş. Ç. (2008). İstanbul Kent Mobilyaları Üzerine Bir Aaştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi FBE.

Erim. A. (1985). "Kentsel Çevrede Mobilya". İstanbul. Şehir Mobilyaları Sempozyumu.

Ersoy, Akın, (1995) "Agoralar ve Bir Ticaret Yapısı Örneği: Agora Stoaları", Ege Mimarlık Dergisi, Sayı: 1995/1, Sayfa: 50-54

Eşkinat. Y. (1992). Kent Planlama ve Tasarım Arasında Gerekli Ara Ölçek: Kentsel Tasarım, II. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu. İstanbul.

Gençel. Z.(2000). Geleneksel Türk Kentinde Meydan Kavramı. Ege Mimarlık Dergisi. S: 34.

Güçlü. S. (2002). Kentlileşme ve Göç Sürecinde Antalya'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Güneş, S,(2005), “Kent Mobilyası Tasarımında Disiplinlerarası Etkileşim”, Planlama Dergisi 2005/3

Güney. A. , Erdem. Ü. , Zafer. B. ve Hepcan. Ş. (1996). Peyzaj Konstrüksiyonu.İzmir. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No:514. 147.

Güney. A. , Erdem. Ü. , Zafer. B. ve Hepcan. Ş. (1996). Peyzaj Konstrüksiyonu. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları. 514-147.

Gür. Ş. Ö. (1996). Mekan Örgütlenmesi. Trabzon. Gür Yayıncılık. ISBN: 975-94906-0-9. S:280

Güremen. L.(2011). Kent Kimliği ve Kent Estetiği Yönüyle Kentsel Donatı Elemanlarının Amasya Kenti Özelinde Araştırılması e-Journal of New World Sciences Academy. Cilt:6. Sayı:2. S: 255.

Güvenç, B. (1991) “Kentlerin Kimliği ve Antalya Üzerine Notlar, Öneriler, Örnekler”, Mimarlık Dergisi, sayı 1, s.19–28

Hasol. Doğan. (1999). Mimari İzlenimler. İstanbul. Yem Yayınları.

Hoşkara. Ş. (2010). “Kentın Tadı Tuzu: Meydanların Büyüsü. Mekânperest Havadis Gazetesi Eki. 07 Mart 2010

Hoşkara Ş.Ö, (2014) “Kentsel Kamusal Mekanların Şahı: Meydanla”, İTÜ Vakfı Dergisi, Ocak-Mart 2014, Sayı: 63, Sayfa 9-13

İBB, (2005a), Özürü Ve Trafik, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2005, İstanbul.

İBB, (2005b), Reklam, İlan ve Tanıtım Yönetmeliği, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2005, İstanbul.

İBB, (2005c), İstanbul Kentsel Bildirişim Tasarımı Projesi, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Kentsel Tasarım Müdürlüğü, 2005, İstanbul.

İlgar. E. (2008). Kent Kimliği ve Kentsel Değişimin Kent Kimliği Boyutu. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi FBE.

İnceoğlu. M.ve Aytuğ. A. (2009). Kentsel Mekânda Kalite Kavramı, Megaron Dergisi. S:131-146.

Kaplan Doç.Dr. vd. (2010), “Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Teknik El Kitabı”, Ankara T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2010; S: 42

Karakurt. E. (2006). Kentsel Mekanı Düzenleme Önerileri: Modern Kent Planlama Anlayışı ve Postmodern Kent Planlama Anlayışı. Erciyes. Erciyes Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. Sayı:26.

Karaküçük S. , Gürbüz B. (2007). Rekreasyon ve Kent(li)leşme. Ankara. Gazi Kitabevi.

Kaypak. Ş. (2010). Antakya'nın Kent Kimliği açısından incelenmesi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 7. 14.

Keleş. R. (2004). Kentleşme Politikası. 8. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.

Keleş. R. (1998). Kent Bilim Terimleri Sözlüğü. Ankara: İmge Kitabevi.

Keskin ok. H.Ç. (1988). Kentsel Mekan Yaklaşımlarına Bir Örnek: Castels, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi, Sayı: 8, 68-69

Kuban. D. (1998). Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları. İstanbul. ISBN: 975-7438-65-0. S:157.

Kuloğlu. N. Boşluğun Devinimi: Mimari Mekandan Kentsel Mekana, International Journal of Architecture and Planning Volume 1. Issue 2. pp:201-214. ISSN: 2147-9380.

Küçük erbaş. E. B. Özkan. (1999). Kemalpaşa Kentsel Dış Mekanlarının İrdelenmesi. Kemalpaşa Kültür Ve Çevre Sempozyumu. 105-112. (3-5 Haziran 1999).

Küçükerman. Ö. (1986). Endüstri Ürünleri Tasarımında Kent Mobilyaları. İstanbul. Tübitak Yayınları. Yayın No: U4.

Low. S. M. (1997). Urban Public Spaces as Representations of Culture: The Plaza in Costa Rica. Environment and Behaviour. 29 (1). 31–33.

Malkoç. E. (2008). Kamusal Dış Mekanlarda Kullanım Sürecinde Değerlendirme (KSD): İzmir Konak Meydanı ve Yakın Çevresi Örneği. Doktora Tezi. İzmir. Ege Üniversitesi FBE.

Mansel, A., M., (1971), “Ege vE Yunan Tarihi”, Ankara

MEGEP (2007) (T.C Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki Eğitim ve Öğretim sisteminin Güçlendirilmesi Projesi) Elektrik Elektronik Teknolojileri Dış Aydınlatma Projeleri, ders notları, Ankara

Mumford. L.(2007). Tarih Boyunca Kent. G. Koca ve T. Tosun (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınevi. ISBN: 975-539-276-9.

Ortaylı. İ. (2002). Osmanlı Toplumunda Aile. İstanbul. Pan Yayınları.

Ortaylı. İ. (2010). İstanbul’da Tarihi Yaşamak, Şehir ve Kültür İstanbul. İstanbul. İSBN: 978-605-363-704-2

Önder. S ve Aklanoğlu. F. (2002). Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 16.29, 96-06.

Özaydın. G. , Erbil. D. Ve Ulusay. B. (1991). “Kamu Mekanları Tasarımının Tamamlayıcısı Olarak, Bildirişim Öğeleri”. Kamu Mekanları Tasarımı Ve Kent Mobilyaları Sempozyumu. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi. (15-16 Mayıs 1989).

Özer, M. N. (1998). Planlı ve Tasarlı Yaşam Alanlarının Kent Kimliği Üzerindeki Etkileri. Antalya Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi FBE.

Özkan, B. E. V., Küçükerbaş., A. Kaplan, Ş. Hepcan, E. M. Yi_it, H. Sönmez, 2003. Muğla Kenti Kamusal Dış Mekanları Bağlamında Master Plan Çalışması. ISBN: 975-93154-0-8, Ege Üniversitesi Basımevi. İzmir.

Öztürk. K. (1991). “Kent Mobilyaları Tasarımında Bilgi-İletişim Estetiği”. Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi.

Park, R. (1967). On Social Control and Collective Behavior. Şikago.

Rapoport. A. (1977). Human Aspect of Urban Form, Oxford Pergamon. New York.

Rapoport. A. (1982). The Meaning of the Built Environment, The University of Anzona Pres. Tuscon.

Sağlık E., Sağlık A., Kelkit A., (2014) "Tekerlekli Sandalye Kullanıcıları İçin Dış Mekan Kullanım Olanakları: Çanakkale Kent Merkezi Örneği", 1. Uluslararası Kentsel Planlama-Mimarlık-Tasarım Kongresi, Kocaeli, Türkiye, 8-11 Mayıs 2014, s.1037-1051

Sakaoğlu. N. (1993). At meydanı Maddesi. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi. S: 414-418 İstanbul.

Şahin Ece, Dostoğlu Neslihan, (2007), Kentsel Mekan Tasarımında Doğal Verilerin Kullanımı, Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 12, Sayı 1,

Şerefhanoglu Sözen M., (2000) “İstanbul Aydınlatma Master Planı”, Kaynak Elektrik Sektörel dergi, Ekim 2000, İstanbul.

Tekkaya. E. (2001). Tasarlanmış Çocuk Hakları: Ankara Çocuk Oyun Alanları. Milli Eğitim Dergisi. 151.

Topçu. K. (2011). Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma: Konya Örneği. Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi. Cilt:8. Sayı:2.

Torgay. H. (2003). İstanbul’un Semtleri. Sultanahmet. İstanbul. Kentim İstanbul Projesi Yay.

Uzun. İ. (2006). Kamusal Açık Mekan: Kavram Ve Tarihe Genel Bakış. İzmir. Dokuz Eylül Üniversitesi. Ege Mimarlık Der.

Üstündağ. N.(2005). Osmanlı’da Şehir ve Şehri Geliştiren Unsurlardan Biri Olarak Ayanlar: Vidin ve Rusçuk Örneği. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi.

Weber. M. (2010). Şehir Modern Kentin Oluşumu. M. Ceylan (çev.). İstanbul: Yarın Yayıncılık.

Whyte, W. H. (1979) *A Guide to People Watching*, London: Urban Open Spaces (Editör: L. Taylor), Academy Editions, s. 76-77.

Yıldızcı. A.C. (2001). Kent Mobilyaları Kavramı ve İstanbul’daki Kent Mobilyalarının İrdelenmesi. I. Uluslar arası Kent Mobilyaları Sempozyumu. İstanbul. Bildiriler Kitabı.

Yücel. G. F. (2006). Kamusal Açık Mekanlarda Donatı Elemanlarının Kullanımı. Ege mimarlık Dergisi. 4-59.

Zevi. B. (1990). Mimariyi Görmeyi Öğrenmek. H.D. Divanlıoğlu. (çev.). İstanbul. Birsen Yayınevi.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI VE SOYADI: Elif GÜNER

DOĞUM YERİ VE TARİHİ: İstanbul/22.06.1985

MEDENİ HALİ: Bekar

E-MAİL: elf_gnr@hotmail.com

EGİTİM DURUMU:

06.1998 – 06.2003.....Koza Koleji

09.2005 – 06.2010.....Kadir Has Üniversitesi - İç Mimarlık Bölümü

09.2013.....Arel Üniversitesi (Yüksek Lisans) - Mimari Tasarım

YABANCI DİL:

İngilizce

06.2007 - 10.2007 English Studio Londra'da Dil eğitimi

İŞ TECRÜBESİ:

09.2005 – 06.2010 Kadir Has Üniversitesi

- Üniversitenin hazırlık bölümündeyken iç mimarlık bölüm başkanı seçilip aynı meslekteki arkadaşlarımızı bir araya getirip tanışma, kaynaşma ve hocalarımdan aldığım bilgilere dayanarak bölüm ile ilgili mesleki bilgiler verip ön bölüm çalışmalarını yaptırıldım.
- 1. Sınıfta değerli hocalarımdan ve Rektörümün isteğiyle Cihan ÜNAL'ın eğitimleriyle sahnedeki sunumları , en Has ödülleri, Tv programlarını, okulumuzun açılış kapanış ve resmi günlerdeki tüm konuşma sunumlarını yaparak (Tv programlarından tanıştığımız tüm ünlüleri ve devlet büyüklerimizin neredeyse hepsini ben ağırladım) tüm üniversite eğitim sürem bitene kadar bu tarz özel ve güzel bir çok görevi başarıyla gerçekleştirdim.

- İşletme hocası Vedat AKMAN hocamın asistanlığını yaptım (derslere girerek sınavları okuyup değerlendirme kısımlarında da hocana yardımcı oldum) .
- Fordham Üniversitesi ile ortak çalışma sonucu EMBA programının asistanlığını ve kuruluşundan, firmaların toplantılarında bulunup öğrencilerin Üniversite'ye alınmalarında kayıt aşamasından okul bitene kadar tüm takiplerinde bulundum.

01.2007 - 08.2008 Eczacıbaşı Holding

- İç mimarlık tahsilim devam ederken firmanın teşhir mağazasına gelen müşterilere proje, malzeme seçimi, fiyatlandırma ve rölöve birebir danışmanlık hizmeti verip anahtar teslim işler yaptım.

03.2012 - 08.2012 Süzer Plaza ve Ritz Carlton Hotel

- Süzer Plaza'daki rezidans daireler, ofisler, otel odaları, lobi, yemek kısmı, lobi ve servis alanlarının iç mimarı uygulama proje uygulama safhası ile imalat montaj aşamalarında çalıştım.
- Hak ediş
- Metraj
- Malzeme alım ve satım işlemleri ve takipleri
- Ritz Carlton oteli'nin Blue Bar şantiyesinde işin başından anahtar teslimine kadar bulundum, aynı kompleksin içinde air spa projesinde de planlama ve uygulama safhasından anahtar teslimine kadar çalıştım.

09.2012 - 10.2013 Zorlu Holding

Raffels hotelinde bedeste, back house (boh), public areas (genel mekanlar), standart rooms (standart odalar), Zorlu satış ofisinden de;

- Shop drawing
- Autocad
- İmalat çizimi
- Keşif
- Metraj

Firmalardan teklif alma, teklif verme aşamalarında bulundum.

10.2013 - 10.2014 Yeditepe Üniversitesi

- Autocad ve 3d max dersleri verdim.

